یەکەمین گۆڤاری کارگێڕی و گەشەپێدانی مرۆیی لە کوردستاندا

لە پێناو گەلێکی خاوەن بڕیاردا

بڕیار

59

ساڵی پێنجەم

ئایاری 2013

مانگانەیەکی تایبەتە بە کارگێڕی و گەشەپێدانی مرۆیی

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

بۆدابەزاندنی جۆرەها کتیب:سەردانی: (مُنْتَدى إِقْرَأ الثَقافِي)

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنْتَدى إِقْرَأ الثَقافِي)

براي دانلود كتابهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرأ الثقافى)

www. iqra.ahlamontada.com

هەمیشە حەزدەکەین لێتان نزیک بین،
بەهێمنی دەتاندوێنین، چونکە دەزانین ئێمە
لەیەکتر نزیکین، هێندەی نزیکی گوڵ و شەونم،
تریفەو مانگەشەو.........،
وەلێ حەزدەکەین نزیکتربین، گوێ ڕادێرین
بۆ چرپەی دڵەکانتان.
پێخۆشحاڵین لە داگیرساندنی مۆمی شەشەمی
بڕیاردا پێشوازی لە هەموو پرسیارو ڕاو
بۆچونەکانتان بکەین، هەرپرسیارو تێبینییەکتان
هەیە سەبارەت بە گۆڤاری بڕیار، خاوەن
ئیمتیاز سەرنووسەر، دەستەی نوسەران،
دەتوانن بەوپەڕی ئاشکاوی تا ٢٠١٣/٥/٢٠
بۆمانی بنێرن تا لە ژمارەی داهاتوودا لە
چاوپێکەوتن لەگەڵ ئەو بەڕێزانەدا بڵاوبکرێتەوە.

ئەوەی
ئەمڕۆ
دڵۆپە ئاوێك
دەبەخشێت،
سبەی كانیاوێك
لەژێر پێیدا
دەتەقێتەوە..!!
ببەخشن چونكە
هەمیشە بەخشندەكان،
خوداوەند زێتریان
لەوە پێدەبەخشێت،
كەبەخشیویانە!!
ئەم لاپەڕەیە بە سپۆنسەری
گروپی کۆمپانیاکانی ڕەسەن بڵاو دەکرێتەوە
RASAN
Group

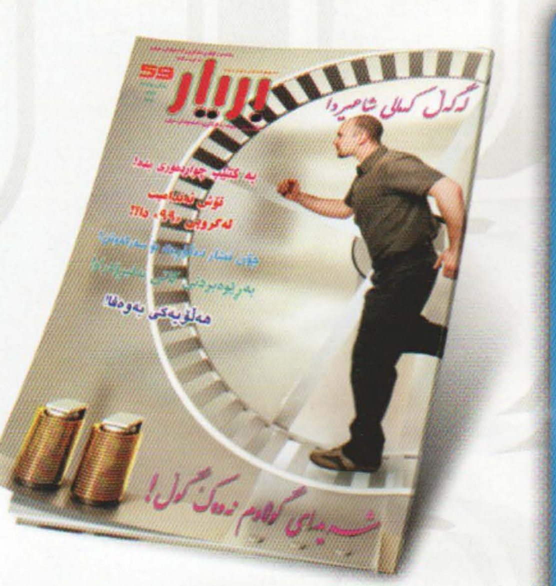

The first Magazine Specialized in Management and Human Development in Kurdistan

لە پێناو گەلێکی خاوەن بڕیاردا

بڕیار

مانگنامەیەکی تایبەتە بە کارگێڕی و گەشەپێدانی مرۆیی

ساڵی پێنجەم - ژمارە 59 - ئایاری 2013

NO. 59

کارگێڕی و بازاڕسازی

5

8

13

14

خاوەنی ئیمتیاز

ئەندازیار: مەسعود تاهیر ڕۆژبەیانی

سەرنووسەر

عادل محەممەد شێخانی

sarnosar@yahoo.com

بەڕێوەبەری نووسین

بەرزان ئەبوبەکر

دەستەی نووسەران

هاژە شێروانی

پەیمان بەرزنجی

محەممەد مێرگەیی

محمد هاشم محمد

پەری شێخ کەریم

بێگەرد فارس

وەهاب حەسیب

ئەسکەندەر ڕەحیم

ڕاوێژکاری یاسایی

پارێزەر: ئازاد محێدین

بەشی هونەری و دیزاین

قەیدار ڕەحیم

پشتیوان عبدالرحمن

ناونیشانی گۆڤار

سلێمانی - شەقامی سالم -تەلاری جەمالی حاجی عەلی- نهۆمی سێیەم- نزیک پردی خەسرەو خاڵ

٣١٩٣٩٤٦ - ٠٧٧٠٢١٧٨٦٨٢

هەولێر - شەقامی تاران - کۆمپانیای ڕەسەن - نزیک وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێبوون

٠٧٥٠٤٤٦٣٢٣٠

E-mail: bryarmagazin@gmail.com

بەشی ڕیکلام: ٠٧٤٨٠١١٢٧٨٧

بۆ دەستکەوتنی بەرهەمەکانی بڕیار لە شاری هەولێرو دەوروبەری

٠٧٥٠ ٥٢٥ ٣٠٣٥ - ٠٧٥٠ ٤٧٦ ٣٧٠٧

دابەشکردن: کۆمپانیای پەیک
٠٧٧٠٨٦٤٩٢١٠

چاپ: کۆمپانیای پیرەمێرد

نرخ 2500 دینار

ژووانی وشەو پەیڤی جوان

٢ی نیسانی هەموو ساڵێك ژووانی بڕیارە لەگەڵ دۆستو یارانو خۆشەویستانیدا، لەوێدا شەیدایانی وشەی جوانو پەیڤی ڕازاوەو چرپەی ڕۆح، پۆل پۆل پەروانە ئاسا لە دەوری شەمی بڕیار دەسوڕێنەوە، لەوێدا بە دیداری کەسانێك شاد دەبیت کە لە سیمایاندا تیشکی خۆری درەوشاوەی هیواو خۆزگەو ئاواتی ئەرخەوانی دەبینیت، بە لێوی بە خەندەو دڵی پڕ لە هیواو سۆمای ڕووناك، ڕووەو ئاسۆی ئامانجی بەرزو بە هیممەتی سەرکەوتنو دڵنیاییو متمانە بە خۆبوونەوە دڵڕفێنترین سرودی سەرکەوتن دەچڕن!

لە پێشانگای ساڵانەی نێودەوڵەتی کتێبدا لە هەولێر، کاتێك بڕیار بۆ دیداری خۆشەویستانی دەستەو نەزمر وەستاوەو خۆشەویستانیش بە پەرۆشەوە بەدویدا وێڵن.

ئەو کات هەست دەکەیت چی ئەوینو خۆشەویستییەك لە نێوان بڕیارو خوێنەرانیدا هەیە، کاتێك دەبینیت بە چی سۆزو خرۆشێکەوە گوزارش لە هەستو نەستی بێ سنوری خۆیان دەکەن، چۆن وەکو شەیداو ئەویندارێك لە قوڵایی دڵیانەوە سوپاسی بڕیار دەکەن، تامەزرۆن بۆ بینینی، بۆ ئاشنابوون لەگەڵ سەربازانی وندا، ئەوانەی بە هێمنیو لە دوورەوە بە بارانی ئەوینو خۆشەویستیو دڵسۆزییەوە کێڵگەی هیواکانتان گوڵاو پرژێن دەکەن!

ئازیزان: ئێمە ماندوو دەبین تا گوڵزار بە گوڵزار بگەڕێینو گوڵاوی وشەتان بۆ بکەینە دیاری، ئێمە دڕکو داڵمان زۆر بە دەستو پێدا دەچێو زۆرجار فرمێسكو خوێن تێکەڵ دەکەین، تا وشەکانمان لە دڵی ئێوەدا قەدری هەبێت!

ئێمە لە پەرێزی ئەم ڕۆژگارەدا لە گوڵەوەچنیی خۆمان بەردەوامینو بەردەڵانو کۆسپو تەلانو قرچەی گەرماو تینوێتیو ماندوێتی وچانمان پێنادات!

ئێوە بە وتە جوانەکانتان، بە هەستە بەرزەکانتان، بە سۆزو خۆشەویستیتان، زەنگۆڵ زەنگۆڵ ئارەقی ماندوێتیمان دەسڕنو شنە بایەکی فێنکن، خۆشی بە ناخمان دەبەخشن!

ئێمە پیرۆزباییو دەستخۆشی ئێوە، بە هەموو دونیا ناگۆڕینەوە، ئێمە بۆ ڕازیبوونی خوداوەندو پاشان خۆشەویستی بۆ بەندەکانی خودا دەنوسین، ئێمە بۆ پیرۆزیو گەورەیی مرۆڤو بەها مرۆییەکان تێدەکۆشین! ئامانجمانە کە مرۆڤەکان بە تەواوی عیززەتو کەرامەتێك کە خودای گەورە پێی بەخشیون، زەوی ئاوەدان بکەنەوە، دەمانەوێت جیهان پڕ بکەین لە مرۆڤ! بە حەقیقەت مرۆڤ!!

هیواداریـن، ئێوەش هاوڕێو هاوکارمان بن، تا ئەم دەنگە بگاتە زۆرترین کەس، تا بە زۆرترین ژمارەی مرۆڤ ئاشنا بین.

هەر سەرکەوتووبن........

کارگێڕی بە گوفتار

گەورەترین بکوژ، بکوژی هیواو ئاواتەکانە.

راجی الراعی

هەر یەك لە ئێمە کاتی زۆرمان لەبەردەستە،
بەو مەرجەی بزانین چۆن بەکاریدەهێنین..

بسمارك

لە ناشیرنترین جۆرەکانی زاڵبوون، زاڵبوونی نەزانینە بەسەر زانستو زانیندا،
هەروەها زاڵبوونی دەروونە بەسەر عەقڵدا..

ولی الدین یکن

تەماعو چاوچنۆکی وەکو ئاوی دەریا وایە، هەرچەندە زیاتری لێبخۆیتەوە،
زیاتر تینوت دەبێت..

پەندێکی یۆنانی

هەرکەس گوێڕایەڵی هەواو ئارەزووەکانی بێت،
ئەوا دینی فرۆشتووە، بە دنیا..

پەندێکی عەرەبی

تاقیکردنەوەی ئاڵتون بە ئاگرە، تاقیکردنەوەی هاوڕێ لە کاتی
ناخۆشیو نارەحەتیدایە..

ایزوقرات

تۆش ئەندامیت لەگروپی «٩٩» دا؟!

پاشایەك لە وڵاتێكی خۆشو پانو بەریندا پاشایەتی دەكرد، وەلێ لە ژیانی خۆی ڕازی نەبوو، دڵی بە ژیانی خۆی خۆش نەبوو، نەشیدەزانی وێڕای ماڵو سەروەتو دەسەڵات هۆكاری ئەو نارەزاییەی چییە؟!

ڕۆژێكیان پاشا لە كۆشكەكەی خۆیدا پیاسەی دەكرد، كاتێك بە نزیك چێشتخانەكەدا گوزەری كرد، گوێی لە دەنگی گۆرانییەك بوو، كە نزیكبووەوە بینی ئەوە دەنگی چێشتلێنەرەكەیانە كە لە ڕووخساریدا شادمانیو كەیف خۆشیو كامەرانی دەدرەوشایەوە! پاشا پێی سەیر بوو، لە كابرای پرسی: چۆنە تۆ ئاوا شادو كامەرانی؟!

لە وەڵامدا گوتی: قوربان من تەنها نۆكەرێكم، بەڵام هەوڵدەدەم خێزانو منداڵەكانم شادمان بكەم، ئێمە خانوویەكی گڵمان هەیەو هێندەی پێویستی خۆمان جلوبەرگو خواردنو پێداویستی ماڵمان هەیەو سوپاس بۆ خودا من ڕازیو خۆشحاڵم!

پاشا ئەم مەسەلەیەی لەگەڵ سەرۆك وەزیراندا باس كردو دەیویست لە نهێنی ئەو كارە تێبگات.

جەنابی سەرەك وەزیران گوتی: قوربان ئەو كابرایە هێشتا نەبووە بە ئەندام لە گروپی "٩٩"دا!

پاشا گوتی: مەگەر گروپی "٩٩" چییە؟

سەرەك وەزیر گوتی: قوربان ئەگەر دەتەوێت ئەو گروپە بناسیت دەبێت (٩٩) سكەی ئاڵتونی بخەیتە نێو تورەكەیەكو لەبەردەم ماڵی كابرای چێشتلێنەری دابنێی، ئەوسا دەزانی گروپی (٩٩) یانی چی!!

بە فەرمانی پاشا ئەو كارە ئەنجامدرا.

كاتێك كابرا لە گەڕانەوەیدا بەرەو ماڵ، تورەكەكەی چاو پێكەوت، بە هێمنی تورەكەكەی هەڵگرتو لە ژوورەوە كاتێك زێڕەكانی چاوپێكەوت لە خۆشیان شاگەشكە بوو.

تورەكەكەی هەڵڕشتو دەستی كرد بە ژماردنی!

تەماشا دەكات (٩٩) سكەیە! چەند جار ئەم كارەی دووبارە كردەوە، دەیگوت: حەتمەن هەڵەیەك ڕوویداوە دەبێت (١٠٠) سكە بێت، هەموو كونو قوژبنێكی بۆ گەڕا، ماڵو حاڵی ژێرو ژوور كرد، دەیویست هەرچۆنێكە ئەو سكەیەش پەیدا بكات، هێندە گەڕا تا ماندوو بوو.

سبەی لەبری ئەوەی خۆشحاڵ بێت بەوپەڕی دڵشكاوی بێزارییەوە هاتە سەركارو وا بڕیاری دابوو كە سبەی هەوڵێكی پتر بدات بۆ ئەوەی سەروەتەكەی خۆی هەرچی زووترە بگەیەنێت بە (١٠٠) سكەی زێڕ!

ئەو ڕۆژە زۆر ماندوو بوو تا درەنگ كاری كردبوو، ڕۆژی دواتر درەنگ خەبەری ببووەوە لە ماندوێتیدا، لەبەرئەوە لەگەڵ ماڵو منداڵەكەیدا بوو بە دەنگە دەنگو دەمەقاڵەی كە بۆچی زووتر وەخەبەریان نەهێناوە.

ئیدی لەوڕۆ بەدووا "چێشتلێنەر" خۆشحاڵی ماڵاوایی لێكردو چیتر گۆرانی نەدەگوت، تەنها ئامانجی ئەوەبوو بەوپەڕی توانای كاربكاتو سكەكان لە سەروو (١٠٠) تێپەڕێنێت!

پاشا سەری سوڕما بوو لەم كارە، نەیدەزانی ئەو تورەكە نەگبەتیە چی بەڵایەكی گەورەی بەسەر كابرای چێشتلێنەردا هێناوە، كە بەم دەردەی بردووەو لە كەیفو خۆشی كردووە!

دووبارە بۆ ئاشكراكردنی ئەم ڕازە پرسیاری لە سەرەك وەزیران كرد.

سەرەك وەزیران گوتی: قوربان، ئێستا ئەو چێشتلێنەرە بە تەواوی بۆتە ئەندامێكی كارای گروپی (٩٩). جەنابی پاشا، ئەندامانی گروپی (٩٩) كەسانێكن خودا بەهرەی زۆری پێداون، ئەوان زۆریان هەیە، سەروەتو سامانیان فرەس، بەڵام ڕازی نینو هەربەدوای زیاترەوەن، هەمیشە ڕادەكەن تا سكەكانیان زیاتر بكەن، وا دەزانن بەختەوەرییان لەوەدایە، نازانن كە زۆر بە هەڵەداچوون!

ئەوكات پاشا هەستیكرد كە دەكرێت ئەمیش ئەندامێكی بەرزی ئەو گروپە بێت!!

لەم چیرۆكەوە فێردەبین:

١- پێویستە لە خودی خۆمان ڕازی بین، گەر لە خودی خۆماندا ڕازیبوونو قەناعەت بوونی نەبێت، ئەوا بە هەموو داهاتەكانی دونیا ناتوانین بەدەستی بهێنین!

٢- وریابە، بە وردی لە خودی خۆت بپرسەو بەناخی خۆتا ڕۆبچۆ، بزانە تۆش لە گروپی (٩٩) نیت؟!

٣- بەداخەوە زۆربەی زۆری ئەندامانی گروپی (٩٩) لە دەوڵەمەندەكانن، بەڵام لە ناخەوە زۆر هەژارن، ئەو دەردەش دەرمانی نییە!

٤- بەختەوەری ئێمە بەو شتانەوە پەیوەست نییە، كە نیمانەو وادەزانین بەدەستهێنانی دەبێتە مایەی بەختەوەریمان!

٥- ژیانمان بەرهەمی بیروبۆچوونو تێگەیشتنی خۆمانە، بە گەشبینی هەموو دونیا جوانو ڕازاوە دەبینینو بە ڕەشبینیش دونیا دەبێتە تاریكستان!

٦- بوونی خێزانو تەندروستی باشو لانەو شوێنێك بۆ حەوانەوەو ئاسایشو ئاشتی كۆمەڵە نیعمەتێكن كە ئێمە هەرگیز ناتوانین سوپاسی پەروەردگاریان لەسەر بكەین.

٧- پێغەمبەر (سەلامی خوای لێبێت) دەفەرموێت: هەر كەسێك بەیانی لە خەو هەڵسا، ڕۆژی ئەو ڕۆژەی هەبێت، لەشساغ بێت، لە ماڵی خۆیدا ئەمین بێت، وەكو ئەوە وایە هەموو دونیا هی ئەو بێت!

تەنها بۆ سەرکردەکان

ئەگەر ناتەوێت سەرکردە بیت، ئەم لاپەڕەیە مەخوێنەرەوە!

ئەوەی توانای هەبێت خودی خۆی کۆنترۆڵ بکات، دەتوانێت کۆنترۆڵی کەسانی دیکەش بکات.

ویلیام هازلت

ناوەڕۆکی سەرکردایەتی ئەوەیە کە هەمیشە گرنگی بە کاریگەری بڕیارەکانت بدەیت، لەسەر کەسانی دی!

لێپرسراوێکی پۆلیس لە

هەمیشە خەونی بەرزو بڵند ببینە، چۆن خەون ببینیت ئاوا دێتە دی!

جۆن رسکن

سەرکەوتن بریتییە لە بەکارهێنانێکی نموونەیی بۆ تواناکانت!

زیج زیجلر

کارەکەت دەسەڵاتت پێدەبەخشێت بەڵام ڕێزگرتنی خەڵکی، بە ئاکارو هەڵسوکەوتەکانت بە دەستی دەهێنی!

ئیرون فیدرمین

ئەگەر دەتەوێت سەرکردە بیت، سەرەتا فێری ملکەچبوون بە!

ریك بینیتور

وەهاب حەسیب محەمەد

بەڕێوەبردنی کاتی بەفیڕۆدراو!

لێکۆڵینەوەیەك كە پەیمانگای بەریتانی بۆ (لێهاتوویی‌و فێربوون) ئەنجامی داوە، ئاماژە بەوە دەكات كە زیاتر لەنیوەی پێگەیشتوان لە شانشینی یەكگرتوودا "بەریتانیا"، زیاتر لە (٣) كاژێر كاتەكانییان بەفیڕۆدەدەن لە: چاوەڕوانیكردنی منداڵ‌و هاوڕێیان، بازاڕكردن، ڕیزگرتن بۆ پێداویستی ڕۆژانە‌و تەنگەژەكانی هاتوچۆ. بەڵام پرسیارەكە لێرەدا ئەوەیە، ئایا بەڕاستی ئەو چالاكییانە كات بەفیڕۆدەرن (كات كوژن)؟

كۆمەڵگا بۆ ئەوە دروستبوە تا یەك هاوكاری ئەویتر بێت، تەنانەت لە كاتی گفتوگۆی ئاساییدا دەبێت یەكێك ئاخێوەر بێت‌و كەسی بەرانبەر گوێگر. بەڵام زۆرینەی خەڵك، بەشێوەیەك لەو چالاكییانە دەڕوانن كە كات كوژن.

ئەی ئەو كەسانەی كاتەكانتان بەفیڕۆدەدەن، لەو چالاكییانەی باسكران تێبفكرە‌و فەرموو ئەم داواكارییانە جێبەجێ بكە كە لەلایەن باشترین كاتناسی شارەزاوە دانراون.

بیست چالاكی دیاری بكە، كە پێویست دەكات جێبەجێیان بكەیت، بەلاتەوە لەكارە گرنگەكان‌و ماوە مەدە هیچ كەسێك دەستیان تێوەربدات.

١- لە كاتی دیاریكراودا وەڵامی نامەی ئیلكترۆنی (E.mail) كان بدەرەوە، تۆ باڵادەست بە بەسەریانداو مەهێڵە هیچ كەس لەو بوارەدا ڕەپێشت كەوێت.

٢- هەندێك چالاكی دیاری بكە، كە لە كاتی چاوەڕوانی هاوڕێیان، كێشەكانی هاتووچۆدا جێبەجێیان دەكەیت.

٣- لە كاتی كێشە لە بن نەهاتووەكانی هاتوچۆدا دوور بكەوەرەوە، چەند كارێك جێبەجێ بكە، قاوەی خۆت فڕبكە تا تەنگەژەكە بە كۆتا دەگات.

٤- بیرۆكەی (نوسراوی دەنگی) بەكاربێنە، چونكە زۆر گرنگە.

٥- خۆت بە شكستخواردوو مەزانە، چونكە ئەركەكانت تەواو نەبووە، تەنها گرنگی بە پێشكەوتنی خۆت بدە.

٦- هەمیشە ئەوە وەبیری خۆت بهێنەرەوە كە: كڕینی خۆراك، گەیاندنی منداڵان‌و براو خوشكانت بۆ شوێنكارییان‌و یارمەتیدانی هاوڕێیان كارگەلێكی بەرهەمدارن‌و لە تواناتدایە لەوە زیاتر جێبەجێ بكەیت.

بە كردەوە وتە جوانەكەی (جاكسۆن براون) جێبەجێ بكە كە دەڵێت: "مەڵێ كاتم نییە، لە ڕۆژێكدا تۆ هەمان كاژێرەكانی تۆماس جیفەرسۆن، ئەنیشتاین، دافنشی‌و مایكل ئەنجیلۆ...تاد هەیە".

سەرچاوە: www.elebde.com

٢٩٠- دراو -دفع كراو-

دوای ئەوەی پارەی هەر فاتورەیەك دەدەیت، لەسەر فاتورەكە بنوسە «پارەكەی دراوە»، ڕۆژەكەشی لەسەر بنوسەو ژمارەی چەكەكەش تۆماربكە، پاشان ئەو فاتورەیە لە فایلی «دانراو بۆ پارەدان»ەوە بگوێزەرەوە بۆ فایلی مانگانەی «فاتورە پارە دراوەكان»، یان یەكێ لە فایلەكانی باج، یان حسابی تایبەتی خۆت.

٢٩١- شت كڕینی هاوسەنگ: (المصروف المعتدل)

كاتێك بودجەیەك بۆ شت كڕین دیاری دەكەیت، تەنها ئەو شتانەت لە یاد نەبێت كە ئارەزووی كڕینیان دەكەیت، بەڵكو ئەو خەرجیانەش لەبەرچاو بگرە كە پەیوەستن بەو كاڵایانەوە كە دەیانكڕیت، كڕینی دەستێك جلی تازە مەسرەفی پاككردنەوەی بەدوادا دێت، هەروەك كڕینی ئۆتۆمبیلێك مەسرەفی بەنزینو چاككردنەوەو شتی تریش بە دوای خۆیدا دێنێت.

٢٩٢- ستراتیجی پاشەكەوت كردن:

ئەگەر خەریكی پاشەكەوت بوویت لە پێناو كڕینی چەند هێلكەیەكدا بۆ ژێر مریشكەبەكڕ، یان كڕینی كۆمەڵێك شتی زۆر، لە هەموو حاڵێكدا چاكترین ڕێگە بۆ پاشەكەوت ئەوەیە، لە بەرامبەر هەر چەكێكدا كە لە بانك وەری دەگریت (پارەی پێوەردەگریت) بڕێك لەو پارەیە ببڕیت، وەك -باجێك لەسەر ئەو شتانەی كە دەیانكڕیت- مانگانە چەندت پێویستە بۆ ژیانێكی ئاسایی جیای بكەرەوەو ئەوی تری بهێڵەوە. پارەكانت بخەرە بەرهەمهێنانەوە لە یەكێك لە دامەزراوەكانی (بیت المال) كە زیاترین قازانجت دەدەنێو لە كاتی پێویستدا ڕێگەت دەدەن پارە ڕاكێشیت.

٢٩٣- بۆ دڵنیایی زیاتر:

ئەگەر لە نەختینە بەنرخەكانت دڵنیا نەبویت، ئەوە لە بانكێك (سندوق)ێك بە كرێ بگرەو شتەكانتی تێدا بپارێزەو دەشتوانی لە كاتی پێویستدا ئەو لۆكەرە -تأمین- بكەیت، لیستێك بۆ ئەو شتانە بكەو لەماڵەوە لیستەكە لای خۆت بپارێزە لەگەڵ دیكۆمێنتە گرنگەكانی تردا، دەتوانی لەو سندوقەدا ئەم شتانە دابنێیت: تاپۆی موڵكەكانت، پاسپۆرت، بەڵگەنامەی لە دایك بوونو مردن، گرێبەستی هاوسەرگیری، زێڕو خشڵ، وێنەیەك لە وەسێتنامە، نەك ئەسڵەكەی، چونكە ئەسڵی وەسێتنامە پێویستە لە ماڵدا پارێزگاری لێبكرێت، یان لای پارێزەرەكەت، یان ئەو كەسو لایەنەی جێبەجێی دەكات.

٢٩٤- شوێنێكی نادیار -شاراوە-:

بۆ شاردنەوەی بڕێكی كەم لە پارە بۆ كتوپڕیەك، یان شاردنەوەی كلیلی قاسەكەت دەتوانیت قوتویەك بەكاربهێنیت كە كەمێك دانەوێڵەی تێدەكەیت بۆ پەلەوەرێكی ماڵیو لەسەر ڕەفەیەكی ژووری چێشتخانە دانراوە، بەو مەرجەی خۆت، یان هەر كەسێكی تر بە بێ ئاگایی ئەو قوتوە زەخیرەیە لەبەر هەر هۆیەك بێ فڕێ نەدەنو بۆ دڵنیایی زیاتریش، چاكتروایە تەنها خۆت لە زەخیرە (دانەوێڵە)ی ناو قوتوەكە بۆ باڵندەكەت دابنێی، ئەگەر

500 بیرۆكەی قەشەنگ
بۆ ڕێكخستنی هەموو شتێك...

ن: شیری بایكۆسفی..
و. بۆ عەرەبی: محمد عنان..
و. بۆ كوردی: زانكۆ قەرەداغی

له ماڵەکەشدا باڵندەتان نەبوو، ئەوا مەسەلەکە بۆ ئەندامانی خێزانەکەت ڕوون بکەرەوە، شوێنێکی تری گونجاو بۆ هەڵگرتنی بڕێکی کەم پارە، یان هەر شتێکی ڕووتەختی بە نرخ دەتوانیت بە پارچەیەك تیپ بیدەیت لە پشتی شتێك کە بە دیوارێکدا هەڵواسرابێت، وەك ئاوێنە، یان تابلۆیەکی ئاسایی. بەو هیوایەی دزە شارەزاکان بەم بیرۆکانەیان نەزانیبێت.

٢٩٥- تۆماری وێنەدار:

کەسانێك نین کە بیر لە بیرۆکەیەکی لەم جۆرە بکەنەوە، بەڵام تۆ دەتوانیت بە کامێرایەك وێنەی کەلو پەلی ماڵەکەت بگریتو وەك دۆکۆمێنت پارێزگارییان لێبکەیت، ئەمە بۆ کاتی (خوانەکردە) ئاگر کەوتنەوە، یان ماڵبڕین (دزی)و بۆ قەرەبووکردنەوە سودی زۆری دەبێت، بۆ دڵنیایی زیاتری خۆت لیستێك بەناوی کەلو پەلو شتە بەنرخەکانی ماڵەکەت لە فایلێکی تایبەت، یان لە فایلی (تەئمیناتدا) دابنێو لەگەڵیاندا تەواوی دۆکۆمێنتە بەنرخەکانتو نرخی کەلو پەل، بە تایبەتی نەختینە (کەلو پەلە بەنرخەکان) لە هەمان فایلدا پارێزگاری لێبکە، ئەم فایلە، یان لە ماڵەوە لە سندوقێکی دژە سوتان، یان لە قاسەیەکی بانکدا بپارێزە کە پێشتر بە کرێت گرتووە، وەك کەسێکی دانا هەرچییەکت لە قاسەی بانکدا داناوە، وێنەی بگرەو وێنەکانیش لە ماڵەوە بپارێزە.

٢٩٦- کرێدیت کارت:

ئەگەر کرێدیت کارت (البطاقە ألاطئمانیة)ت، هەبوو ئەوا وێنەیان بگرە تا لەو ڕێگایەوە پارێزگاری لە زانیارییەکانی بکەیت لە کاتی ونبون، یان دزرانیدا، هەروەها تەواوی دۆکۆمێنتە گرنگەکانی ناو جزدان، یان جانتا دەستییەکەت بگرە، ئەوە ئاسانترە لەوەی لیستێکیان بۆ بکەیت، لەسەر پشتی وێنەی کرێدیت کارتەکە ئەو ژمارە تەلەفۆنانە بنوسە کە لە کاتی کتوپڕدا پێویستت پێیان دەبێتو لە سندوقێکی دژە سوتانداو لەگەڵ دۆکۆمێنتە گرنگەکانی تردا بیانپارێزە.

٢٩٧- کەمەربەند:

لە کاتی سەفەر، یان چونەدەرەوە بۆ شتکڕین، کەمەربەند، یان ئەو پشتێنەی لەسەر ڕان دەبەسترێت بەکاربهێنە لەبری جانتای شان، بەمەش بە دڵنیاییەوە پارێزگاری لە پارەکانت دەکەیتو هەردوو دەستت ئازادو شانت حەساوە دەبێت.

٢٩٨- بۆ دڵنیابوون لە کرێدیت کارتەکانت:

ئەگەر ژمارەیەك کرێدیت کارت هەبوو لە کۆمپانیایەکی دڵنیایی (شرکە تأمین) تۆماریان بکەو لە کاتی ونبوون، یان دزرانیاندا کۆمپانیاکە ئاگاداربکە، بۆ ئەنجامدانی ئەم کارەش جگە لە پەیوەندییەکی تەلەفۆنی شتێکی تر ناکەیت.

٢٩٩- نامەیەکی شاهانە (رسالە ملك):

ئەگەر ویستت پارێزگاری لە نهێنی کۆمەڵێك ژمارەی وەك تەلەفۆنی تایبەت، یان حساباتی بانکی بکەیت، ئەوا لە لیستێکدا بە پێچەوانەوە ئەو ژمارانە بنوسە بەو مەرجەی بڕگە (داش)ەکان لە جێی ئاسایی خۆیاندا دابنێیت، تا کەسانی دزو ناحەز هەست بە پێچەوانەیی ژمارەکان نەکەن، بۆ نمونە ئەگەر ژمارە (٧٨٩-٥٦-١٢٣٤)ت هەبوو، بەم جۆرە بینوسە (٤٣٢١-٦٥-٩٨٧)، دوایی وێنەی لیستەکە بگرەو بیکە بە چەند پارچەیەکەوەو لە جانتاکەتدا بیانپارێزە دوای ئەوەی لەسەر کارتۆنێکی کەمێك بەهێز جێگیری دەکەیتو بە تیپێکی ڕوون ڕووپۆشی دەکەیت.

٣٠٠- لەبەرچاو گرتنی وردەکاری:

پێویست ناکات زیادەڕەوی بکەیت لە ڕێزلێنانو بەخشینی پارەیەك کە دواتر لەو باجەی دەشکێنن کە لە سەرتە، بۆ نمونە ئەو بەخشیشەی کە لە ڕیستورانێکدا دەیدەیت، بڕی دیاریکراو بریتییە لە (١٥٪ - ٢٠٪).

٣٠١- قەرزار بیت، یان خاوەن قەرز:

کاتێك شتێك بە قەرز دەدەیت، یان بە قەرز وەریدەگریت بۆ نمونە بڕێك پارە، یان کتێبێك، یان سیدییەك، یان هەر شتێکی تر، لای خۆت ناوی ئەو شتەو ڕۆژی بە قەرزدان، وەرگرتنو گێڕانەوەکەی لای خۆت تۆماربکەو هانی کەسی بەرامبەریش بدە هەمان کار ئەنجام بدات تا دواتر ناحاڵیبون دروست نەبێت.

٣٠٢- دابەشکردنی پارە بەسەر زیاتر لە یەك جێگادا:

لە کاتی سەفەردا، یان گەشتێکی شەوانەدا، پارەکانت دابەشبکە بەسەر زیاتر لە یەك گیرفانو جێگەدا، ڕەنگە گیرفانێکت ببڕن، یان بێئاگاداری خۆت هەندێك پارەت لێبکەوێت. وتراوە هەڵەیە هەموو هێلکەکان لە ناو یەك سەبەتەدا دابنێیت، ئەم قسەیە هەروەك بۆ پارە ڕاستە بۆ کرێدیت کارتەکانیشت ڕاستە.

هاتوچۆ (التنقلات):

٣٠٢- چونە خانویەکی نوێ:

کاتێك کەلو پەلەکانت دەپێچیتەوە بە نیازی گواستنەوە بۆ خانویەکی تازە، کۆمەڵێك سلەبۆیەی ڕەنگاو ڕەنگ (پاستیل) پەیدابکەو هەر کۆمەڵە کەلوپەلێك کە پێویستە ببرێنە ژوورێکی دیاریکراو بە ڕەنگێك نیشانە بکە: زەرد بۆ کەلوپەلی ژووری نوستن، شین بۆ ژووری چێشتخانە..... بەو جۆرە، پێشتریش لەسەر دەرگای هەر ژوورێك هەمان ڕەنگت دانابێ تا کۆڵهەڵگرەکان بزانن کام کۆڵ لە کام ژووردا دادەنێن، زۆربەی کۆڵهەڵگرەکان سەر لەم شێوازە کارکردنە دەردەکەن.

٣٠٤- سندوقی چاكو توندوتۆڵ:

کاتی ماڵ گواستنەوە، بچۆرە لای ئەو کەسانەی کە ماددەی شل لەناو شوشەدا دەفرۆشن، لەوێ کارتۆنو سندوقی توندوتۆڵت دەستدەکەوێت کە دەتوانی کەڵکیان لێوەربگریت بۆ گواستنەوەی کتێبو کەلوپەلی جۆراوجۆری ناوماڵو شوشەوات، بەتایبەت هەندێکیان لە ناوەوە بەشکراون بۆ پاراستنی شوشە لە شکاندن. هەندێ لە خاوەنەکانی ئەم فرۆشگایە خۆشحاڵدەبن کە بێبەرامبەر ئەم سندوقو کارتۆنانەت پێشکەش بکەن، دیارە تۆش ماڵ بۆ ئەوە ناگوازیتەوە کە سندوقی بەلاشت دەستبکەوێت. بیر لەم جۆرە سندوقانە بکەرەوە بۆ پاراستنی شتو مەکو گواستنەوەی کاڵا قورسەکانت.

٣٠٥- چۆن بگەمە ئەوێ:

بۆ ئەوەی شپرزە نەبیت کاتێك کەسو کارو هاوڕێکانت دوای گواستنەوەت بۆ خانوی تازە لێتدەپرسن چۆن بگەینە لاتان، هەوڵبدە شوێنی خانووە تازەکەتو ئاڕاستەی هەرچوارلاکەی بە چاکی فێربیتو نەخشەیەکی بچوك دروست بکە بۆ گەشتن بە خانوەکە، چەند وێنەیەکی لێبگرەو هەرکەس پرسیاری لێکردیت دانەیەکی بدەرێ، هەندێکیشیان لای خۆت بهێڵەوە سودی لێدەبینیت.

کارو نوسینگە:

٣٠٦- نوسینگەی ناو ماڵ:

بۆئەوەی بتوانیت کارەکانت بە چاکی ئەنجام بدەیت پێویستە لە ماڵەکەتدا ژوورێك، یان بەشێك لە ژوورێك تەرخان بکەیتو هەموو پێداویستییەکانی وەك مێزو کەرەستەی نوسینو فایلو دۆسییەی تێدا فەراهەم بکەیت.

کلیله جیاوازەکان!

ئا: م. هاژە شێروانی

کلیلی شەشەم

دیاریکردنی ئامانج: ڕێگا بەرەو بەختەوەریو دەستکەوتەکان!

* دیاریکردنی ئامانجەکان بەشێکە لە کارێکی گەورە، کە ئەویش پلاندانانە بە مانای:-

- دانانی ئامانجەکان لە پرۆگرامی کار کە شایەنی جێبەجێکردن بێت.

- پێشبینیکردن بە ئاینده لەگەڵ ئامادەباشی بۆی.

- کێشانی وێنەیەکی ڕوون بۆ ئایندەو دیاریکردنی هەنگاوکارانی گەیشتن بە ئامانجو مەبەستە خوازراوەکانە لە کەمترین کۆششو کەمترین تێچوون کە ببێت.

- ڕێکخستنی پێشینەکان لە ژێر ڕۆشنایی توانای ماددیو مرۆیی.

- بریتییە لە کاری زەینی کە دەگەڕێت بە دوای توانای تەحەکومکردن بە بارودۆخی ئاینده لە ڕێگای بارودۆخی ئێستا.

گرنگی دیاریکردنی ئامانجەکانیش خۆی هەڵقولاوی ئەوەیە کە وا دەکات ژیانمان بەهایەکی هەبێتو وادەکات بە ئاراستەی مەبەستی ویستراو هەنگاو بنێینو کۆششی بۆ بکەین، چونکە ئەوەی نازانێت بۆ کوێ دەڕوات، ئایا دەزانێت کە چۆن دەڕوات؟

لە ڕاپرسییەکدا کە لە زانکۆی هارفارد ئەنجامدرا، گەیشتن بەو دەرەنجامەی کە ئەوەی ئامانجەکانی دیاریدەکاتو پلانی بۆ دادەنێت، تەنها ڕێژەی ٣٪نو لە ٩٧٪ یشیان پلانیان نییە بۆ ژیانیان دوای بیست ساڵیش گەڕانەوە بۆ لای هەمان ئەوانەی کە

ڕاپرسیان لە گەڵدا کراوە، بینیان کە ٣٪ یان، ٩٧٪ی ئەو مولکانەیان هەیە کە دەبێت لە لای ٩٧٪ بن.

ئامانجیش بۆ مرۆڤ وەکو تاوەری پاپۆرو قیبلەنمای فرۆکەیە کە بە بێ بوونی پاپۆڕەکە لە زەریا وندەبێتو فرۆکەکەش لە ئاسمان سەری لێدەشێوێت.

گرنگی دیاریکردنی ئامانجیش زیاتر ڕووندەبێتەوە، ئەگەر زانیمان کە ئەم پرۆسەیە کاریگەری دەکاتە سەر ژێری ناهۆشیاری مرۆڤو وادەکات کە هەر لە خۆیەوە بەرەو ئامانجەکە هەنگاو بنێت.

ئایا هیچ جارێك بووە کە لە ڕێگایەکدا بڕۆیت بۆ پێویستیەکتو کاتێکیش خۆت بینیەوە کە گەیشتیتە بەردەرگای ماڵەکەت، یان شوێنی کارەکەت بە بێئەوەی هەست بکەیت کە کەسێك ڕابەری کردوویت بۆ ئەوێ؟ بەڵێ ئەوە ژێری ژێری ناوەکیتە، ئەمەش کاتێك کە بتوانیت ئامانجەکەمان زۆر بە قوڵی لە ژێری ناهۆشیاریدا بچێنین، ئەویش لە لای خۆیەوە ڕابەریمان دەکات، بەشێوەیەکی هەڕەمەکی بەرەو ئامانجەکە کە لەم بڕگانەی داهاتوودا تایبەتمەندییەکانی ئامانجی سەرکەوتوو، چۆنیەتی چاندنی لە ژێری ناوەوە دەناسین بە شێوەیەکی قوڵ، ئینجا چۆن بە بەردەوامیو هەمیشەیی پەروەردەی دەکەینو ئاوی دەدەینو خۆراکی پێدەدەین تا گەشە دەکاتو دەشنێتەوە، وەکو ئەوەی کە ئێمە گوێبیستی دەنگی بانگکردنین کە بە دەنگێکی دڵڕفێن بانگمان دەکات، کە دەڵێت وەرە بۆلام من چاوەڕوانتم.

لێرەدا نموونە گەلێك هەن لەسەر دیاریکردنی ئامانجەکان:

- سەرکردەیەکی وەکو (موحەممەد فاتیح) ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەری نازدار (سەلامی خوای لێبێت) خوێندەوە: (لتفتحن القسطنطنية فلنعم الجيش جيشها ولنعم الامير أميرها)، واتا (قوستەنتینیە ڕزگاردەکەن، سوپاکەی باشترین سوپان، پێشەواکەشیان باشترین پێشەوایە).

ئامانجێکی دانا کە ئەو پێشەوایە ئەو بێت لە تەمەنی دوازدە ساڵیدا بە سوار ئەسپەکەیەوە دەچووە نێو دەریاو سەیری قوستەنتینیەی دەکرد، چونکە ئەمە خەونی بوو، لە تەمەنی ٢٣ ساڵیدا ئازادیکرد.

جۆرەکانی ئامانج:

لێرەشدا سێ جۆر ئامانجمان هەیە کە بریتییە لە:

١- ئامانجی کورتخایەن: بەوەی کە لە نێوان ڕۆژێكو ساڵێکدایە.

٢- ئامانجی مامناوەند: کە ماوەکەی لە نێوان ساڵێكو پێنج ساڵە.

٣- ئامانجی درێژخایەن: ئەوەیە کە ماوەکەی دەکەوێتە نێوان پێنج ساڵو ٢٥ ساڵ کە ئەویش ئامانجی ستراتیژییە.

ئەوتایبەتمەندییانەی کە پێویستە لە ئامانجدا هەبن بۆ ئەوەی کارابن بریتییە لە:

١- دیاریکردنیو ڕوونی: هەر دەبێت کە ئامانج دیاریکراو بێت تا کۆششی گەیشتن هەبێت بۆی، ئەگەر بڵێین کە ئامانجم بەرزکردنەوەی بەرهەمە بە نموونە: ئەوە ئامانجێکی نادیاریکراوەو هەر دەبێت کە پێوەرێك هەبێت بۆ پێوانەکردنی ئەم ئامانجە کە ئەویش لە ڕێگای چەندێتی، یان چۆنیەتی، یا ڕێژەی سەدی، یا زەمەن، یا هەموویان بە یەکەوە وادەکەم کە ئامانجم بەرزکردنەوەی بەرهەم بێت بە ڕێژەی ١٠٪ لە ماوەی شەش مانگدا لەگەڵ پارێزگاریکردن لەسەر ئاستی کوالێتیو بە بیرکردنەوەت لە لایەنەکانی کە ئامانجەکە دیاریدەکاتو ڕوونیدەکاتەوە، بەمشێوەیە یەکەم تۆوت چاندووە لە ڕێگای دروێنەکردنی ئامانج.

٢- ئەرێنی بێتو شایەنی کارکردن بێت لە پێناویدا: ئەم تایبەتمەندییە دەبێتە چوارچێوەیەك بۆ تایبەتمەندی یەکەم ئەو ئامانجانە هەڵدەبژێرێت کە شایەنی کاتو کۆششکردنە لە پێناوی کە دارشتنێکی ئەرێنی بۆ دەکەیت بە نموونە: ئامانجم ئەوەیە کە قەڵەونەبم، دەربڕینی نەرێ بە شێوەیەکی پێچەوانە کاردەکاتو وێنەی قەڵەوی لە ژێری ناوەکی دادەنێت، منیش ئەگەر بڵێم بیر لە شێرێکی ڕەنگ سەوز مەکەوە کە لەسەر پشت خەوتووەو قاچەکانی بەرزکردۆتەوە بۆ سەرەوە، ئەوا تۆ بە دڵنیاییەوە بیرت لەم وێنەیە کردۆتەوە لەگەڵ ئەوەی کە داوام لێتکردووە کە بیر لە ئامانجەکانت نەکەیتەوە، ئەوا پێویستە کە هەرگیز دەستەواژەی نەرێنی تێدانەبێت.

٣ – بەرپرسیاریەتی گەیشتن پێی بخەیتە سەر خۆت: کاتێك کە ئامانجەکانت دادەنێیت پێویستە بە ڕاستی ئامانجەکانی تۆ بێت، نەوەکو ئامانجی کەسێکی ترو لەدواییدا بەرپرسیاریەتی گەیشتن پێی هەر لەسەر خۆت دەبێت بەشێوەیەکی تەواو. ئەمەش مانای ئەوەنیە کە یارمەتی کەست نەوێت، بەڵام لەسەرتە کە بەدواداچوون بکەیتو بە خۆت لێی بکۆڵیتەوەو بەرەو گەیشتن بە ئامانج، بۆ نموونە ئامانجی داهاتوو کە باوکێك دایدەڕێژێت ئەوەیە: کە کوڕەکەم نایاب بهێنێت لە خوێندنەکەی ئەم مەرجە جێبەجێناکات. چونکە گەیشتن بە نمرەی نایاب لە خوێندنو بەدەستهێنانی پێویستە کە ئامانجی کوڕەکە بێت، بەڵام باوکەکە دەتوانێت کە ئامانجی پێداچوونەوەی وانەکان بێت لەگەڵ کوڕەکەی بە تێکڕایی کاتژمێرێك لە هەفتەیەکدا بە نموونە.

هەڵگرتنی بەرپرسیاریەتی یەکەم خۆراك دەبێت کە بە ئامانجەکەتی دەبەخشیت، چونکە بەمکارەت متمانەو بەرپرسیاریەتی لە خۆتدا دەچێنیتو دەستدەکەیت بە هاندانی کارەکەت.

٤- بیرکردنەوە لەم بەدیلانەی کە نزیکبوونەوە لێی دەردەخات: ئامانج شتێکی جوانە کە مرۆڤ کار بکات بۆ گەیشتن پێی، بەڵام چۆن بزانم کە من نزیکبوومەتەوە لە ئامانج، یان لێی بە دووربکەوەوە، یان لە شوێنی خۆم بوەستم، لە کاتی دانانی ئامانجەکانمان پێویستیمان بە دیاریکردنی توخمەکانو فاکتەرەکانە کە ڕێنیشاندەرن لەسەر ڕووبەری ماوە بۆ گەیشتن بە ئامانج، ئەو شوفێرەی کە ئۆتۆمبێلەکەی لێدەخوڕێت بەرەو ئامانجی ١٠ کیلۆمەتر بۆ نموونە: چاودێری ژمێرەی کیلۆمەتر دەکات بۆ ئەوەی دیاریبکات کە چەندی ماوە تا بە ئامانجەکەی بگات، ژمێرەیەکی هەیەو بە کاریدەهێنێت هەمیشە بۆ ناسینیو

هەر یەکێك لە ئێمە بۆ نموونە پێویستی بە لایتێك هەیە کە ڕێگامان بۆ ڕوندەکاتەوەو یارمەتیمان دەدات لەسەر گۆڕانکاری ڕێچکەکەمان لە پێناو گەیشتن بە ئامانج. بوونی ئەمجۆرە ژمێرەیە ڕۆڵێکی زیاتری هەیە لە هاندانمان لەسەر بەردەوامبوون لە ڕۆیشتن بەرەو ئامانج بە جۆرێك کە هەست بە پێشکەوتن بکەین لە ڕێگاکە بە پێچەوانەی ئەوەی کە بە بێ ڕێبەرێك ڕێچکە دەکات لەسەر پێشکەوتن، ئەو لەوانەیە بێزاربێت لە دەرەنجامی نەبوونی هەستکردن بە جووڵەو پێشکەوتنی.

٥- لێکۆڵینەوە لە شوێنەواری نەرێنیو ئەرێنی: لێکۆڵینەوە لە شوێنەواری نەرێنیو ئەرێنی بۆ ئامانج لایەنێکی زۆر گرنگە لە ژیانی ئامانجەکە. ئەگەر مرۆڤ بینی کە ئەو ئامانجەی کۆششی بۆ دەکات شوێنەوارێکی نەرێنی هەیە لەسەر ژیانی لەسەرووی ئەو سوودەیە کە دەستەبەری دەکەیت، پێویستە لەسەرت لە نێوان دووبار هەڵبژێریت. یان ئەوەتا چارەسەرێك دەدۆزیتەوە بۆ دوورکەوتنەوە لە شوێنەواری نەرێنی بەر لە چوونە ناو کارەکە لە پێناو ئامانج، یان ڕەتکردنەوەی ئامانجەکە لەبەرئەوەی سوودی نییە.

چۆن وادەکەیت ئامانجەکەت پێوانە بکرێت:

ئامانجی دروست ئەو ئامانجەیە کە بتوانرێت پێوانە بکرێت، بۆئەوەی کە ئامانجەکەشت پێوانە بکرێت پێویستە کە دوو توخم بگرێتە خۆی:

١- توخمی زەمەن.

٢- توخمی چەندێتی.

یەکەم: توخمی زەمەن:

ئەو توخمە پێویستە کە فەرامۆش نەکرێت لە کاتی نووسینی ئامانج، چونکە بە بێ دیاریکردنی زەمەن ئامانج نابێتە ئامانجێکی ڕاستەقینە.

لێرەشدا چوار شێوەهەن بۆ دانانی زەمەن:

- (کۆتایی) وەکو «کۆتایی مانگ لە (سەرەتای): سەرەتای.....

- (لە ماوەی) وەکو: لە مرۆژەوە بۆ ئەمرۆ......

- لە شێوەی (دیاریکراو): فلانەڕۆژ.....

دووەم: توخمی چەندێتی:

پێویستە کە ئامانج بەشێوەی ژمارەیی دابنرێت، هەر وەك یەکەکانی پێوانەش، یان ئەوەتا داراییین (پارەن)، یان شتی ترن وەکو ڕێژەیەك.

- یەکە داراییەکانی فرۆش (١٠٠٠٠) یەکەیە لە کۆتایی حوزەیرانی ٢٠١٣.

- ڕێژەیەك، یا تێکڕایەك گەیشتن بە ١٠٪ی تێکڕایی داهاتی سەرمایەی وەبەرهێنراو.

ئامانجی باشیش پێویستی بە:

- دیاریکردنی ڕەفتارکردنە، یان کاری داواکراوە کە بکرێت.

- دیاریکردنی دەرەنجامی داواکراو کە پێی بگەین بە شێوەیەك کە پێوانە بکرێت.

- دیاریکردنی مێژوویەکی دیار کە گەیشتن بەم دەرەنجامەی تیادابێت.

- دیاریکردنی ئەوپەڕی تێچوونی پێویست بۆ گەیشتن بە ئامانجەکە جا چ دارایی، یا کات، یا مرۆیی بێت. بە نموونە:

شێوازەکانی گەیشتن بە ئامانجەکان:-

١- ئامانجێکی درێژخایەن وێنە بکێشە:

باشترین ئامانجی کەسێتی ئەو ئامانجەیە کە دەتگەیەنێتە کۆتاییو جۆرەکانی ژیانو ئاستەکانی پیشەیی کە جێگای ڕەزامەندیو چێژوەرگرتن بێت، باشترین ئامانجیش سەبارەت بە کۆمپانیاکان ئەوەیە کە وادەکات بگەیت بە بەرزترین ئاستەکانی ئەداو سەرکەوتن لە هەر دوو بارەکەشدا تۆ پێویستت بە ئامانجی درێژخایەنە لەمجۆرەی کە زۆرێك لە خەڵك لە ئەنجامدانی دووردەکەونەوە.

بۆ دۆزینەوەی ئەم ئامانجانەش تەنها ئەوەت لەسەرە کە سەیری پێش خۆت بکەیتو سەیری دەوروبەرت بکەیت لە هاوکارانو ڕکابەران، لە پاڵ ناسینی ئەوەی کە دەرفەتێکی نوێو بەردەستەو ئەو بارەش دیاریبکە کە دەتەوێت خۆتو کۆمپانیاکەت تێیدابیت دوای پێنج ساڵی تر لە ئێستادا.

٢- پلانێك دیاریبکە بۆ گەیشتن بە ئامانجەکە لە ماوەی ساڵێکدا:

ئەو پلانە دیاریبکە کە داواکراوە لێت جێبەجێی بکەیت لە ماوەی ساڵێکی داهاتوو، کە ئەم پلانە ئامانجەکانی دیاریکراوبنو پێوانە بکرێن.

٣- پلانەکانت دابەشبکە سەر چالاکی:

خەڵك پێویستیان بە ئامانجی کورتخایەنە لە پێناو دەستخستنی ئاراستەکردنو ڕێنمایی ڕۆژانە هەر بۆیە هەوڵبدە ئامانجی گشتی بەکاربهێنیت بۆ پەرەپێدانی ئاستەکانی ئەدای مانگانەو لە دواییدا دانانی لیستی چالاکی هەفتانەو ڕۆژانەو هەوڵبدە کە ئەرکەکان دابەش بکەیتە سەر چالاکی کە ڕۆژانە ئەنجامی بدەیت.

٤- هەندێك کات دیاری بکە بۆ ئەو چالاکییەی کە پەیوەندی هەیە بە ئامانجەکەت:

ئەمەش وادەبێت کە هەموو کاتت بۆ ئەم چالاکییە تەرخان نەکەیت، چونکە گرفتو ئاریشەکانی ئێستات پێویستی ڕاستەوخۆیان هەیە بە گرنگیدانت، هەر بۆیە دەتوانیت لە ڕۆژێکدا یەك کاتژمێری بۆ تەرخان بکەیت هەر هیچ نەبێت بۆ بەرژەوەندی ئامانجە دوورەکانت دەبینیت کە بەرەو پێشچوونێکی بەرچاوت بووە لە ماوەی ساڵەکەدا.

ئەگەر بمانەوێت ڕاستگۆترین دەسکەوتمان هەبێت لە ژیانمان، ئەوا بە یەك ڕێگا دەتوانین کە پێی بگەین کە ئەویش (بڕیاربدەین کە ئەو شتە چییە کە ویستمان لەسەریەتی زیاتر لە هەر شتێکی تر؟)، بە واتایەکی تر ئەو شتە چییە کە گەورەترین بەهای هەیە لە ژیانمانو لە دواییدا بڕیاردەدەین کە بە تەواوی پابەندبین پێیەوە لە هەر ڕۆژێك کە لە ژیانماندا بەڕێیدەکەین ئەمەش تا ئەو کاتەی گیان لە جەستەدا مابێت.

ئا: محەممەد میرگەیی

لە کاتی تاقیکردنەوەکان چی دەکەیت؟

ئایا لە کاتی تاقیکردنەوەکاندا هەست بە جۆرێك لە ترس و دڵەڕاوکێ دەکەیت؟

نیگەران مەبە، ئەمە هەستێکی سروشتییەو تەنانەت گەورەکانیش هەستی پێدەکەن، بە جێبەجێکردنی چەند ڕێنماییەك لە کاتی تاقیکردنەوەکاندا، دەتوانیت بەسەر ئەم هەستانەدا زاڵبیت:

- بەباشی خۆت بۆ تاقیکردنەوەکان ئامادەبکە، چاکتروایە ئەمە بە درێژایی ساڵی خوێندن بێت، نەوەك تەنها لە کاتی ئەزموونەکان.

- ئاگاداربوونی چەند نموونەیەکی تاقیکردنەوەکانی پێشوو، ئەمەش بۆ وەرگرتنی بیرۆکەیەك لە بارەی سروشتو شێوازی پرسیارەکان.

- شەوانی تاقیکردنەوەکان بە باشی بخەوە، چونکە تێرخەوبوون یارمەتی یادەوەریی دەدات بۆ زوو بەبیرهێنانەوەی زانیارییەکان.

- زووتر ئامادەبوون لە هۆڵی تاقیکردنەوە، بۆئەوەی تووشی دڵەڕاوکێی درەنگ کەوتن نەبیت.

- بەجێهێنانی کاری سەرناو بەر لە تاقیکردنەوە، تاوەکو لە ناو تاقیکردنەوە دووچاری ئەمە نەبیتو بیروهزرت سەرقاڵ بکات.

- پارێزگاریی لەسەر باری هێمنیو تەرکیزت بکە.

- بەشێوازێکی دروست دابنیشە، بۆئەوەی بتوانیت بە ڕێگەیەکی باش وەڵامەکانت بنووسیتەوە.

- لەو کاتەی هێشتا هەست بە دڵەڕاوکێیەکی کەم دەکەیت، تووشی هەڵچوون مەبە، ئەمە کارێکی سروشتییە، بەڵکو بە هێمنی هەناسەیەك هەڵبکێشە.

- بەر لە وەڵامدانەوە، بە باشی گوێ لە ڕێنماییەکانی مامۆستا بگرە.

- سەرەتا پرسیارەکان بە وردیی بخوێنەوە، ئینجا لەو پرسیارانەوە دەست پێبکە، کەوا پێویستیان بە کاتی زیاتر هەیە لە نووسیندا.

- لە وەڵامدانەوەی پرسیارەکان پەلەپەل مەکە.

- هەوڵبدە خەتت خۆشو ڕوونو ئاشکرا بێت.

- پاش تەواوبوون، پێداچوونەوە بۆ وەڵامەکانت بکەو لە وەڵامدانەوەی گشت پرسیارەکان دڵنیابە، پێش ئەوەی تیانووسی وەڵامەکەت بدەیتە دەستی مامۆستای چاودێر.

ئامۆژەیەکی گرنگ:

ڕۆژانە لە دوای تەواوبوونی تاقیکردنەوە، چەند چالاکییەکی جۆراوجۆر ئەنجامبدەو بیر لە وەڵامی تاقیکردنەوەکەو ئەنجامەکەی مەکەرەوەو خۆتی پێوە نیگەرانو سەرقاڵ مەکە.

گرنگی ئاو لە کاتی تاقیکردنەوەکان:

بەپێی توێژینەوەیەکی نوێ، بایەخو گرنگی ڕۆڵی ئاو لە کاتی ئەنجامدانی تاقیکردنەوەکان لە قۆناغە جیاجیاکانی خوێندن دووپات کراوەتەوە. بەپێی توێژینەوەکە دەرکەوتووە ئەو قوتابیانەی ئاوی خواردنەوە لەگەڵ خۆیان دەبەنە هۆڵی تاقیکردنەوەکان، دەرفەتی سەرکەوتنو بەدەستهێنانی ئاستی بەرزتریان زیاتر دەبێت.

سوودەکانی تاقیکردنەوە:

- زانینی ئەندازەی بەرهەمی خوێندنەکەت.

- جێبەجێکردنی ئەو زانیارییانەی فێریان بوویت.

- یارمەتی تۆو مامۆستاکەت دەدات بۆ زانینی ئاستی خوێندنەکەتو خاڵی لاوازت، هەروەك یارمەتی مامۆستا دەدات بۆ دانانی پلانێك بۆ بەرەوپێشبردنی زیاتری ئاستەکەت.

سەرچاوە: گۆڤاری (العربی الصغیر) ژمارە ٢٤٧ – ساڵی ٢٠١٣

شێوازی کاری تۆیۆتا

و. هاژە شێروانی

دەستپێکی بابەتەکەمان بەم پرسیارە دەستپێدەکەین، ڕاستە کە دەڵێن: تۆیۆتا بریتییە لە بارێکی ژێری، زیاتر لەوەی کە کۆمپانیای دروستکردنی ئۆتۆمبێل بێت؟!!!

ئێمەش دەڵێین: پرسیارێکی دروستەو لە جێی خۆیدایە، کە بزانین شێوازی کارکردنی ئەم کۆمپانیایە چۆنە؟ دیارە کە ئەمەش بە پشت بەستن بە پەرتووکەکەی (جیفری کیە لایکر) دەتوانین ئاشنابین بە وەڵامی ئەم پرسیارە، ئەمەش بە ڕوانین لەوەی کە ئەم پەرتووکە ماوەی بیستو پێنج ساڵی شارەزایی دانەرەکەی تێدا کۆبۆتەوە لەگەڵ کۆمپانیای ناوبراو، کە لەم ماوەیەدا هەڵساوە بە دیراسەتکردنی وردو درشتی کارکردنو ڕابەرایەتی کارگێڕی لەم کۆمپانیایەدا، ئینجا پوختکردنەوەی ئەم پرەنسیپانەی کە ئەم کۆمپانیایە کاری لەسەر دەکات، سەرباری ئەوەی کە کۆمپانیایەکی خێزاندارییە، بەڵام دەبینین کە کۆمپانیایەکی فێرکاریشەو کلتورێکی دامەزراوەیی هەیە کە سەرجەم کارمەندەکانی پابەندن پێوەی، ئەمەی خوارەوەش پوختەی ئەو چواردە پرەنسیپەیە بۆ شێوازی کارکردنی ئەم کۆمپانیایە:

بەشی یەکەم: پرەنسیپی فەلسەفەیەکی درێژخایەن:

پرەنسیپی یەکەم: بنیاتنانی بڕیارە کارگێڕییە درێژخایەنەکان، هەتا ئەگەر هاتوو لەسەر حیسابی ئامانجی دارایی کورتخایەنیش بێت.

- بوونی هەستێکی فەلسەفی بە ئاڕاستەی ئامانجێك کە ئامانجی کورتخایەن ببڕێت، هەموو توخمەکانی دامەزراوەکەت بخەرە سەر ئاڕاستەی گەیشتن بە ئامانجی هاوبەش، کە ئەوەش زیاترە لە تەنها ئامانجی دەستخستنی قازانج، وەکو بەڕێوەبەر پێگەی خۆت لە مێژووی کارگێڕی کۆمپانیا ڕوونبکەوە، لە دوایشدا هەوڵبدە دامەزراوەکەت بخەیتە ئاستێکی تر لە سەرکەوتن، کە دیارە ئەم ئەرکە فەلسەفییە دەبێتە بناغەی پرەنسیپەکانی تری کاری تۆیۆتا.

- پێشکەشکردنی بەهایەك بۆ کڕیارو کۆمەڵگاو باری ئابووری کە دیارە ئەمەش خاڵی دەستپێكو دەرچوونە، لە پاڵ هەڵسەنگاندنی هەر هەنگاوێك لە هەنگاوەکانی کار لە ڕووی تواناداری لەسەر بەشداریکردن لە بەرهەمهێنانی ئەم بەهایە.

- بەرپرس بەو کۆشش بکە تا بە گۆشە نیگات بگەیت، ڕەفتاریش بکە لە ڕێگای پشتبەستن بە خودی خۆتو متمانە بە تواناکانتو هەڵگرتنی بەرپرسیارییەتی کارگێڕی، پارێزگاریکردن لە کارامەییە کەسییەکانت کە یارمەتیدەرە لەسەر بەرهەمهێنانی بەهای زیادکراو، کۆتایی ئەم پرەنسیپەش دەبێت پەرەپێدان بێت بە تواناکانت.

بەشی دووەم: پرۆسەی ڕاست بەرەو دەرەنجامی ڕاست:

پرەنسیپی دووەم: دروستکردنی دەرچوونێکی بەردەوام بۆ پرۆسەکە کە هەڵە شاراوەکانت دەربخات:

- دووبارە دیزاینکردنەوەی کارو پرۆسە ناوخۆییەکانت بکەوە، بەمشێوەیەی کە ئاستێکی بەرزت لە بەهای سەربارخراو دەستبخات لە پاڵ دەرچوونێکی بەردەوام هەوڵیش بدە کە خۆت لەم کاتانە دەرباز بکەیت کە تیایدا هێواشیت، یان چاوەڕوانی ئەوەی کەسێك بگەیەنیتە شوێنی مەبەست.

- دەرچوونێك دروستبکەو هەڵسە بە گواستنەوەی کەرەستەو زانیارییەکان بەوپەڕی خێرایی، بۆئەوەی بە یەکبەستنەوەیەکت هەبێت لە نێوان پرۆسەو کرێکارەکان کە دەبێتە یەکسەر چاککردنەوەی هەڵەکان.

- وابکە کە چەمکی دەرچوون ڕوون بێت لە کلتوری دامەزراوەکەت، کە هەر ئەویشە کلیلی سەرەکی پرۆسەی پەرەپێدانی بەردەوامی ڕاستەقینەیە بۆ بەرەوپێشچوونی کارەکان.

پرەنسیپی سێیەم: بەکارهێنانی سیستەمی «بەرهەمهێنانی چرکەساتی» بۆ دوورکەوتنەوە لە بەرهەمهێنانی زیادە:

- کڕیارە سەرەکییەکانت بخە نێو پرۆسەی بەرهەمداری، لە ڕووی پێشینەییەوەو لە ڕێگای جێبەجێکردنی ئەوەی کە داوای دەکەن لە کاتی داواکردنی، بەوەی کە چەندییان دەوێت؟ هەروەها هەڵمەستە بە نوێکردنەوەی ئەو کەرەستەیەی کە کاری پێدەکەیت تەنها لە کاتی کۆتایی هاتن لە گەنجینەکانی کەرەستەی بەکارهاتوو، کە ئەمەش لە پرەنسیپی «ڕێك وەك خۆی» دەبێت.

- تابکرێت پرۆسەکانی هەڵگرتنو بە گەنجینەکردن کەم بکەوە لە کاتی کارکردن بە جۆرێك کە هەڵگرتنی کەرەستەکانی بە ڕێژەی کەم کەم وا دەکات کە پرۆسەی دووبارە هەڵگرتن ڕوونەدات، هەتا ئەو کاتەی کە کڕیار هەڵگیراوی پێشووی لە بەرهەمەکان بە تەواوی نە بردبێت.

- بە نەرمو نیانی وەڵامی گۆڕانکارییەکانی ڕۆژانە بدەوە لە داواکاری کڕیارەکانت، لە بری پشت بەستن بە کۆمپیوتەر بۆ ناسینی ڕێژەی هەڵگیراوو بە فیرۆدراو لە بەرهەمهێنان.

نوێترین بڵاوکراوەی گۆڤاری بڕیار..
گوڵاوی گوڵزاری وشەو پەیڤی جوان..

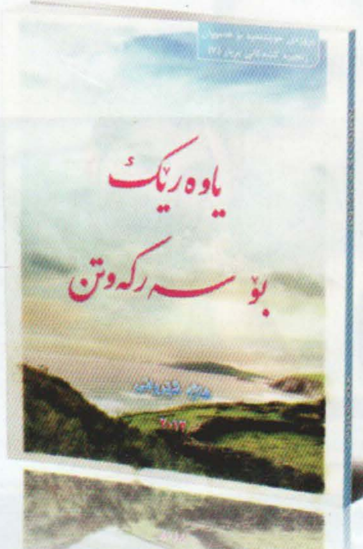

نوێترین بڵاوکراوەی گۆڤاری بڕیار..
(یاوەرێك بۆ سەرکەوتن) کەوتە بەر دیدی
خوێنەرانی ئازیز

بڕیار

دوای تەواوبوونی چاپی یەکەمو
لەسەر داوای خوێنەرانی ئازیز،
کتێبی (کارگێڕی بەچیرۆك) و (ژیان فێری کردم)لە
بەرگێکی قەشەنگداو لە چاپی دووەمدا کەوتە بەردیدی
ئێوەی خۆشەویست..

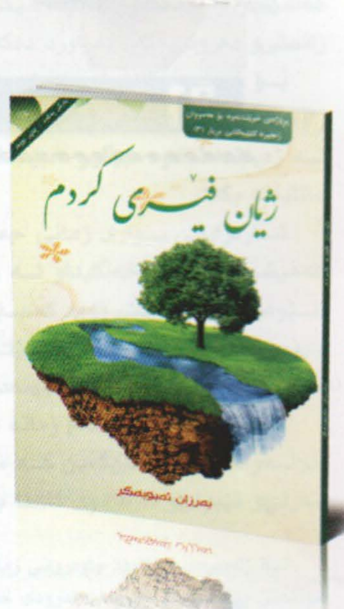

گەشەپێدان

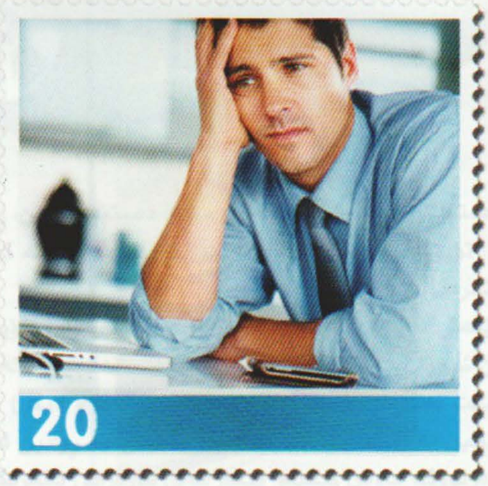

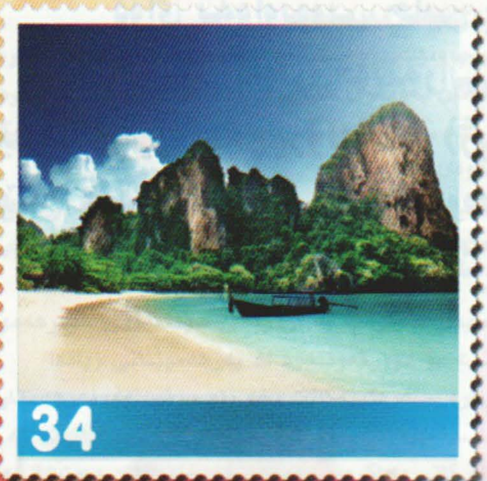

به سپۆنسەری کۆمپانیای چل چەمە CHILCHAMA

زمانی جەستە

بەشی سێیەم

جۆرەکانی جوڵەو ئاماژەکانی جەستە:

جۆری یەکەم: **جوڵە خۆڕسکە سروشتییەکان:** بریتین لەو جوڵانەی کە بە ڕوونی لای منداڵانی بچکۆلەش دەبینرێت، کە هێشتا نەچوونەتە قۆناغی وەرگرتنی شارەزایی لە بواری دەربڕین بە لاشەو بەڵکو هەر بەشێوەیەکی سروشتیو فیتری گوزارشی پێ دەکەن، وەکو خەندەیەکی فراوان بە بیستنی هەواڵێکی خۆش، ڕاوەشاندنی سەر بۆ گوزارش لە ڕازی نەبوون، دانانی دەست لەسەر ڕوو بۆ خۆپاراستن لە لێدان، یان لە مەترسییەك کە بەرەو ڕوویان دەبێتەوە، ئاخنینی پەنجە لە نێو گوێچکەکانیان لە کاتی دەنگەدەنگو بێزاریدا لە دەنگێك کە نایانەوێت بیبیستن، بە پێی زۆرێك لە لێکۆڵینەوە زانستییەکان ئەم جوڵانە لە نێوان زۆربەی گەلاندا وێڕای کەلتوری جیاواز هاوبەشە.

جۆری دووەم: **جوڵە وەرگیراوەکان لە ڕێگای فێربوونەوە:** مەبەست لەو جوڵەو ئاماژانەیە کە مرۆڤ دەتوانێت، بە فێربوونو ڕاهێنان فێریان بێتو بەکاریانبهێنێت، وەکو چۆنیەتی تەوقەکردنو شێوازەکانی سڵاوکردنو ئەو ئاماژانەی کە لە سنوری وڵاتێك، یان کەلتوری دیاریکراودا ڕێگای پێدراوە!

دەکرێت ئێمە لە خولەکانی ڕاهێنانو پەرەپێدانی هونەرو شارەزاییەکانماندا فێریان بین، وەکو هونەری وتاربێژیو پەیوەندی کاریگەری هونەری ئاخاوتن کە لە هەموو ئەمانەدا زۆر جەخت لەسەر گرنگی جوڵەو ئاماژە ئەرێنییەکان دەکرێتو هەوڵی خۆ ڕزگارکردن لە جوڵەو ئاماژە نەرێنییەکان دەدرێت.

زمانی جەستە لە ژیانماندا:

زمانی جەستە شتێکی نوێ نیە لە ژیانماندا، بەڵکو هەموومان زۆر شت لە ماناکانی ئەو زمانە دەزانین، بۆ نمونە: کاتێك کەسێك دەبینێت کە ڕەنگی بزرکاوو شێواوە، یەکسەر لێی دەپرسێت: ئەوە چیتە؟ چی ڕووی داوە؟ نەخۆشیت؟

یاخود کاتێك هاوڕێیەکت دەبینێت بە پەلە دەڕوات: پێی دەڵێیت ئەوە چیتە ئاوا خێرا دەڕۆیت، پەلەی کارێکتە؟ یاخود کاتێك سەردانی کەسێك دەکەیت کە وێڕای بەخێرهاتنی گەرمی لە چاوانیدا هەندێ شت دەخوێنیتەوە کە بە بینینت ئاسودەو خۆشحاڵ نییە!

یان کاتێك لە میوانداری کەسێکیو دەبینی زوو، زوو، سەیری کاتژمێرەکەی دەکات، تێدەگەیت کە کارێکی هەیەو دەیەوێت تۆ بڕۆیتو بەجێی بهێڵیت.

یا کاتێك کەسێك دەبینێت باوێشك دەدات، دەزانی کە هیلاکەو خەوی دێتو پێویستی بە پشودانە.

یاخود کاتێك جوڵەیەکی تایبەت بە کەسێك دەبینێت کە هەندێجار ئەو کەسە زۆر دووبارەی دەکاتەوەو بۆتە سیمایەك بۆی، دەمانەوێت شیکردنەوەی بۆ بکەینو لە ماناکەی تێبگەین، هەندێجار وا ڕێدەکەوێ کاتێك شیکردنەوەی خۆمان بە شیکردنەوە زانستیو دەرونییەکان بەراورد دەکەین دەبینین دەقاو دەقە.

بۆ نمونە: کاتێك دەبینێت مرۆڤێك لە هەموو وێنەو ڕاوەستانەکانیدا دەستەکانی لە گیرفانیدان، دەبێتە جێگای سەرنجو لە زەینتدا ئەوە جێگیر دەبێت کە دەبێت، ئەم کارە ئاماژە بە مانایەك بکات.

شارەزایانی بواری زمانی جەستە دەڵێن: ئەو کەسەی کە هەمیشە لە نێو خەڵکیداو لە زۆربەی دەرکەوتنەکانیدا بەو شێوەیە دەردەکەوێت، ئەوە کەسێکە هەست بە دەسەڵات دەکاتو وایدەردەخات کە هەموو شتێك لە ژێر کۆنترۆڵی ئەودایەو دەسەڵاتی ڕەهای هەیە لەو شوێنەدا.

کەواتە ئێمە ڕۆژانە ئەم زمانە بەکاردەهێنینو دەمانەوێت لەو جوڵەو ئاماژانەش تێبگەین کە ماناکانیان نازانین، بەڵام جێگای سەرنجو تێبینیو ئارەزووی ئاشنا بوونی ئێمەن بە ماناکانیان.

لە زنجیرەی داهاتودا چاوەڕوانی زمانی جەستە بن، لە قورئانی پیرۆزو سوننەتی پێغەمبەری ئازیزمان (درودی خوای لێبێت).

ن: د.حسان شمسی پاشا
و: یەحیا محەممەد عەلی

سودەکانی چالاکی جەستەیی ٢/٣

٤- چالاکی جەستەیی‌و دڵ:

سەرچاوە پزیشکییەکان کۆدەنگن لەسەرئەوەی ئەنجامدانی ڕاهێنانە وەرزشییەکان، وەك ڕۆیشتنی خێرا، یان ڕاکردن، یان سەرکەوتن بەسەر پلیکانەدا، یان مەلەکردن بۆماوەی (نیو کاژێر) لە ڕۆژێکدا، یان بەلایەنی کەمەوە پێنج جار لە هەفتەیەکدا دەبێتە هۆی پاراستن لە سنگە کوتێ‌و جەڵدەی دڵ.

ئەنجامدانی وەرزشی لاشەیی لە پێنج ڕێگەوە سود دەگەیەنێت بە دڵ:

أ- ئاستی ئەو کۆلیسترۆڵە زیانبەخشە دادەبەزێنێ کە بەرپرسە لە گیران‌و تەسکبوونەوەی خوێنبەرەکان، ئاستی ئەو جۆرە کۆلیسترۆڵە بەرزدەکاتەوە کە وەك کارگوزارێك ئەرکی پاککردنەوەی خوێنبەرەکانە لە چەورییە کەڵەکەبووەکان.

باشترین چارەسەر بۆ بەرزکردنەوەی ئەو جۆرە سوودبەخشەی کۆلیسترۆڵ بریتییە لە وەرزشکردنی جەستەیی، تاکو ئاستەکەی لە خوێندا بەرز ببێتەوە، ئەگەری تووشبوونی بە تەسکبوونەوەی خوێنبەرەکان‌و سنگە کوتێ کەمدەکاتەوە.

ب- کێش دادەبەزێنێ‌و چالاکی جەستە دەپارێزێ.

ج- دەبێتە هۆی دابەزینی پەستانی خوێنبەرەکان لە لای تووشبووان، بە بەرزە پەستانی خوێن، بە جۆرێك ئەنجامدانی وەرزش بەشێوەیەکی ڕێکخراو پەستانی خوێن چەند ملیمەترێك دادەبەزێنێ.

د- چالاکی جەستەیی یارمەتی وازهێنان دەدات لە جگەرەکێشان، بەوەی هێزو چالاکی دەبەخشێ بە جەستەو ئالودەبوونی مرۆڤ بە جگەرەوە کەمتر دەکات. هەرکاتێکیش ئارەزووی جگەرەکێشانت کرد، خێرا بچۆ بۆ دەرەوەی ماڵ‌و هەوای پاك هەڵمژە، تەنانەت ئەگەر بۆ ساتێکی کەمیش بێت.

٥- خەستبوونی خوێن (تۆپەڵ بوونی خوێن) کەمدەکاتەوە کە ئەمەش جەڵتەی خوێنبەرەکان کەمدەکاتەوە.

ڕەنگە خوێنەری ئازیز بپرسێ: بۆچی ئەوەندە گرنگی بدرێ بە مەترسییەکانی تووشبوون بە نەخۆشی خوێنبەرەکانی دڵ لە لای ئەوانەی تەمەنیان کەمەو ئەم نەخۆشییانە ڕوونادات لەلای لاوان؟!

لە ڕاستیدا نەخۆشییەکانی خوێنبەرەکانی دڵ، خەریکە دزە دەکاتە ناو لاوانەوە، بە جۆرێك زۆر دەگمەنە ڕۆژێك ڕووبدات کە چەند لاوێك لە تەمەنی سی ساڵیو چل ساڵیدا، بەڵکو هەندێجار لە بیست ساڵیشدا نەیەنە بەشی چاودێری دڵو توشی جەڵدەی دڵ نەبووبێتن!!

نەخۆشییەکانی دڵ لە ناکاو ڕوونادات، لە دوای ناوەڕاستی تەمەن، بەڵکو لە منداڵییەوە دەستپێدەکات، وردە وردە گەشە دەسێنێ تاکو لە گەورەییدا بە ئاشکرا دەردەکەوێ. لێکۆڵینەوە نوێیەکان کە هەڵدەستن بە توێکاری «شیکردنەوەی» جەستە مردووەکانی ئەوانەی تەمەنیان لە نێوان (١٥-٢٠) ساڵاندایە، جەخت دەکەنەوە لەسەر گیرانی خوێنبەرەکانی دڵ بە شێوەیەکی تێبینی کراو تیایاندا دیارە لەو تەمەنە پێش وەختەیاندا.

هەروەك لێکۆڵینەوە زانستییەکانی کە چاودێری منداڵان دەکات، تاکو قۆناغی لاوێتیو پاشانیش گەورەتر، بۆیان دەرکەوت کە هۆکارە مەترسیدارەکانی کە ڕێخۆشکەرە بۆ تووشبوون بە نەخۆشییەکانی خوێنبەرەکانی دڵ، (وەکو: بەرزبوونەوەی چەوری خوێن، کۆلیسترۆڵ، قەڵەوی، تەمەڵی جەستەیی)، لە لای تازە پێگەیشتوو بەردەوام دەبێت لەلای ڕێژەیەکی تێبینی کراو، لە دوایدا هەوڵدانی کۆنترۆڵکردنی ئەم هۆکارە مەترسیدارانە لەو ساڵە سەرەتاییانەی تەمەندا، بە یەکێك لە ڕێگا خۆپارێزە دانایییەکان دادەنرێت، ئەگەر بەردەوام سەرنجی بدرێتو چاودێری بکرێت، بەمەش هەلی تووشبوونیان بە نەخۆشییەکانی خوێنبەرەکانی دڵ کەم دەبێتەوە.

٦- چالاکی جەستەیی لە لای ئافرەتان:

چالاکی جەستەیی تەنها سوود بە جەستەی ئافرەتان ناگەیەنێت، بەڵکو لەگەڵ ئەوەشدا سوودەکانی بەردەوام دەبێت تاکو دەبێتە هۆی زیادکردنی توانا عەقڵییەکانی، تەنانەت ئەنجامدانی ڕاهێنانە سادەکان لەلای ئافرەتان دەبێتە هۆی پاراستنی توانا مێشکییەکانیان، ڕۆیشتن بۆ ماوەی یەك میل (١٫٦کم) بە لایەنی کەمەوە داواکراوە بۆ پاراستنی خانەکانی مێشك.

تەمەڵی خۆ کوشتنێکی هێواشە بۆ ئافرەتان، هەندێ لە ئافرەتان جەستەی خۆیان فەرامۆش دەکەنو لە ناو جێگەی نوستندا دەمێننەوە تاکو کاتێکی درەنگ، باقی ڕۆژەکە بەسەر دەبەن لە سەردانو قسەکردن بە تەلەفۆنو مۆبایل، بەڵام پاککردنەوەی ماڵ، چێشتلێنان لەسەر خزمەتکارەکانە!

ئەنجامەکەی چییە؟

ئازارو ناڵەناڵ لێرەو لەوێ، سەردانی چەند جارە بۆلای پزیشکانو نەخۆشخانەکان، نازانن ئەگەر بجوڵێن زۆرێك لەو بارانە دیار نامێنێت، لە ئەنجامدا تەندروستیو سەلامەتییان بۆ دەگەڕێتەوە بە ویستی خودا!

هەژمونی گومان

بەڵێن ئەنوەر

هەموو تیرەو بابەتێك پێویستی بە لێدوانو ڕوونکردنەوە هەیە لەم بونەوەرەدا، جەمسەرێك نادۆزیتەوە کە هاوتەکبیرو هاوەدەنگی جەمسەرەکانی دیکە بێ، بە تەواوی ڕێتمو نەهجو ڕێساو بەرنامەکانییەوە. لە عەقڵو دەروونی ئێمەدا خشتەیەکی جیاواز دارێژراوە بە جۆرێك کە نە من دەتوانم خشتەی ناوەکی خۆم زاڵکەم بەسەر تۆداو بڵێم من خاوەنی پرەنسیپێکی ناوەکیمو لە تۆ باڵاترم، نە تۆش دەتوانی بانگەشە بۆ جیهانی ناوەوەی خۆت بکەیتو بڵێی هەرچەندە تەواوی ئەم بونەوەرو گێتیە بگۆڕێ، ئەوا خشتەی دەروونی من هەمیشە نەگۆڕەو بەجێگیری دەمێنێتەوە.

ڕاستە کە هەموومان خاوەنی ناخێکی ناوازەینو بۆ پێناسەکردنی گشت ئۆرگانیزمەکانی جیهانی دەرەوەمان کۆمەڵێك سەرنجو بۆچونو گومانمان هەیە، جا هەر لەم ڕوانگەیەشەوە داتاکان هەڵاوێرو شرۆڤە دەکەینو پاساو بۆ کردارو گوفتاری هەڵەشەیی دەرونیو فیکری خۆمان دەهێنینەوە، تا ئەو کاتەی کە مەهزەلەو پێکدادانە دەرونیو فیکرییەکانمان ناڕاستەیەکی دیاریکراو وەرنەگرێت، ناتوانین بڵێین کە ئێمەش بەشێکین لە ئۆرگانە ناڕاستەکراوەکانی دیکەی ئەم بونەوەرە.

گومان لێدەرکردنی خراپیە لە چاکەو جیاکردنەوەی پیسە لە پاکو تێکهەڵکێشکردنو کەمەندکێشکردنی تیشکو ڕووناکی یەقینە بەرەو نوێبونەوەو خاوێنکردنەوەی هۆشو مەبەست. بەڵام زۆرێك لە گومانەکان هێلانەی ڕازێکی شێتو نەدرکاوەو لە ژێر وردبینی فەلسەفەی غوربەتێکی ساردو سڕەوە هەڵێنجراوە. کاتێك کەسی گومانکەر ناتوانێ تەسەورو بۆچونەکانی تەسلیم بە فلتەری قەدەر بکات، ئەو کاتە بە ناچاری گومان لە هەموو شتێك دەکاتو تەنانەت ناسراوترین حاڵەتو دۆخ لەلای ئەو وەکو مەرگێکی ناوەخت وایە کە لە بیابانێکی فشەڵدا لە ژێر هەورێکی غوباراوی بەسەر مرۆڤدا دەدات. ئێمە دەبێت عەیارو پێوەری عەقڵیمان بەشەپۆرو زەنگی ڕووداوەکان توندو تۆڵ بکەینەوە، چونکە بەڕاستی ئەگەر لەناو تەنگو چەڵەمەکانی ژیانەوە لەوپەڕی ناخۆشیو ئازارەوە سەر دەرنەهێنین، ئەوا بێگومان گشت تاڵییەکانی ژیان بەسەرماندا زاڵ دەبنو زاڵبونی ئێمەش لە ڕێگای گرتنەبەری هۆکارو ئامرازو شێوازی توندو زبر، هیچ ئەنجامێکی ئەرێنیو لۆژیکی بەدەستەوە نادات، جگە لە وێرانبوونو پرکردنو داروخانی زیاتری جیهانی ناوەوەمانو دواتر فوغانو گریانو پەشیمانی بێسوود.

چۆن بەسەر کەموکوڕییەکانتدا زاڵ دەبی؟

ئا: ئەمیر ئەحمەد عەبدولقادر

سروشتییە هەر کەسێك کۆمەڵێك هیواو ئاواتی تایبەت بە خۆی هەبێت، جا زانستی بێت، یان پیشەیی، یاخود تەنانەت ماددی، لە پێناو دۆخێکی باشتر لە دوارۆژدا. بەڵام هەمیشە گرفتو کۆسپ دێتە پێشەوەو دەبنە ڕێگر لەبەردەم هێنانەدی ئەو ئامانجو خەونانە. بۆیە لەسەر هەموو کەسێك پێویستە ساتێك بوەستێ بۆ شیکردنەوەی مەسەلەکەو دۆزینەوەی خاڵەلاوازەکان، یان کەمو کوڕییە خودییەکانو کارکردن لەسەر چاککردنی کەسایەتییەکەی کە هیچ گومانی تێدا نییە، کلیلی سەرکەوتنییەتی.

هەندێ کات واهەست دەکەیت تووڕەو تەنگەتاوی، کاتێك لەگەڵ هاوڕێکانت، یان کەسانی زیاتر سەرکەوتوو، یاخود تەنانەت کەسانێك کە زیاتر پەسەندن لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە، بۆیە پێویستە لەسەرت هۆکارەکەی بدۆزیتەوە، لە جیاتی ئەوەی ئەو هەستکردنانە بەپەلە تووشی نەهامەتیت بکاتو سەرەنجام دووچاری تەنیاییو چەمانەوەت بکات.

ئایا تۆ متمانەت بە خۆت هەیە؟

متمانە بەخۆبوون بریتییە لە هەستکردنی کەسێك بە بەهای خۆی لە نێوان دەوروبەرەکەی، ئەم متمانە بەخۆبوونە هەموو جمو جوڵو ڕەفتارەکانی دەگۆڕێتو مرۆڤ بە شێوەیەکی سروشتی ڕەفتار دەکات بێ ترسو دوودڵی، ئەو خۆی فەرمانڕەوایی هەڵسوکەوتەکانیەتی نەك کەسی تر.... لە خودی خۆیەوە هەڵقوڵاوەو دەستی کەسانی دەوروبەری تێدا نییەو پێچەوانەی ئەوەش نەبوونی متمانەیە کەوا لە کەسەکە دەکات، وا ڕەفتار بکات وەکو ئەوەی لە دەوروبەرەکەیەوە چاودێری جمو جوڵو هەڵسو کەوتەکانی بکرێ، تەنانەت بیروڕاکانیشی لە هەندێجار پێچەوانەی سروشتییەتیو دڵەڕاوکێ یەکەمین هاوپەیمانیەتی لە هەموو کۆبوونەوەیەك، یان بڕیاردانێك.

جا چون یەکە ئەگەر لەوە بترسیت لە خۆوە باسی خۆت بکەیت، مەترسی ئەوەت هەبێ هەڵسوکەوتێك بکەی پێچەوانەی خوو نەریتت بێ، کەوابکات کەسانی تر بەسەرزەنشتکردنو سوك تەماشاکردن ڕووبەڕووت ببنەوە، یان بە هەستکردنت بەوەی کە دەوروبەرت بە وردی چاودێری لاوازیو هەموو جموجۆڵێکی ناسروشتی تۆ دەکەن، یاخود واهەست بکەیت کە تۆ مرۆڤێکی لاوازی، بزانە کە کێشەی تۆ لە سەرکەوتنی کەسانی تردا نییە، یان لە لاوازیو بێهێزی تواناکانی کەسێتی تۆ بە بەراوردکردن بەوان.

نیشانەی سەرکەوتن بەسەر کەموکوڕییەکانی کەسێتیدا:

ئێستاش هەندێ بیرۆکە دەخەینەڕوو کە هاوکاریت دەکەن بۆ دەربازبوون لەم گرفتەو پەسەندبوونو کێشکردنی کۆمەڵایەتی:

پێویستە ئیجابیانە بیر بکەیتەوەو بۆچونت لەسەر خۆت بە هێز بکەی، بۆ بەگەڕخستنی شارەزاییو تواناکانی داهێنانت. بە وردی هەڵوەستە بکە لەسەر هەڵوێستی ئیجابی کەسانی دەوروبەرت، بیرۆکەی باش، شتی باشی بە دواوە دەبێ، خراپەش هەرخراپەی بەدواوەیە، ئینجا هەستە بە بەگەڕخستنی ئەم وزە ئیجابییە لە کار، یان پەیوەندییەکانت بە کەسانی دەوروپشتت، چونکە هەر هەڵوێستێکی ئەرێنی دەرەنجامی ئەرێنی لە بەرژەوەندیت لێدەکەوێتەوە.

هەروەها دەتوانی لیستێك بنووسیو هەموو جیاکەرەوەو کەموکورتیەکانتی تێدا ڕوون بکەیتەوە، ئینجا هەستە بە هەڵسەنگاندنیو ڕێکخستنی کەموکوڕییەکانت بە گوێرەی گرنگیو لە پێشترین لە پەیوەندییەکانت بە کەسانی تر، ڕادەی کاریگەری، یان لەسەر سەرکەوتنت لە ئیشو کارو ژیانت بەگشتی. ئێستا پێوویستە دەست بکەی بە مامەڵەکردن لەگەڵ خاڵەلاوازەکان، بەگیانی بەرەنگاریو هەوڵدانی یەك لە دوای یەك، لەگەڵ دانانی جێگرەوەی جیاجیا بەبێ بێزاربوونو وەڕەسبوون، تاوەکو بە یەکجاری لەم کەموکوڕییانە ڕزگارت دەبێت.

هەوڵبدە بە ڕووی بیرۆکەی کەسانی تردا بکرێیتەوەو لەگەڵیان بتوێیتەوە، تاوەکو لە چوارچێوەی دیوارەکانی بیرۆکە تاك لایەنو جێگیرەکانت بچیتە دەرەوە، لەسەر ڕای خۆت پێداگری مەکە ئەگەر هەڵە بووی، بەڵکو توانای خۆت دەرخە لەسەر پەسەندکردنی بیروڕای کەسانی ترو ڕاستکردنەوەی بیرە چەوتەکانت.

بەشێوەیەکی ئیجابیو ناڕاستەوخۆ پڕوپاگەندە بۆخۆت بکە، ئەمەش بەکارکردنی بەردەوام لەسەر دەرخستنی لایەنە تازەکانی کەسایەتیت، وەکو قسەکردن لە بوارەکانی دی کە حەزت لێیانە، نموونەی ئارەزوومەندبوونو چالاکییە خێرخوازیو خزمەتگوزارییەکان، دڵنیابە لەوە کاتێك گوێ دەگری لە سنوردەرچووەکانو بیرۆکە نەرێنیەکان، دەستبەجێ هەست بە شانازیو متمانەبەخۆبوون دەکەیتو ئەمەش بە ئەرێنی لەسەر کەسایەتیت ڕەنگدەداتەوە.

لەو کەسە ڕەشبینانە دوورکەوە کە هەوڵدەدەن بۆ خوارەوە کێشت بکەن، لە ڕێگەی بە ئەنقەست باسکردنی تۆو تێکۆشانەکانت بە شێوازێکی نەرێنی، بەڵام فێربە چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەو چەشنە کەسانەدا دەکەی، بەرپەرچی توانجو ڕەخنەکانیان دەدەیتەوە بە متمانەو بەزەردەخەنەوە. دەستبەجێ ستراتیژیەتی خۆت ئامادەبکە بۆ بەرگریکردن لە خۆتو پاراستنی کارەکەت لە ڕەخنەو توانجەکانیانو ڕەفتارتێکدەرەکانیان.

پێداگری بکە لەسەر پەیڕەوکردنی سەرمەشقو نموونەی باڵا، جا لە بواری ئیشو کاربێت، یاخود لە بوارە جیاجیاکانی ژیان، هەوڵبدە چیرۆکی سەرکەوتنی ئەو کەسە شارەزابیت، لەسەر هەنگاوەکانی ئەو برۆ بە ڕێدا، تاوەکو بەو ئاواتە دەگەی کە هەتە.

ڕقو کینە هەڵمەگرەو نارەزایی دەرمەبڕەو سکاڵامەکەو ڕەخنەمەگرەو کەس تۆمەتبارمەکەو خۆت بە گەورە مەزانەو سەرکەشو دەمارگیر مەبە.. هەروەها چەندین سیفەتی تر کە حەزناکەیت لە کەسانی تردا هەبێت، ئەی چۆن بۆ خۆت پێی ڕازی دەبی؟!

لە کۆتاییدا، بزانە سوپاسو پێزانینی خۆت بۆ ئەو کەسانە دەربڕە کە ڕەخنەکانیان بۆ تۆ بابەتیانەیەو لە جێگەی خۆی دایە، ئینجا دەستپێشخەری بکە بە هەموارکردنی هەڵسوکەوتو ڕەفتارت بە جۆرێك کە بگونجێ لەگەڵ ئەو ڕێنماییانەدا.

سود لە ئینتەرنێت وەرگیراوە......

بەشمەکە بنەڕەتییەکانتدا بچۆرەوە

زۆر لــە بیروبۆچونەکانــتو وەڵامدانەوەکانــتو ڕووداوەکانو ئەو کەســانەی لە ژیانتدان، بەپێی شمەکە بنەڕەتییەکانی ژیانتن، ئەو شــمەکانەش بیروبۆچونەکان، تێگەیشتنەکان، بیروڕاکان، ئەو دەرەنجامانەی پێی گەیشــتوی بەپێی بەرهەمو ئەزمونی ســەرەتای منداڵیتە. ئەمەش تەنیا لە وێنەی خودیتدا کورت نابێتەوە، بگرە فەلسەفەی ژیانیشت دەگرێتەوە. چەندە سوربیتو بە قەناعەتەوە ئەو شمەکە بنەڕەتیانەت قبوڵ بێت ئەوەندە دەتوانیت دەسەڵاتدار بیت، بەســەر ئەو شــمەکانەداو لە کردارو وتارداو هەســتەکانتدا ڕەنگ دەداتەوە.

گــەر بڕوات بەوە هەبێت تۆ کەســێکی ســەرکەوتویت، پڕیت لە تواناو بەخششــی خودا، تۆ کەسێکی نەرمونیانو خۆشەویستی، خۆشی لە تەندروستی چالاکیت دەبینی، کەسێکی نوێکاریو حەزت بە شــارەزاییە لــە شــتەکاندا، قەناعەتت وایە ژیانێکی ئاســودەو خۆشت دەبێت، ئەوا ئەم باوەڕانەت بەرەو دیاریکردنی ئامانجەکانت دەتبەن، واتلێدەکەن کۆششــی زیاتر بکەیت، خــۆت پێبگەیەنیت، مامەڵەت لەگەڵ دەوروبەرتدا زۆر باش دەبێت، بەسەر کۆسپەکاندا سەردەکەویت، هەوڵی ئەوپەڕی سەرکەوتن دەدەیت، هیچ شتێکیش قودرەتی ئەوەی نابێت تۆ لەو شتانە دووربخاتەوە.

ئەوە گرنگ نییە لە ژیانتدا چی ڕوودەدات، بەڵکو کاردانەوەی تۆ گرنگە بەرامبەر ئەوەی کە ڕوودەدات، بارەکە لەوەدا نییە تۆ لە کوێوە هاتوی، بەڵکو گرنگییەکە لەوەدایە تۆ بە تەمای بەرەو کوێ بڕۆیت، ئەو شــوێنەش کە دەستنیشــانت کردووە، بۆی بچیت هیچ شــتێك ناتوانێت ســنورداری بکات جگە لە خەیاڵی خۆت، خۆگەر خەیاڵت ســنوردار نەبوو، ئەوا بە هەمان شێوە ئایندەشت سنوردار نابێت، ئەمانەش ئەو شــمەکانەن ئەو تێگەیشتنانەن کە پێویستە بۆ ئازادبونتو تێربوونی هەموو پێداویستییەکانت.

* زۆر بەداخەوە لەڕێی گەورەبونماندا زۆر خورافات دەبیستین، بە بیســتنی ئەوانەش لە ڕێڕەوی ژیانماندا زۆرێك لە ئاواتەکانمان وەلا دەنێینو خۆشــی ســەرکەوتنەکانو تێربونەکانمان ناچێژین. ئێســتا با چاوێك بخشێنین بەو بیروباوەڕو خورافاتانەی کە توانا خودییەکانمان سنوردار دەکات.

یەکەمینیــانو خراپترینیــان ئەوەیــە لــەم هەســتەدا کورتی دەکەینەوە کە بە خۆمان دەڵێین: (من بەپێی پێویست گونجاو نیم)، ئەم هەستە وات لێدەکات خۆت بە کەم بزانیت. ئێمە لە چرکەساتێکدا کە بەرامبەر دەبینین لە ئێمە باشــترە وادەزانین هەموو ئەوانی تر لە ئێمە باشترن، وادەزانین زۆر لە ئێمە گەورەترو بەنرخترن، بەم جۆرەش بە کەمترو بچوکتر خۆمان دەبینین، ئەم هەستە نەرێنییە لــە قوڵایی ناخماندا ڕەگ دادەکوتێت لــە خودمان کەم دەکەینەوە، بە کەمترین شت ڕازی دەبین لە کاتێکدا ڕاستییەکەی ئەوەیە ئێمە شایانی زۆر لەوە باشترین، جا لە بری ئەوەی هەوڵی بەدەستهێنانی ئامانجێك بدەینو ڕووبەڕووی شکستەکان ببینەوە هەر لە سەرەتاوە هیچ ئامانجێك بۆ خۆمان دانانێین.

شــمەکی بنەڕەتیو دروســت، یان ئەو باوەڕە پێویستە ئیمانی پێبهێنیت تا بەرەو پێشەوە هەنگاو بنێیت، ئەوەیە تۆ بە توانایت، بە تەنیا ئەمەش نا، بگرە توانای گەیشــتنە لوتکەت هەیە لە هەر بوارێکدا کە خۆت مەبەستتە پێی بگەیت.

تۆ خاوەنی توانایەکی بێ سنوری بۆئەوەی ببیتو کار بکەیت، هەموو ئەو شتانە بەدەستبهێنیتو سنور بەدەستهاتوەکانی ئێستات تێپەڕێنــی. هــەروەك ولیام شکســپیر لە شــانۆگەری (گەردەلول) دەڵێــت: (ڕابردوو تەنهــا ســەرەتای ئامادەکردنــە)، لەبەرئەوەی تائێســتا بەدەســتت هێناوە، تەنیا پریشــکێکن لەو کارانەی کە لە ئایندەدا پێیان هەڵدەستیت.

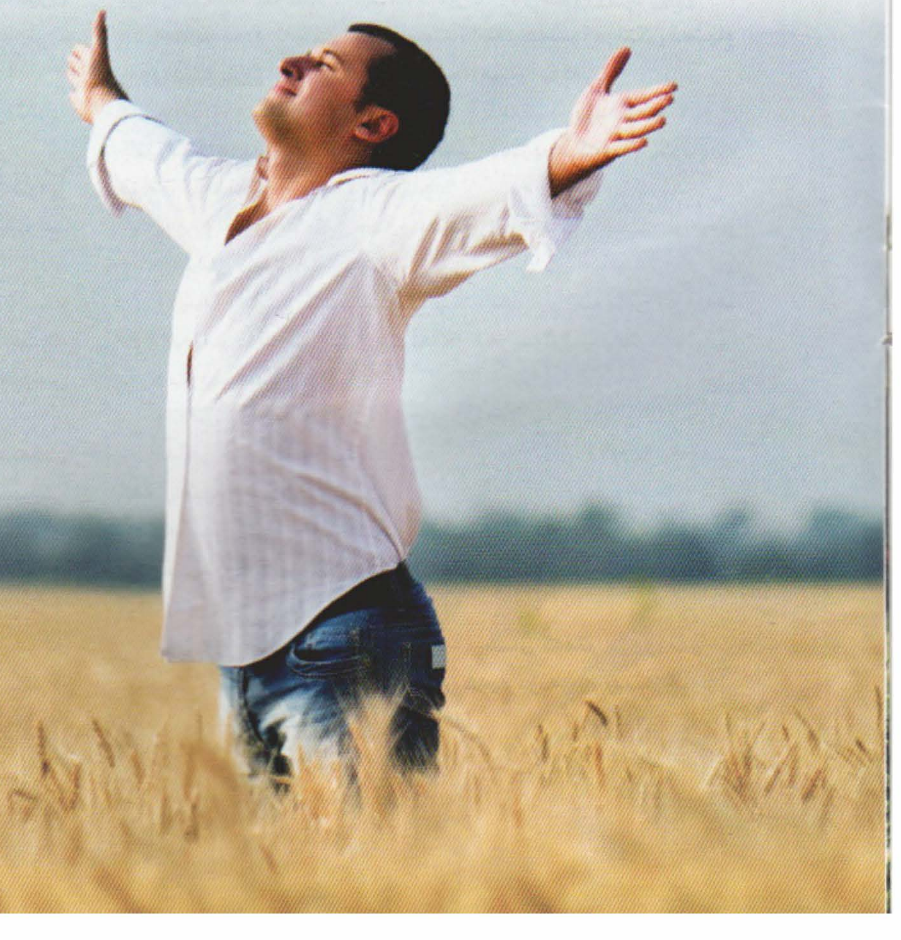

و: چیا عەبدوڵا

هەڵسەنگاندن

خاوەنی کەسایەتییەکی بەهێزیت؟

ئەم هەڵسەنگاندنە تاقی بکەرەوە، بە ڕاشکاوی وەڵامی پرسیارەکان بدەرەوە، ئەو کات بە ئاسانی ڕێژەی ناسینی بەهێزی کەسایەتیت بۆ دەردەکەوێت؟

ئایا پێویستت بە بەخۆداچوونەوە هەیە؟ یان نا؟

تێبینی: سەرجەم پرسیارەکان بەمشێوەیە وەڵام دەدرێتەوە: (أ- بەڵێ. ب- نەخێر. ج- هەندێجار).

یەکەم: لە ساتە هەستیارەکاندا، خاوەنی دەروونێکی ئارامو هێمنیت، دەتوانیت لە کاتی توڕەبوونتدا هیچ وشەیەك دەرنەبڕیت کە لە دواییدا لێی پەشیمان بیتەوە؟

دووەم: دەزانیت چۆن هەڵسوکەوت لەگەڵ هەڵوێستە عەقڵانییەکاندا دەکەیت، ئەگەر ناچار بوویت کارێك ئەنجام بدەیت، یان بڕیارێك بدەیت، دوور لە هەستی سۆزدارانە ئەنجامی دەدەیت؟

سێیەم: بەلاتەوە ئاسانە پێشەوایەتی کۆمەڵێك خەڵك بکەیت، بەشێوەیەك مامەڵە دەکەیت کە وا هەست بکەیت تۆ کەسێکی لەوان، بێ زیادەڕۆیی کردن؟

چوارەم: تەنها لەگەڵ ئەو کەسانەدا چەلەحانێو مشتومڕ دەکەیت، کە مەبەستیان تەنها چەلەحانێو مشتومڕەو هیچی تر؟

پێنجەم: هەڵسوکەوتو شێوازی مامەڵەکردنت لە دەرەوەو لە ناو فەرمانگەکەت وەکو یەکە؟

شەشەم: هەوڵدەدەیت بە زمانی جەستە قسە لەگەڵ بەرامبەرەکەتدا بکەیت، واتە کارێك، یان فەرمانێك ڕەت بکەیتەوە بێئەوەی قسە بکەیت، تەنها بە ئاماژەی ڕووخسار؟

حەوتەم: بە ئاسانی توڕە نابیت، کاتێك هەڵسوکەوتێکی نەشیاو ڕوودەدات، گرفتەکانیش واقیعیانە چارەسەر دەکەیت؟

هەشتەم: دەزانیت چۆنو لە چ کاتێکدا پێدەکەنیت، لە چ کاتێکدا گوێ بۆ نوکتەو قسەی خۆش دەگریت، کەی گوێگرتن لە قسەی پێکەنیناوی ڕەت دەکەیتەوە؟

نۆیەم: لە کارەکەتدا جدیو دڵسۆزی، ئەگەر ڕاسپێردرای بۆ ئەنجامدانی کارێك بە چاکترین شێواز ئەنجامی دەدەیت؟

دەیەم: هیچ کات ئامادە نیت، لەسەر حسابی کارەکەت موجامەلە نەکەیت، تەنانەت ئەگەر ئەو هەڵوێستەت کەسانی بەرامبەریش نیگەران بکات؟

وەڵامی بەڵێ: (٥) خاڵ، نەخێر (١) خاڵ. هەندێجار (٣) خاڵ.

ئەگەر کۆی خاڵەکانت گەیشتە (٢٥- ٥٠) خاڵ، ئەوا تۆ خاوەنی کەسایەتییەکی بەهێزیت..

ئەگەر کۆی خاڵەکانت گەیشتە (١٥- ٢٥) خاڵ، ئەوا تۆ پێویستت بە کەمێك هەوڵدانو کۆششە، بۆئەوەی ببیتە خاوەنی کەسایەتییەکی بەهێز.

ئەگەر کۆی خاڵەکانت لە (١٥) خاڵ کەمتر بوو، ئەوا تۆ پێویستت بە هەوڵو تێکۆشانی زیاتر هەیە بۆئەوەی ببیتە خاوەنی کەسایەتییەکی بەهێز.

باڵوڵو فەرمانڕەوای کوفە

فەرمانڕەوای کوفە بە کەسێکی چروکو ڕەزیلو دەست نوقاو ناوبانگی دەرکردبوو لای خەڵکی، بەڵام هیچ کەس نەیدەوێرا ئەم ڕاستییە لە بەردەمیدا بدرکێنێت..

ڕۆژێکیان فەرمانڕەوای کوفە ویستی کاتێکی خۆش بەسەربەرێتو کەمێك گاڵتەو سوعبەتو قسەی خۆش بکات، بیری کردەوە باشترین ڕێگە بۆ بەسەربردنی کاتێکی خۆشو پڕ لە گاڵتەو گەپ، لە هەمان کاتدا هیچیشی تێنەچێت، باڵوڵی بە خەیاڵدا هات، پاسەوانەکانی ڕاسپارد تا بڕۆن باڵوڵی بۆ بانگ بکەن، کاتێك باڵوڵ گەیشتە کۆشك، فەرمانڕەوا ویستی بە چەندین پرسیار شەرمەزاری بکات، بەڵام هەرچەند پرسیاری ئاڕاستە دەکرد باڵوڵ وەڵامێکی گورچکبڕی دەدایەوە، بەشێوەیەك کە فەرمانڕەوا شەرمەزار دەبوو، فەرمانڕەوا ناچار بۆئەوەی لەو قەیرانە دەرباز بێت کە بە دەستی خۆی سازی کردووە، بە باڵوڵی گوت: بیستوومە کە تۆ شارەزایی باشت هەیە سەبارەت بە سەگی ڕاو..

باڵوڵ وتی: خۆزگە وابووایە، مەبەستت چییە لەم پرسیارە؟

فەرمانڕەوا وتی: تۆ دەزانیت کە من زۆر حەزم لە ڕاوو ڕاوشکارە، لەبەرئەوە دەمەوێت سەگێکی باشم بۆ پەیدا بکەیت، بۆ ڕاوکردن.

باڵوڵ: هەوڵدەدەم ئەو داواکارییەت بۆ جێبەجێ بکەم.. لەگەڵ ئەم قسەیە ئەوەی جێگەی سەرسوڕمان بوو لای فەرمانڕەوا.. ئەوەبوو باڵوڵ لە شوێنی خۆی نەجوڵا!

فەرمانڕەوا: دەمەوێت هەر ئێستا بڕۆی داواکارییەکەم بۆ جێبەجێ بکەیت..

باڵوڵ: بە چاوان هەرئێستا دەڕۆم، دوای چەند ڕۆژێك دەگەڕێمەوە بۆ لاتو ئەو سەگەت بۆ دەهێنم کە داوات کردووە.

دوای چەند ڕۆژێك باڵوڵ هاتەوە بۆ کۆشك، سەگێکی قەڵەوی لەگەڵ خۆیدا هێنابوو، کاتێك فەرمانڕەوا چاوی کەوت بەو سەگە قەڵەوە، زۆر بە توڕەییەوە گوتی: مەگەر تۆ شێت بوویت؟

باڵوڵ: بۆچی شێت بووم، جەنابی فەرمانڕەوا، شتێك ڕوویداوە؟

فەرمانڕەوا بە توڕەییەوە گوتی: ئایا تۆ نازانی سیفاتی سەگی ڕاو چییە؟

باڵوڵ بە هێمنی وەڵامی دایەوەو گوتی: بەڵێ دەزانم!

فەرمانڕەوا گوتی: زۆرباشە، ئێستا سیفاتەکانی سەگی ڕاومان پێ بڵێ..

باڵوڵ: سەگی ڕاو دەبێت لەش سوکو لاواز بێت، بۆئەوەی بتوانێت بە خێرایی ڕابکاتو بە ئاسانی نێچیرەکەی بگرێت.

فەرمانڕەوا: ئەگەر ئەوە دەزانیت بۆچی سەگێکی ئاوا قەڵەوت لەگەڵ خۆت هێناوە؟

فەرمانڕەوا لە توڕەییدا ڕووخساری سوور داگیرسابوو، باڵوڵیش ئەم کارەی بۆیە کردبوو کە وانەیەك فێری فەرمانڕەوا بکات، حەکیمانە وەڵامی دایەوە: جەنابی فەرمانڕەوا، توڕەمەبە، تۆ بەو چروکیو ڕەزیلیەی کە ناسراویت لە نێوان خەڵکیدا، تەنها لە ماوەی یەك هەفتەدا ئەم سەگە دەکەیتە سەگێکی لەڕو لاواز، بەشێوەیەك کە سەگی ڕاویش بە ئەندازەی ئەو نەتوانن ڕابکەن..

فەرمانڕەوا سەری ڕاوەشاندو ڕووی کردە خەڵکەکەو گوتی: ئایا ئێوە دەزانن کە من کەسێکی ئەوەندە ڕەزیلو چروکم؟ قسەکانی باڵوڵ ڕاستە؟

ئامادەبووان وەڵامیان دایەوە: بەڵێ جەنابی فەرمانڕەوا باڵوڵی حەکیم ڕاست دەکات..

فەرمانڕەوا بە توڕەییەوە وتی: دایکتان ڕۆڵە ڕۆڵەتان بۆ بکات.. بەپەلە بەجێی هێشتن، تا لەو شەرمەزارییە خۆی دەرباز بکات..

چۆن دەبیتە مامۆستایەکی سەرکەوتوو؟

عوسمان حاجی سەلام

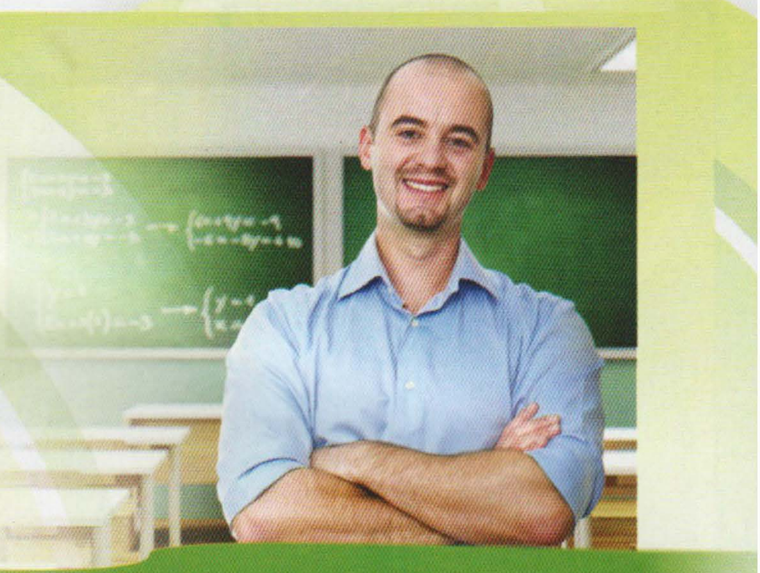

سێیەم: ڕێگەی خستنەڕوو، یان ڕوونکردنەوەی کرداری:

ئەمەش یەکێکی تـرە لە ڕێگە گشتییەکانی وانەوتنەوەی گشتی کە لە زۆربەی وانە جیاوازەکاندا بەکاردەهێنرێ، بە تایبەتی ئەو وانانەی پشت بـە لێهاتویی جوڵەیـیو بەکارهێنانی ئامێرو ئامرازەکانی فێرکردنو وەرزش دەبەستێت.

بەپێـی تایبەتمەنـدی ئەم ڕێگەیە مامۆسـتا هەڵدەسـتێ بـە جێبەجێکردنـی کارو جوڵـەو چالاکییـەکان بـە بەرچـاوی خوێندکارانـەوە، پاشـانیش مامۆسـتا هەڵدەسـتێ بە بەشـداری پێکردنی خوێندکاران بە مەبەستی دووبارەکردنەوەی هەمان کار لە ژێر چاودێری مامۆستا. پەیڕەوکردنی ئەم ڕێگەیە لەوانەوتنەوەدا پێویسـتی بە ئامـرازی جۆربەجۆری فێرکردن هەیـە، لەوانەش: مشـار، برەر، تۆپو ئامرازە وەرزشییەکان، تۆماری دەنگی، ئامێری ڤیدیۆ، داتاشۆ، سەبوورەو... هتد.

چەند ڕێنماییەك بۆ سەرکەوتنی مامۆستایان لە بەکارهێنانی ئەم ڕێگەیە:

١- خسـتنەڕووی زانیارییەکان لـە ڕێگەی ئامرازەکانەوە بە شـێوەیەك سەرنجی خوێندکاران بۆ لای خۆی ڕابکێشێت، بۆئەوەی لە ڕێگەی بەدەسـتهێنانی تەواوی ئاگایی خوێندکارانەوە زۆرترین سوود لە وانەکە وەربگرن.

٢- بەشداری پێکردنی هەندێك، یان سەرجەمی خوێندکاران لە یارمەتیدانی مامۆسـتا لـە ئامادەکردنی ئامرازە فێرکارییەکان، بۆئـەوەی خوێنـدکاران لـە نزیکەوە ئاشـنای جـۆرو پێکهاتەی ئامـرازەکان بن، ئەمەش ئاسـانکاری بـۆ بەکارهێنانی ئامرازەکان دەکات، کاتێك مامۆستا داوای بەشداریکردن لە خوێندکاران دەکات لەوانەکە.

٣- پێش خستنەڕووی دیمەنەکانو دەستکردن بە وانەوتنەوە دەبێت مامۆستا جێگەی خوێندکاران ڕێکبخات، بۆئەوەی سەرجەم خوێندکاران دیمەنەکان ببینن‌و دەنگەکان ببیستن.

لێهاتویی مامۆستا لەوانەوتنەوەدا

دوای ئـەوەی مامۆسـتا هەڵدەسـتێ بـە پلاندانـانو دەستنیشـان کردنی ئەو ڕێگەیەی وانەکەی پێدەوترێتەوە، تائێرە مامۆسـتا بەسـەرکەوتویی هەنگاوی ناوە، بەڵام ئەوەی گرنگە بە پراکتیککردنـی وانەوتنەوەکەیە لە پۆلدا، کە ئەمەش دیسـانەوە لێهاتوییو شارەزایی دەوێت، بۆ ئەم مەبەستەش چەند ڕێنماییەکی گرنگمان ئامادەکردووە.

یەکەم: چۆنییەتی ئاڕاستەکردنی پرسیار:

چۆنییەتی دروستکردنو ئاڕاسـتەکردنی پرسیاری ناو پۆل لەلایەن مامۆسـتاوە، بـۆ خوێندکارەکانی بە یەکێك لە سـیفاتو لێهاتویـی ئەو مامۆستایە لە پرۆسـەی وانەوتنـەوەدا دادەنرێ، لەبەرئەوەی پرسیارکردن ئامرازێکی زۆر گرنگە، وروژاندنی بیری خوێندکارانە لەسـەر وەڵامدانەوەو بەشـداریکردنی چالاکییەکانی ناوپـۆل، هەروەهـا پرسـیارکردن وزەیەکـی چالاك بـە ژینگەی ناوپۆل دەبەخشـێتو کارلێكو پەیوەندی زانستی نێوان مامۆستاو خوێندکارو خوێندکاران خۆیاندا دروستدەکات.

پرسیارکردن لە خوێندکاران لەلایەن مامۆستاوە لە سەرجەم قۆناغەکانـی خوێندنـدا بەکاردەهێنـرێ، چۆنییەتی ئامادەکردنو ئاڕاسـتەکردن پرسیاریش مەرجو یاسـای تایبەت بە خۆی هەیە، بۆئەوەی مامۆسـتا بتوانێت لە پرسـیارکردن سوود وەربگرێت لە پرۆسەی وانەوتنەوەدا، ئەوا پێویستی بە پەیڕەوکردنی ئەم مەرجو ڕێنماییانەی خوارەوە دەبێت، ئەوانیش بریتین لە:

١- پێویسـتە لە کاتی دانانی پلانـی وانەوتنەوەی ڕۆژانەدا مامۆستا هەستێت بە خوێندنەوەی بابەتی وانەکەو پاشان پرسیاری زانستی دروستبکات، بە جۆرێك پرسیارەکانو وەڵامەکانیان هەمان ئامانجی وانەوتنەوەکەیان هەبێت.

٢- پێویستە پرسیارەکانی مامۆستا هانی پرۆسەی بیرکردنەوە بـدەن لای خوێندکاران، نەك تەنیا بتوانـرێ بە وەڵامێکی چەند وشەیی سادە وەڵامی بدرێتەوە، باشترین جۆری پرسیار ئەوەیە کە بە چۆن؟ بۆچی؟ دەستپێدەکەن چونکە لە وەڵامی ئەم پرسیارانەدا بیرکردنەوەی منداڵ فراوانتر دەبێت، بەڵام ئەو پرسـیارانەی کە بـە کەی؟ لە کوێ؟ دەسـتپێدەکەن، زۆرجـار دەبێتە هۆی ئەوەی بیرتەسـکی لە وەڵامدانەوەدا، چونکە هەڵگـری وەڵامێکی کورتەو پێویست بە بیرکردنەوە ناکات.

٣- پێویستە مامۆستا دووربکەوێتەوە لەو جۆرە پرسیارانەی کە کات دەکوژن.

٤- نابێـت مامۆسـتا بەهـەر بیانویەکەوە بێت بـەردەوام پرسـیار ئاڕاسـتەی کۆمەڵێکی دیاریکراو لە خوێندکارانی ناو پۆل بکاتو ئەوانی تر فەرامۆش بکات، پێویسـتە پرسـیار ڕووبەڕووی سەرجەم خوێندکارانی ناوپۆل بکرێتەوە، هەروەها ئاستی زانیاری خوێندکارو جیاوازی تاکەکەسی نێوان خوێندکاران لەبەرچاوبگیرێ لە کاتی پرسیارکردن لێیان.

و: کیژان فەرەج

بەشی یەکەم

هەڵۆیەکی بەوەفا!

سڵاوتان لێبێت (مرۆڤە ژیرەکان)،... لە مێژە خولیای ئەوەم هەبووە سوپاستان بکەم، چونکە هەمیشە ناوی ئێمەتان لە پلەی کەسە سەرکەوتووەکان ڕیزبەندی کردووە، هەر ئەوەش وای لە من کرد وەك وەفایەك بۆ ئەو کارەتان، نهێنییەکتان بۆ ئاشکرا بکەم، کە هۆکاری سەرکەوتنی زۆرێك لە هەڵۆکانە، چونکە چاك دەزانم خولیای سەرکەوتن مێشکی زۆربەتانی داگیرکردووە، ئەگەرچی هەندێکتان دان بەو ڕاستییەدا نانێنو هەندێکیشتان بە پێچەوانەوە...

بەڵام زۆر وریابن، چونکە سەرکەوتن وەك میوانێك دێتە نزیك دەرگای دڵتان، تکایە زوو دەرگای بۆ بکەنەوە، چونکە خوێندنەوەی ئەم نهێنییە تەنها لەودیو دەرگاوە، هیچ شتێکتان بۆ بەجێناهێڵێت!

مرۆڤە ژیرەکان نهێنییەکە لەوەدایە ئێمە گەیشتوین بەو ڕاستییەی کە:

هەموو بەرزبوونەوەیەك مانای سەرکەوتن ناگەیەنێتو هەموو نزم بوونەوەیەکیش مانای دۆڕان نییە.

ڕاستە ئێوەی مرۆڤ بەرزی ئێمەتان وەك نمونەی سەرکەوتن بەخشیوەتە ئێمە، بەڵام دڵنیابن لەوەی ئەگەر بێتو لە ترسی نزمبوونەوەمان هەمیشە لە بەرزاییەکاندا بمێنینەوە، هەرگیز ناتوانین سەرکەوتنی ڕاسەقینە بە دەستبهێنین، چونکە سەرکەوتنی ڕاستەقینەمان ئەوکات دەستپێدەکات کە لەو ئاستە بەرزانە جارجار دابەزینو بەرەو نزمی بڕۆین، تاکو نێچرەکانمان ڕاو بکەین، دواتر ئازایانە دووبارە بەرەو بەرزاییەکان بڕۆینەوە، تاکو لە ڕێڕەوی سەرکەوتنەکانمان دانەبڕێین. بەڵام بەداخەوەم بۆ زۆرێك لە ئێوە، هەمیشە بەرزاییان گرتووەو وادەزانن سەرکەوتن هەمیشە لەوێدایە، تا کاتێك دەزانن وا لە برسا مردوون؟! هەمیشەش لە کەمترین دابەزین بۆ خوارتریان دەترسن، چونکە وا هەست دەکەن تێکشکانی بەردەوامی لە دوایە.

بەڵام ئافەرین بۆ ئەوانەتان کە داناو ژیرن، بەڕاستی هەق وایە ئەمانە وەك نمونەی هەڵۆیەك سەیر بکرێن، چونکە ئەمانە بە تەواوی لە وتەی سەرکەوتن گەیشتوونو هەرگیز نزم بوونەوەکانیان کۆڵیان پێنادات، بەڵکو لەوەوە خۆیان بە ئاستی بەرزتر دەگەیەنن.

لە کۆتاییدا دەڵێم: هەمیشە هەوڵی بەرزی بدە بەڵام، ئەوەت لە یاد نەچێت هەندێك کات پێویستت بە دابەزین دەبێت بۆ چەند ئاستێك لە خوار خۆت، دڵنیابە ئەگەر بە ئاگاییەوە مامەڵەی لەگەڵدا بکەن، هەر ئەم دابەزینەت سەرکەوتنی زۆر مەزنت پێدەبەخشێت.

بە کتێب چواردەوری بدە!

هەر ساڵ وەك بەرنامەیەكی ساڵانە (گریس پیسلی) مامۆستای باخچەی ساوایان، داوای لە منداڵانی باخچەكەی دەكرد كە بۆ سبەی گەورەترین گۆرەوی كە دەتوانن لە ماڵەوە بە یارمەتی دایكو باوكیان دەستیان بكەوێت، لەگەڵ خۆیاندا بیهێنن، سبەینێش كاتێك كە منداڵەكان لە سەر داوای مامۆستا گۆرەوییەكانیان دەهێنا، مامۆستا بە ئەوانی دەگوت: ئەمڕۆ دەڕۆین بۆ گەشت، بەڵام سەرەتا دەبێت ئەو گۆرەوییانەی كە هێناوتانە لە پێی بكەن، نەك وەك هەمیشە بەڵكو ئەمڕۆ دەمانەوێ لە سەر پێڵاوەكانەوە لە پێی بكەین، منداڵەكان بە زەحمەت دەیانتوانی باوەڕ بەوە بكەن كە دەیبیستن، لەگەڵ ئەوەشدا بە یارمەتی مامۆستا (پیسلی)و بە هەوڵێكی زۆر توانیان گۆرەوییەكانیان لەسەر پێڵاوەكانیانەوە لە پێ بكەن، دواییش بە دەم خەندەو پێكەنینەوە ئەو كارە سەیرەیان بە یەكتر نیشان دەداو پاشانیش بەرەو كێڵگەیەك كە لەو نزیكانەوە بوو بەڕێكەوتن.

لە ڕێگادا تا توانیانو پێیان خۆشبوو یارییان كرد، پاشان گەڕانەوە بۆ پۆل، لە پۆلدا مامۆستا (پیسلی) داوای لێكردن گۆرەوییەكانیان لەپێ دەربهێننو دواتریش گۆرەوییەكەی خۆی بەرزكردەوە تا هەموو ببیننو ئینجا ئاماژەی بۆ ئەو دانە وردانە كرد كە بە گۆرەوییەكانەوە لكا بوو، وتی: "لەوانەیە پێشتر ئەم دانانەتان بینیبێ كە لە كاتی ڕۆشتنو ڕێ كردنتان بە نێو كێڵگەیەك، یان دەشتێكدا بە جلەكانتانەوە نووسا بێت، بەڵام هەرگیز نەتانزانیوە كە ئەم دانو تۆوانە ئازادانە دەجوڵێنەوە."دواتر چەند گوڵدانێكی بە منداڵەكان داو پێی گوتن: (گۆرەوییەكانتان دابتەكێننە نێو گڵی ئەو گوڵدانانەوەو پاشان گوڵدانەكان لە پەنجەرەی پۆلەكەدا دابنێنو هەموو ڕۆژێك وەك ئەركێكی ڕۆژانە ئاویان بدەن، تا ئەوەی ئەندازەیەكی زۆر لە گیای جۆراوجۆرو گوڵی جیاواز سەریان دەركردو دەستیان بە گەشە كرد. ئەم پڕۆژە نموونەیەی پۆلی ((گریس پیسلی)) بۆمان دەردەخات كە هەر وەك چۆن دەتوانرێت گوڵێك بەخێو بكرێت، بە هەمان شێوەش دەكرێت نووسەرو خوێنەرێكی پەرۆشی خوێندنەوە بهێنرێتە بار. بیرو هزری لاوو گەشەدارو ئاوەڵای منداڵان وەك گۆرەویی گرنج گرنجو بزردارە، كە هەرچی ئێمە زیاتر بیانخەینە بەر ئەزمونی فراوانو زۆرترەوە بیروڕاو لێهاتوویيو كارامەیی زۆرتر بە خۆوە دەگرێتو لە كۆتایشدا گەشە دەكەن، منداڵانێك كە دایكو باوكیان ئەوانیان لەگەڵ خۆیاندا بۆ شوێنە گشتییەكانی وەك مۆزەخانەو كتێبخانەو تەنانەت سەردانی دۆستەكانیشیان بردوون، خاوەنی ئەندازەیەكی زیاترو مەودایەكی فراوانترن لە زمانو ڕەوانبێژیو پەیوەندین لەگەڵ دەوروبەردا بە بەراورد لەگەڵ منداڵانێك كە لە دراوسێی ئەواندانو بەڵام ڕۆژانە بەردەوام لە بەردەم تەلەفزیۆندان..

ئاشكرایە كە خوێنەرانو نووسەرانی شایستەو لێهاتوو تەنانەت وەرزشوانانیش لە ساتو وەختی لە دایكبوونیان وەها لێهاتوویەكیان نەبووە، هیچ یەك لە یاریزانانی تیپی میللی تۆپی پێ بە حەزی ئەو یارییەوە لە دایك نەبوون. ئەم مەیلو توانایە دەبێت لە لایەن كەسێكەوە وەك باوك، یان مام، یانیش براگەورەوە پەرەی پێبدرێت، واتە: بە هەر جۆرو چەشنێك كە بووە سەرەتا تۆو و دانەیەك چێنراوەو پەروەردە كراوە، كە دواتر وەك قارەمانێكی پیشەیی هاتۆتە كایەوە. هەر بۆیەش ئەگەر سەرنجی تەمەنی منداڵی كەسانێك بدەین كە لە ژیانو قۆناغی قوتابخانەشیاندا سەركەوتووبوون دەبینین زیاتر لەوەی كە بیری لێ دەكەینەوە خراونەتە بەر ئەزموونو كارەوە كە بیرو هزری ئەوانی بەهێزو دەوڵەمەندتر كردووە، بە جۆرێ كە زۆربەی كات ئەو كەسەی كە بۆ ئەوان بابەتێكی خوێندۆتەوە وەك ڕاهێنەرێك وایە كە مەشقو ڕاهێنانی بە وەرزش كارێك كردبێتو تواناو لێهاتووییەكانی بزواندبێتو گەشەی پێ دابێت. هەمیشە لە ژیانیاندا كەسێكی پێگەیشتوو هەبووە كە لە بارەی ڕاو بۆچوونیان لە گەڵیان دواوە، ئەوان هەموو كات كارتی كتێبخانە، چەند كتێبێك، دەفتەر وێنەیەك، چەند قەڵەم ڕەنگێكو پێنوسێك لە چوارچێوەی كتێبخانەی ژووری خەوتنەكەیاندا لەبەردەست دابووە. تێگەیشتنی زۆر ئاسانە، هەموو ئەمانە ئەو دانو تۆوە بچوكو گرنگی پێ نەدراوانەن كە یارمەتی دەدەن تا منداڵەكەمان كەم كەم هۆگرو دڵبەستەی خوێندنەوە بێت. كەواتە وەرن با هەر لە سەرەتای منداڵییەوە منداڵەكانمان لە سەر بنەمای دروست پەروەردە بكەین. پەروەردە كردنی منداڵ یەكێكە لە گرنگترینی

درەخشان بەهادین

ئەو کارانەی کە تاوەکو ئێستا ئەنجامت داوە، بۆ ئەم کارە فۆرمی داواو دامەزراندنت پڕ نەکردۆتەوە، لە بەرامبەر ئەنجامدانیشی دا تەنها فلسێکیشت دەستناکەوێت، کارو پیشەیەکی ٤٢ کاتژمێرییە کە هیچ کات پشووی نییەو ساڵانیکی زۆر درێژەی دەبێت. هەرچەندە لە بەرامبەر ئەنجامدانی ئەم کارەت هیچ بڕە پارەیەکت پێنادرێت، بەڵام کارێکی مەزن ئەنجام دەدەیتو بە چاوی خۆت بەرهەمی زۆر گەورەو ناوازە دەبینیت، بەرهەمو ئەنجامەکەی ئەوەیە کە شاهیدی گەشەو پەروەردەبوونی منداڵەکەتانو گۆڕینی ئەوان بۆ کەسانێکی خۆشەویست، بەرپرسو هەروەها کەسانێکی لەبارو شایستە، کە ئەمە دەستکەوتێکی کەم نییە. منداڵانی ئێمە ئومێدی ئایندەی ئێمەنو پێویستە بە وردی پەروەردەیان بکەین، ئەگەر منداڵانمان فێربکەین کە خوێندنەوەیان خۆشبوێت، ئەوا جۆرێك لە بەهرەو لێهاتووییمان پێبەخشیون، بەشو بەهرەیەك کە بە ژیانییان وەها مانایەك دەدات کە هیچ شتێك جێگرەوەنەبێت..

ئێوە ڕۆژانە کاری خۆتان بە شێوەی دروستو بەردەوام ئەنجام دەدەن، وەك ئەوەی کە هەمیشە ئاگادارن کە منداڵەکەتان خواردنی پاكو باش بخواتو بە ئەندازەی پێویست ئیسراحەت بکات، یان ئەو پێڵاوەی کە بۆی دەکڕن بۆ ئەندازەی پێی بێت، تاوەکو پێیەکانی گەشەی تەواوو دروستیان هەبێت، پۆشاکێکی بۆ دابین دەکەن کە گەرمای پێویست بۆ منداڵەکەتان فەراهەم بکات، بەڵام ئەی لە بارەی بیرو هۆشی منداڵەکەتان چی دەکەن؟ ئایا خەیاڵو تێڕوانینیشی هێز پێدەدەنو زیاد دەکەن؟ ئایا ئەو حەزی زانینە بێ کۆتایەی کە بۆ زانینی ڕازی شتەکان هەیەتیو دەبێتە هۆی سەلامەتی بیرو زەینی بەهێزی دەکەیتو گرنگی پێدەدەیت؟ ئایا ڕۆژانە وەڵامی پرسیارە یەك لە دوای یەکەکانی دەدەیتەوە؟ بەڵام وەك دەزانیت پێویستە منداڵ لە سەرچاوەی تریشەوە فێر بێت کە ئەو سەرچاوانە کتێبیش دەگرێتەوە، کتێبەکان لە خۆگری سەرچاوەی بێ کۆتایی زانستن، سەرەڕای ئەوەی مایەی چێژێکی ڕۆحیو هۆی سوکنایی بیروڕای مرۆڤەکانە. بۆیە یارمەتیان بدەن بۆئەوەی پەی بەو دونیای زانستە ببەنو بیدۆزنەوە، تا بە تەواوی ژیانیان خوێنەرێکی ئارەزوومەندو هاوڕێیەکی بەردەوامی کتێب بن. بەوجۆرە بە چاوی خۆتان دەستکەوتگەلێکی چاوەڕوان نەکراو دەبینن.

بە تایبەتی لە ڕۆژانی خوێندنو قۆناغی قوتابخانەدا، چونکە منداڵ لە قوتابخانەدا باشتر هەڵسوکەوت دەکاتو لێهاتوویی زیاتر دەردەکەوێتو قۆناغێکی دەوڵەمەندو هەمەلایەنەتری دەبێت. ئەو کاتەیە کە بۆتان دەردەکەوێت کە ئەو کارەتان ئەرزشی ئەوەی هەیە کە لێ براوانە وەختی خۆتان بۆ گەیشتن بەو مەبەستە تەرخان بکەن. لەوانەیە بڵێن کە ئەم کارە ئەرکی قوتابخانەیە، بەڵێ بێگومان قوتابخانە ڕۆڵێکی گرنگی هەیە، بەڵام ئێوەش گرنگترینو کاریگەرترینو هەروەها پایەدارترین کاریگەریتان هەیە لەسەر منداڵەکەتان، وەك خوێنەرێك، قوتابخانە وەك هاوکارێك نیازی بە ئێوە هەیە، ئێوە یەکەمینو گرنگترین مامۆستای منداڵەکەتانن. بۆیە ئەو کارە بچوکانەی کە ئێستا ئەنجامی دەدەن لە ساڵانی داهاتوودا ئەنجامی گەورەی دەبێت، بۆ نمونە دەتوانیت بە منداڵەکەتان بڵێیت: «وەرە پێکەوە سەیری ئەم کتێبە بکەین کە دەیخوێنمەوە.»، یا «با پێکەوە بڕۆین بۆ پێشانگای کتێب، یان فرۆشگایەکی کتێبو بزانین چ کتێبێکی هەیە کە بۆ تەمەنی تۆ گونجاو بێت». ئەو کاتە کە منداڵەکەتان دەزانێت کە ئێوە گرنگی بە کتێبەکانی تەمەنی ئەویش دەدەنو تێدەگات خوێندنەوەی کتێب چەندە بۆتان گرنگەو جێی بایەخ پێدانی ئێوەیە. گرنگتر لە هەموو ئەمانە ئەوەیە کە بۆی دەردەکەوێت کە خودی خۆی چەند بە گرنگ دەزاننو بایەخی پێدەدەن.

و: كەلسوم جەلال

(٥+٥) یەکسانە بە چەند؟

خاوەنی یەکێك لە کۆمپانیا بەناوبانگەکان، ئاگادارییەکی بڵاوکردەوە بۆ پۆستی سەرۆکی کارگێڕی کۆمپانیا. لە ماوەی دوو هەفتەدا چەندین سیڤی بە دەست گەیشت، لەلایەن کەسانی بە ئەزموونو بە تواناوە، کە هەریەکەیان سەرکەوتنی گەورەیان بەدەستهێنابوو لە بواری خۆیاندا، بە هەرحاڵ هەموویان گونجاو بوون بۆ پۆستەکە بە شێوەیەك بۆ خاوەنی کۆمپانیا ئەستەم بوو کە گونجاوترینیان هەڵبژێرێت. هەربۆیە هەمووانی بانگهێشتکرد بۆ تاقیکردنەوەیەکی (٥) خولەکی، ئەو کەسەی لەو تاقیکردنەوەیە سەرکەوتوو بێت، دەبێتە سەرۆکی کارگێڕی کۆمپانیا...

تەنها (٧) کەس ئامادەی تاقیکردنەوەکە بوون، هەموویان پەڕەیەکیان خرایە بەردەست، کە پرسیارێکی لەسەر نوسرابوو: «ئەنجامی (٥+٥) یەکسانە بە چەند؟»

شەش کەسیان وەڵامی پرسیارەکەیان دایەوە: «دەکاتە ١٠» کاتێك هاتنە دەرەوە گاڵتەیان بەو تاقیکردنەوە بێ مانایە دەهات، بەڵام تەنها یەکێك لەوان بەم شێوەیە وەڵامی دایەوە: «ناتوانم وەڵامت بدەمەوە، لەبەرئەوەی نازانم تۆ مەبەستت چییە؟

بەو هاوکێشەیە (٥+٥) لەوانەیە مەبەستت هاوکێشەیەکی بیرکاری بێت، کە ئەوەش ئاسانە وەڵامەکەی دەکاتە (١٠)، لەوانەیە مەبەستت بابەتی تر بێت وەك: پێنج فەرمانبەر، پێنج بەرێوەبەر، ئەوەش دەبێتە هەڵەیەکی کارگێڕی، یان لەوانەیە مەبەستت پێنج لیتر ئاو بێت کاتێك زیاد بکرێت بۆ پێنج مەتر تەختەی سوتاو، ئەنجامەکەی دەبێتە خۆڵ... هتد، بۆیە پێویستە پێم بڵێیت چیت دەوێت، تا منیش وەڵامی دروستت بدەمەوە».

پۆستەکە بۆ وەڵامی کەسی کۆتایی بوو، کرایە سەرۆکی بەشی کارگێڕی، لەبەرئەوەی ناکرێت سەرۆکی بەشێکی گرنگ تەنها کاری کۆکردنەوەی دوو ژمارەی سادە بێت.

لەم چیرۆکەوە بۆمان دەردەکەوێت هەموومان بە رووکەشی لە دەوروبەرمان دەڕوانینو پەلە دەکەین لە دەرکەوتنی زانینمانو بیروبۆچونمان بۆ ڕووداوەکان، هەندێ کات ئەوە لە بیر دەکەین لە ناوەڕۆکەکەی بکۆڵینەوە، هەرچەندە کاتیشمان لەبەردەست هەبێت بۆ بڕیاردان!!!

سەرچاوە:

www.story-and-tale.com/exam_appointment_for_a_job

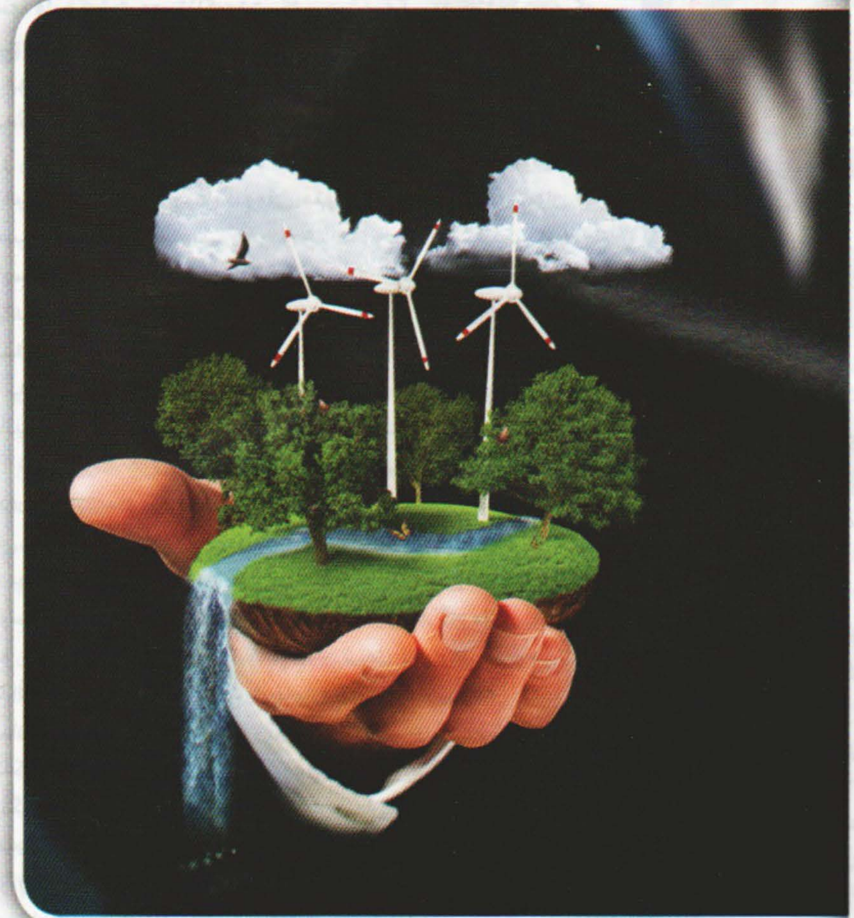

مۆمی نۆیەم

هەوڵبدەن هەمیشە بەشێك بن لەچارەسەر

ن: د. عبدالکریم بکار
و: ئاسیا صەلاح

دەزانــن کوڕو کچەکانم ئەم دنیایە لانەی قەیرانو کێشــەکانە، بەشێوەیەك هیچ خێزانو ڕێکخراوو خوێندنگایەك نابینی، بەدەست گیــرو گرفتەوە نەناڵێنن، ئەو گرفتانەش هەیە بە هۆی سروشــتی کارکردنو سروشتی ژیانو ئەو بارو دۆخەیە کە پێیدا تێپەڕ دەبێت، هەیانە بە هۆی کەمو کورتیو گوێ پێنەدانەکانی مرۆڤەوەیە..

ئێمــە هەمووما‌ن دەزانین لە هەموو شــوێنێکدا ژمارەیەك لە کەســانی باش هەن، کە هەوڵی چاککردنی ئەوە دەدەن کە کەسانی دی خراپیــان کردووە، هەر ئەوان هەڵگــری هەندێك لەهەڵەکانی خــزمو کەسو کۆمەڵگــەو وڵاتەکەیانن، ئــەم مرۆڤانە هەرچەندە ژمارەیــان کەمە، بەڵام چێژی کۆمەڵگەنو هەروەها بۆنو ڕووناکی بەخشن، ئەوان کێشەی کۆمەڵگەو کۆمەڵەکەیان دەزانن‌و وا دادەنێن کە بەشێك نەبن لێی، بۆیە بەدوای چارەسەرێکدا دەگەڕێن، ئەمەش هەندێك نموونە ڕوونی دەکاتەوە:

* لــە ناوچەیەك لە ناوچەکان زۆرینەی خەڵکەکەی پشــتیان کردووەتــە نوێژی بە کۆمەڵ، ئەم کێشــەیەش بچووك نییە، بۆیە پێشەوای مزگەوتەکە هەڵدەســتێت بە ئامۆژگاری کردنیان لەسەر نوێژکــردن لە ناو مزگەوتــدا، چاودێریان دەکات تا ئەم بارودۆخە بگۆڕێت، ئەوان بەم کارە پیرۆزەیان بوون بە بەشێك لە چارەسەی کێشەکە.

* خێزانێك ژیانێکی دژواریان بەســەر دەبرد، بەهۆی بێکاری ژمارەیــەك لە تاکەکانی، ئەمــەش کێشــەیەکی ئابوورییە، ئەگەر یەکێکیــان بــە دوای کاردا بگەڕێــت، کەواتە ڕێگەی چارەســەری گرتوەو بووە بە بەشێك لێی.

* لــە یەکێــك لــە وەرزەکانی خوێندن ئاســتی گشــتی زۆر لاواز بــوو، بەهــۆی ئەو ژاوەژاوەی هەبوو، بەهۆی لاوازی ویســتی خوێنــدکاران بــۆ فێربوون، هەندێك لە خوێندکاران هەســتان بە یارمەتیدانی مامۆستاکە لە جێگیرکردنو ڕێکخستنی پۆلەکە، بەمە بوونە بەشێك، یاخود هاوکاری چارەسەری ئەو وەرزە.

ئەمەچی دەگەیەنێت لای کوڕوکچەکانم؟ ئەمانە دەگەیەنێت:

١- شانازییەکی گەورەیە بۆ هەر یەکێك کە پێشەنگی چاکسازی بێت، ئامادەبوونی لەهەر ژینگەیەکدا مایەی ئاسودەییە.

٢- مرۆڤ نابێتە بەشێك لەچارەسەر تا باشترینی دەوروبەرەکەی خۆی نەبێت، دەبا هەر یەکێکمان کار بۆ ئەوە بکات.

٣- چۆك دامەدەن لە بەردەم وەسوەسوەی شەیتان، کە دەڵێت: لێهاتوویــیو توانات نییە بۆ بەرەو پێشــبردنو چاککردن، لەمەدا گومانی باش بەخۆتان ببەن، پشت بەخودا ببەستن.

٤- هەمیشــە سوربن لەســەرئەوەی کە هاوکاری چارەسەربن، نەوەك کێشەکە.

٥- ئەگــەر هاوکاری چارەســەر نەبن زۆرینــەی کات هاوکاری گرفتەکە دەبن.

٦- پەلەبکــەن بــۆ چارەســەرکردنی کێشــەکان، پێش ئەوەی تەشەنە بکاتو لە کۆنترۆڵ دەربچێت.

خۆزگەکانی ژیان!!

هونەر هەورامی

- خۆزگە مامۆستا زیاتر قوتابیەکانی فێر بکردایە، تاوەکو قوتابیەکانیش زیاتر ڕێزیان بگرتایە.
- خۆزگە پزیشك زیاتر پەرۆشی نەخۆشەکەی بوایە، هەتا نەخۆشیش زووتر غیرەتی بە خۆی بدایە.
- خۆزگە منداڵ هەموو کات بە گوێی دایکو باوکی بکردایە، تاوەکو کەمتر زەرەرو زیانی بکردایە.
- خۆزگە هێندە خەڵك بەبێ تاوان تاوانبار نەکرایە، تاوەکو خەڵك بە گوێی یاسای بکردایە.
- خۆزگە دادگا دادپەروەرانە بڕیاری دەرکردایە، هەتا یەکلایی کردنەوەی کێشەکانمان لە ڕێی دادگا بوایە.
- خۆزگە بەفری چیاکان زۆر زیاتر بەسەر چیاکانەوە بمایە، تا سروشتی وڵاتمان جوانتر بوایە.
- خۆزگە هاوسەر زیاتر لە خۆی خێزانەکەی خۆشبویستایە، تاوەکو تاسەر بەیەکەوە بوونایە.
- خۆزگە پەپولە کەمێك زیاتر لە ژیاندا بژیایە، تا لە ئازارەکانی دونیا بگەشتایە.
- خۆزگە ساتە خۆشییەکان هێندە خێرا تێنەپەڕینایە، تاوەکو زیاتر دڵخۆش بووینایە.
- خۆزگە بێکاریو تەممەڵی بە یەکجاری لەبن بهاتایە، هەتا خەڵکی گلەیی لە ژیان نەکردایە.
- خۆزگە فرمێسکی چاومان تەنها بۆ خودای گەورە بڕژایە، تاوەکو لە ئاگری دۆزەخ بەدوور بووینایە.
- خۆزگە وەکو هەنگوین لەلای هەموو کەس شیرین بووینایە، تاوەکو زیاتر ئاگاداری خۆمان بووینایە.
- خۆزگە چەکو کەرەستەی جەنگی بە تەواوی لەناوچووایە، تا بەیەکجاری شەڕ کۆتایی بهاتایە.
- خۆزگە گەورەترین خەممان ژیانی دوارۆژ بوایە، تاوەکو خودای گەورە لێمان خۆشبووایە.
- خۆزگە گەشترین ئەستێرەی شەوانی ئاسمانمان بدیایە، تا ئێمەش بەو شێوە گەش بووینایە.
- خۆزگە جوانترینو ناسکترین وشە لەلامان (لا إله إلا الله) بوایە، هەتا خودای گەورە تەرازووی چاکەکانمانی پڕ بکردایە.
- خۆزگە چاکترین ڕێزمان لە بەرامبەرەکەمان بگرتایە، هەتا زیاتر ڕێزدار بووینایە.
- خۆزگە جوانترینو باشترین کۆشکمان مزگەوت بووایە، هەتا خودا لێمان ڕازی بووایە.
- خۆزگە باشترین پەخشانو جوانترین شیعرمان بۆ وڵات بووایە، تاوەکو هەستی ڕۆڵەکانمان ببزوایە.
- خۆزگە ڕێگری بەردەم هەموو دووبەرەکیو لێکترازانێك بووینایە، تاوەکو ژیان بەخۆشی بڕۆشتایە.
- خۆزگە قێزەونترین وشە لەلامان درۆکردن بووایە، هەتا ژیانێکی دروستمان بەڕێکردایە.
- خۆزگە باشترین لێپرسینەوە لەگەڵ خودی خۆماندا بووایە، هەتا زیاتر بە خۆماندا بچووینایەتەوە.
- خۆزگە خراپترین وشە لەلامان بووهتان بوایە، هەتاوەکو بە یەکجاری نەمان هێنشتایە.
- خۆزگە بلیمەتترین کەس لەلامان ڕاستگۆ بووایە، هەتا ئێمەش چاومان لەو بکردایە.
- خۆزگە بێدارترین شەوەکانمان بۆ یادی خوداو پاڕانەوە بووایە، هەتا زیاتر دڵمان ئاسوودە بووایە.
- خۆزگە درێژترین کاتی ژیانمان لە خزمەتی قورئاندا بەسەر بردایە، هەتا زیاتر فێر ببووینایە.

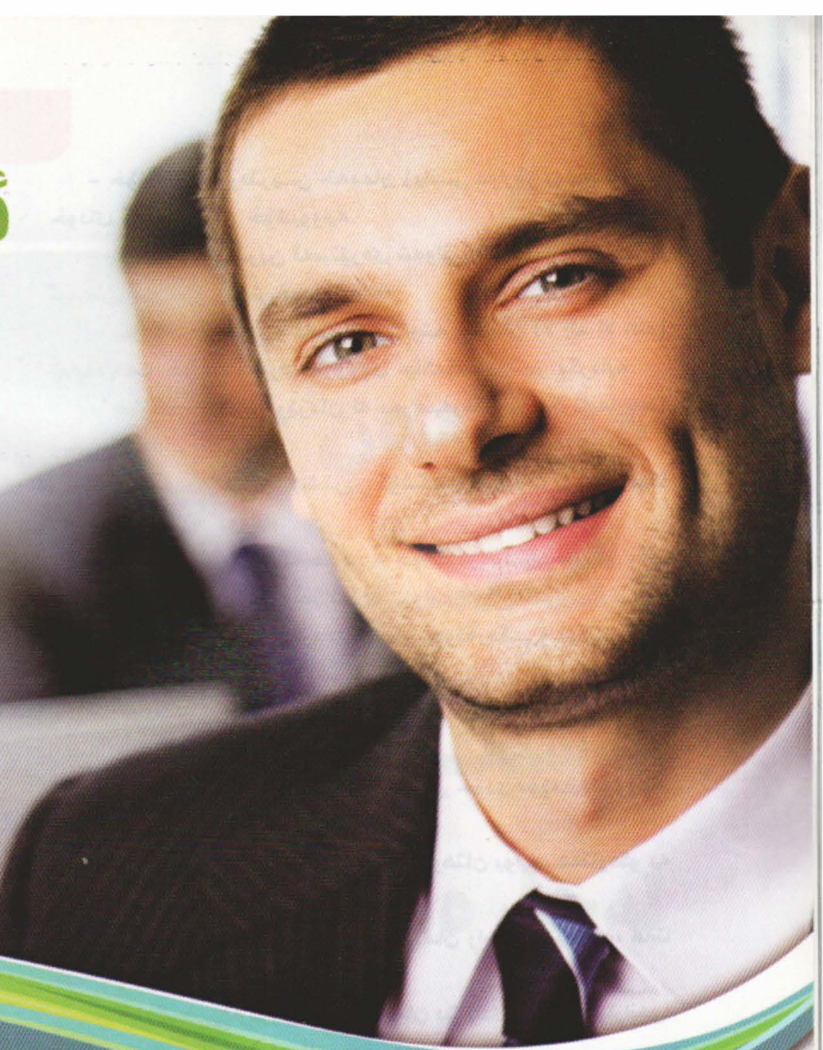

ئێستای خۆمم ئەوێ، نەمندالّی‌و نەگەورەبوونم ناوێت!!

رۆشنا صالّح

هەموان تکاو لالّەمانە بۆ گەڕانەوە بۆ مندالّی، باشە منیش زۆر حەزدەکەم‌و ئاواتیشمە، بەلاّم ئەوە ئاستەمە‌و هەرگیز ناگەڕێتەوە، لەبەرئەوە ئیتر بیری لێناکەمەوەو حەسرەتی بۆ ناخوازم، جا بۆ حەسرەتی بۆ بخۆم، لە مندالّیدا ئەوە نەحەسرەتم بۆ گەورەبوون خوارد، چێژم بە ئەندازەی پێویست لە مندالّیم نەبرد، ئێستا کە ئەو ئاواتەم هاتەدی‌و گەورە بووم، مندالّی هەنگاوی نابەسەرماو ڕابوورد، هەموو شتێکی تایبەت بەو تەمەنەمی لەگەڵ خۆی پێچایەوە، تەنها ناو کەسایەتیمی بۆ بەجێهشتم، کە گرنگەو پێوستمە، ئێستا دەمەوێت بە هەمان ناوی مندالّیم‌و کەسایەتیم بژیم، بیرو هزرم بە مندالّی‌و گەڕانەوە بۆی سەرقالّ نەکەم، ئەو دەرگا بۆ هەمیشە داخەم‌و بەجێی بهێلّم، تەنها لە کلاّو ڕۆژنەیەکەوە تێی ئەڕوانم‌و سودی لێوەردەگرم، بۆ نمونە لێبوردەیی مندالّیم بەرامبەر هاوڕێیانم کە بریندار دەبووم، لە کاتی یاری‌و گالّتەو گەپدا، هەر زوو ئاواتو هەولّی چاکبوونەوەم دەدا بە سینەیەکی بێ ڕق‌و کینە دەچومەوە مەیدانی یاری، ئێستاش لێبوردە دەبم‌و هەرکەس ئازارم بدات، لێبوردن دەکەمە گولّێک‌و خەلاّتی دەکەم، ڕاستی لەم ڕۆژانە هەموو دەلّێن: (خۆزگەم وەك مندالّی لە بری دلّم، سەرئەژنۆکانم بریندار دەبوو)، دەی کە ئێستا ئەوە ڕوونادات‌و لەبری ئەوە دلّت بریندار دەبێت، یان دەشکێت، تۆش لە مندالّی مەردانەتر هۆش بێنەوەو پارچە شکاوەکانی دلّت بە یەڤینەوە بسپێرە دەست خولّقێنەرەکەت.. چاکترو بەهێزتر لە جاران بۆت دروست دەکاتەوە، خۆشت بە شیلەی لێبوردن‌و عەقلّەوە بۆ هەمیشە پاییز کاری لێبکە، بنوارە مندالّی‌و بەخشندەییت کاتێك بەتاسە هەموو شتەکانی مندالّیت دەدایە دەست هاوڕێکانت‌و یاریتان پێدەکردو چێژتان لێدەبینی، دەی ئێستاش هەرچیت هەیە لەگەڵ دەوروبەر بەشیبکەو دلّییان خۆشکەو باخۆشت حەسرەت بۆ نەبونی‌و کەم‌وکوڕییان نەخۆیت‌و خۆراکی ئاسودەیی بۆ ڕۆحت فەراهەم بهێنێت، سەیری مندالّیت بکە چەندە عەجولبوویت، بەلاّم کاتێك بۆ یارییەك دەوەستایت بەڕیزو نۆرە بوایە، ئارامت دەگرت‌و عەجولیت وەلادەناو هێمن هێمن سەرنجی هاوڕێکانت دەداو چێژت لە یاری وەردەگرت، تا نۆرەی خۆت دەهات، حەقی کەست پێشێل نەدەکردو بۆ سەرکەوتنی خۆت هەنگاوت بەسەر کەسدا نەئەنا، دەی ئێستاش وابە، بە هێمنی‌و لێبوردەیی دلّسۆزی متمانەوە ئەوپەڕی هەولّ‌و جوهدی خۆت بدە بۆ سەرکەوتن‌و پاشان کەناری دلّت بەخوا بسپێرە، خۆی باشترین بەلەمت بۆ دەنێرێت، ئاوا بەردەوامبە‌و ڕەفتارە جوانەکانی مندالّی لە خۆتدا زیندو بێلّەرەوە، تاچێژ لەم تەمەنەت وەرگری، نەبیر لە مندالّی بکەرەوە، نە لە گەورەبوون، دلّنیابە کە گەورەبویت هەردادو فەریادت دەبێت، ئاخ بۆ ئەو تەمەنەت هەلّدەکێشیت، بەسەرچوو چێژت لێنەبینی، ئەشکی خوێنینی بۆ دەڕێژیت، بەلاّم خۆناگەڕێتەوە، کەواتە وەرە لە ئێستایا بژی‌و هەولّ‌وکۆشش بدە لە ژیانتدا، بۆئەوەی سەرکەوتوو بەختەوەری هەردو دونیابیت، ئێستات ئاوێزانی بەرائەتی مندالّی بکەو بەپەندوەرگرتن لە دەوروبەرت‌و گەورەکان‌و بە هەنگوینی ئیرادەو کۆلّنەدانەوە بە خۆشی بژی.

مۆزی قەدەغە!

ئەسکەندەر ڕەحیم

کۆمەڵێـــك زانا پێنج مەیموونیان خستـــە نێو قەفەسـێکەوە. لە ناوەڕاستی قەفەســەکەدا پەیژەیەکو لەسەر پەیژەکەش چەند مۆزێکیان دانا.

پاش ماوەیـــەك، مەیموونێکیان بە پەیژەکەدا هەڵگەڕا، تا مۆز هەڵبگرێت.

هەرکــە مەیموونەکە، لە مۆزەکە نزیك کەوتەوە، زاناکان ئاوی ساردو سەهۆڵاویان بەسەر مەیموونەکانی دیکەدا ڕشت.

پـــاش تۆزێکی دیکە، مەیموونێکـــی دیکە هەوڵی دا کە مۆزەکە هەڵبگرێت.. دیســـانەوە زاناکان ئاوی ســـاردو ســـەهۆڵاویان بەسەر مەیموونەکانی دیکەدا کردەوە.

ئەم کارەیان چەند جارێك دووبارە کردەوە.

هـــەر ئەوەیان دی.. کاتێـــك مەیموونێك دەچـــوو بۆ مۆزەکە، مەیموونەکانـــی دیکـــە ڕێیـــان لێدەگـــرت، تا چیدی ئاوی ســـاردو سەهۆڵاویان بەسەردا نەکرێت. خۆ ئەگەر مەیموونێکیان، هەر ملی نەدایە، ئەوا هەموویان بە چەپۆك پێیاندا دەکێشـــا، تا دەست لەو کارە هەڵبگرێت.

دوای ماوەیـــەك هیچ کام لە پێنج مەیموونەکە، گەرچی دڵیان بۆ مۆزەکە لێی دەدا، بەڵام هەموویان زاتی چوونە سەر پەیژەکەیان لە دڵی خۆیان دەرکردبوو.

زاناکان مەیموونێکیان لە قەفەسەکە دەرهێناو یەکێکی تازەیان خستە جێی.

مەیموونـــە تازەکـــە، چاوی بە مۆزەکە کەوتو ڕۆیشـــت بەرەو پەیژەکە.

مەیموونەکانی دیکە، هێرشـــیان بۆ بردو لێیانداو نەیانهێشـــت دەستی بە مۆزەکە بگات.

پاش چەند جار هەوڵو تەقەلا بۆ گەیشتن بە مۆزەکەو لێدانی لەلایـــەن مەیموونەکانی ترەوە، مەیموونە تازەکە بێئەوەی بزانێت بۆچـــی لێـــی دەدرێت، بـــەڵام فێری ئەوەبوو کە نابێت دەســـت بۆ مۆزەکە ببات.

زانـــاکان یەکێکی دیکەیان لە پێنـــج مەیموونەکەی یەکەمجار هێنایەدەرەوەو مەیموونێکی دیکەی تازەیان خستە بری.

مەیموونـــە تازەکـــەی دووەمیش بە پەیژەکـــەدا هەڵگەڕاو بەر شاڵاوی چەپۆکی مەیموونەکان کەوت. هەڵبەت مەیموونە تازەکەی پێشتریش بەشداری لەم تەمبێکردنەدا کرد.

دیسان زاناکان ســـێیەمین مەیموونیان لە پێنـــج مەیموونەکەی یەکەمجار هێنایەدەرو مەیموونێکی دیکەیان لەجێی دانا.

مەیموونە تازەکەی ســـێیەمیش بە پەیژەکەدا هەڵگەڕاو کەوتە بەر لێزمە چەپۆکی مەیموونەکان.

دوو مەیموونـــە تازەهاتووەکـــەش، بێئـــەوەی بزانن بۆچی ڕێ نادەن بـــە پەیژەکەدا هەڵبگەڕێن، یان بۆچی بەشـــداری لێدانەکە دەکەن، هەر چەپۆکیان دەوەشاند.

پاش ئـــەوەی زاناکان چوارەمینو پێنجەمیـــن مەیموونیان لە پێنـــج مەیموونەکەی یەکەمجار، بە مەیموونـــی دیکە گۆڕییەوە.. ئیـــدی ئـــەوەی کـــە مابوویەوە، پێنـــج مەیموون کە ئاوی ســـاردو ســـەهۆڵاویان بەســـەردا نەکرابـــوو، کەچـــی گـــەر مەیموونێك بە پەیژەکـــەدا هەڵبگەڕایـــە، بـــەر ڕێژنـــەی چەپۆکـــی ئەوانی دیکە دەکەوت. ســـا لەبەرئـــەوە هیچ مەیموونێك هەوڵـــی هەڵگەڕان بە پەیژەکەی نەدەدا.

ئەگەر بە زمانی حاڵ لەم پێنج مەیموونە تازە بپرسی؛ بۆچی هەر مەیموونێك بە پەیژەکەدا هەڵبگەڕێت، لێی دەدەن؟!

ئەوا هەر هەموویان یەك وەڵام دەدەنەوە، ئەویش؛

(تا ئەو جێیەی من بیزانم، هەر ئاوها بووە)..

لام وایـــە، ئـــەم وەڵامەتان لا نامۆ نییـــە.. چونکە لە کاروباری ڕۆژانەماندا کۆمەڵە ڕەفتارێك دووبارە دەکەینەوە، بێئەوەی بیری لێبکەینەوە لە کوێوەو بۆچی پەیدا بووە.

جەلال عبدالله حاجی

ژینگەکەم، ماڵەکەم واتە هەسارەکەم

هەندێجار بەبیرمـدا دێت ئەگـەر درەخـتو گژوگیا دەنگی هەبوایـە، یان بیتوانیایە قسـە بکات، ئـەو کات ژیان چۆن دەبوو، ئایـا ئەو کاتـەش ئێمە دەمان توانـی درەخت ببڕینـەوە، ژینگە پیـس بکەیـن، دڵنیام ئەو کاتە هەڵسوکەوتمان لەگەڵ ڕووەك بە جۆرێکی تر دەبوو، بەڵام مرۆڤی خاوەن هەسـتو بیر فراوان لەوە دەگات ڕووەك فەرمان پێکراوێکی خوای گەورەیە لە شوێنی خۆیدا چەسـپیوە ئاوی زەویو کانـزاو خوێیەکانی هەڵدەمژێت، گەڵاکانی وەك دەسـتێك پان دەکاتەوە بۆ تیشـکی خۆر، بە یارمەتی مادەی سەوزی کلۆرۆفیلو گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن لە هەوا دەمژێت، لە ئەنجامدا گازی ئۆکسجینی پاكو شێدار لەگەڵ شەکرمان دەداتێ، شـەکرەکەش بەشـێکی بۆ خۆی، ئـەوی تری دەکاتـە بەروبوومی جۆراوجۆر وەك سـێوی سـوور، زەرد، سـەوز، پرتەقاڵ، دانەوێڵە، سـەوزەوات.....هتد، گیانەوەران لەسـەری دەژین گۆشـتو شـیرو هێلکـەی ئەوانیش دەخۆین، بەشـە وشـکەکەی درەختەکە دەبێتە سوتەمەنی، کەواتە ئەم گەرمیەی لە لەشی ئێمەدایەو ئەو وزەیەی لە لەشی تۆدایەو ئەم بابەتەی لە ڕێی چاوەکانتەوە ئەیخوێنیتەوە هی تیشـکی خۆرە، ئێمە بە وزەی خـۆر کاردەکەینو ڕووەك وەك پاتری شەحن وایە، ڕزقو ڕۆزی ئێمە لە ئاسمانە لەسەر زەوی بۆی دەگەڕێین.

ئەوە ڕووەکە هاوسـەنگی ژیان ڕادەگرێت لەسـەر ڕووی زەوی، لە هەرەمی زنجیرەی خۆراکدا بنەڕەتی هەرەمەکە دروسـتدەکات، بۆچی؟ ئێمەی مرۆڤ ناتوانین ئەم هەموو ڕێکیو جوانیە ببینین.

چـۆن ئەوەندە غافڵو بیـر کورتین؟! دەسـت دەدەینە تەورو درەختـەکان دەبڕینەوە، ژینگە بەپاشـەڕۆ، بە مـاددەی کیمیایی، ڕۆنـی ئۆتۆمبیل، نەوت، سـوتاندنی (حاوییەکان) سـڕکەوانەکانو چەندانی تر پیس دەکەین.

دەمێکـە کاتی ئەوە هاتـووە بەرنامەیـەك دابنێین بۆ خاوێن کردنەوەی ژینگەی کوردستان، ئەمانەش چەند خاڵێکن:

١- پاك ڕاگرتنی شـارەکانو بڵاوکردنەوەی ڕۆشنبیری ژینگەیی لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندنو گۆڤارو ڕۆژنامەکان.

٢- لـە وەزارەتی پـەروەردەوە کاری جدی لەسـەر بکرێت، با فێرخوازان لە منداڵییەوە ژینگە پارێزبن.

٣- هەبوونـی باخچە لـە هەموو خوێندنگەیـەك، فێرخوازان ڕابهێنرێن لەسەر ڕواندنی درەختو سەوزایی.

٤- ڕێنمایـی نوێ بۆ ئـەو گەڕەکانەی تازە ئاوەدان دەکرێنەوە، دەبێت هەموو ماڵێك درەخت بڕوێنێتو بەشێك سەوزایی هەبێت.

٥- حکومەت کاربکات بۆ دووبارە بەکارهێنانەوەی پاشـەڕۆکان لەڕێگەی کەرتی تایبەتەوە.

٦- سەوزکردنی شارەکان، خزمەتکردنی نەمامەکان.

ئێمەی کورد لەکوردسـتانداو لەناو سروشتێکی جواندا ژیاوین، بەدرێژایـی مێژوو بابو باپیرانمان چێژیان لەم سروشـتە جوانە بینیوە، ئەوان لەگەڵ هاتنی سـەرماو سـۆڵەی وەرزی زسـتاندا بۆ پێدەشتەکان دائەکشانو لەگەڵ هاتنی وەرزی گەرماشدا بۆ بەرزاییە سەرکەشـەکانی کوردسـتان هەڵدەکشـان، لێـرە ژینگە پـاك بوو، خواردنەکان تازەو خۆماڵی بوون، دەفرو پێخۆرەکان سادەو بێ زیان بوون، هەناسەکان ساردو شادی هێن بوون.

بۆیە ئێمە لەسەر ئەم شێوازە ژیانە ڕاهاتبووین، وامان ئەزانی سروشـتی ئێرە هەروا بووەو بەو جوانییەش دەمێنێتەوە، بێ ئاگا بووین لەوەی بە ڕواندنی درەخت لە دەرەوەی باخە پەرژیندارەکاندا ناوچەکە سەوزتر، شێدارو پاراوترکەین. بەردەوام لقی درەختەکان بڕاونەتەوە، شـوێنی درەختەکان کراون بەڕەزو باخو کشتوکاڵ، یان سوتێنراون، بە مەبەست بێت، یان کاولکاری سیاسی بێت.

هـەر ناوچەیەك درەختەکانی ببڕێنەوە بەرەو بیابان دەچێت، دەبێتە ناوچەیەکی وشك، چونکە درەخت ئاو لە خاکدا گلدەداتەوە، ناوچەکە لە ڕامالّین دەپارێزێتو هەوا شێدارو خاوێن دەکات.

کار بۆ ئەوە نەکراوە یارمەتی سروشـتی ناوچەکە بدرێت وەك نەریتێك، هەرچەندە هۆشـیاری ژینگە پارێزی دەسـتی پێکردووە، بەڵام لە ئاسـتی پێویسـتدا نیە، هەندێك لە نەتـەوەکان لە کاتی هاوسـەرگیری کچو کوڕێکدا، یان لە کاتی لە دایکبوونی منداڵێکدا نەمامێك دەڕوێنن.

وەك پێشـنیارێك لـە هەرشـارێك باخچەیەکی کـراوە دابین بکرێت، بۆئەوەی هەرکەسـێك هاوسەرگیری کرد، یان منداڵی بوو نەمامێك بڕوێنێت.

تەمەنی ئەم هەسارەیەی لەسەری دەژین (زەوی) بە(٤، ٦) ملیار سـاڵ مەزەندە دەکرێت، ئەگەر ئەم ژمارەیە بۆ ئاسانکاری بگۆڕین بۆ(٦٤) سـاڵ، ئەوا ماوەی هاتنی مرۆڤ بۆ سەرزەوی (٤) کاتژمێرە، سـەرەتای شۆڕشی پیشەسـازی نزیکەی (١)دەقیقەیە، بەڵام ئێمەی مرۆڤ لەم دەقیقەیەدا نزیکەی نیوەی دارستانەکانمان لەناوبردووە.

پەروەردە

37

40

43

46

ژیان فێری کردم

ژیان فێری کردم

هەمــوو مرۆڤێك دووچاوی هەیە، بەڵام زۆربەی خەڵکی تەنها بـە یـەك چاو دەبینن، هەمــوو مرۆڤێك یەك زمـانو دوو گوێی هەیە، بەڵام زۆربەی خەڵکی بە دوو زمان قسـە دەکەنو بە یەك گوێچکە دەبیســتن، خوای گەورە لە هەموو مرۆڤێکدا دوو دەستی دروســتکردووە، بۆئەوەی دەســتێك بەکاربهێنێت بـۆ ڕاپەڕاندنی کارەکانی خۆی، دەســتەکەی دیکەی بۆ هاوکاریو یارمەتی کەسانی دی، بــەڵام زۆربــەی خەڵکی تەنها یەك دەســت بەکاردەهێنن، بۆ هەمــوو مرۆڤێـك دووقاچـی دروســتکردووە، بۆئــەوەی قاچێك بەکاربهێنێت بۆ هەوڵدانو تێکۆشـانی دنیاو قاچەکەی دیکەی بۆ هەوڵدانــی ڕۆژی دوایی، بەڵام زۆرێك لــە خەڵکی تەنها یەك قاچ بەکاردەهێنن.

خوای گەورە بۆ هەموو مرۆڤێك یەك دڵی دروســتکردووە، بۆئەوەی خەمەکانی ژیـــان بە کورتی هەڵگرێ، بەڵام ئەوەندە خــەم بــۆ خــۆی دروســتدەکات، کــە چەندیــن دڵ بەرگەی هەڵگرتنــی ناگرێت، بۆ هەمــوو مرۆڤێك یەك تەمەنی داناوە، بــەڵام زۆرێك لە ئێمە ئەوەنــدە کاتەکانمان بە فێڕۆ دەدەین، وەك ئــەوەی خاوەنی ســەد تەمەن بین، بــۆ هەموو مرۆڤێك تەنها یەك مردنی دانــاوە، بەڵام زۆرێك لە مرۆڤەکان بەهۆی نەزانیو نەفامی خۆیانەوە، هەموو ڕۆژێك جارێك تامی مردن دەچێژن..

ژیان فێری کردم

ئەگەر مرۆڤ هەموو ئەو شــتانەی پێببەخشــرایە کە هیواو ئاواتییەتی، ئەوا یەکتریمان لە ناودەبرد..

ژیان فێری کردم

زۆربەی خەڵکی جیادەبنەوە لەو کەســانەی ئازاری جەستەیان دەدەن، بەڵام گوێنادەن بەو کەســانەی ئازاری دڵو ڕۆحیان دەدەن، ئەی مرۆڤ بیربکەرەوە تۆ بە ڕۆحو دڵو ویژدان مرۆڤی، نەك بە گۆشتو خوێنو ئێسقان!

ژیان فێری کردم

زۆربــەی ئەو کێشــەو ناکۆکیانــەی لە نێــوان مرۆڤەکاندایە، هۆکارەکەی شەهوەتو ئارەزوو، تەماعو چاوچنۆکییە.

ژیان فێری کردم

شــاجوانەکانی جیهــان، دوای چەنــد ڕۆژێــك لــە یــاد دەکرێنو بیردەچنەوە، بەڵام زاناکانو داهێنەرەکانو ئەو دایکانەی گەورە پیاوانی مێژوویان بەرهەمهێناوە، ناویان لە مێژوودا تۆمار دەکرێ، تا ئەو ساتەی مرۆڤ لەسەر زەوی بێت مێژوو دەخوێنێتەوەو ناویان لە بیرناچێتەوە.

ژیان فێری کردم

ســێ کەس هــەواڵو زانیــاریو نهێنییەکانی تــۆ دەزانن، کە کەسانی تر نایزانن، ئەو سەرتاشەی دێتەماڵەوەو سەرت بۆ چاك دەکات، ئــەو خزمەتکارەی خزمەتــی میوانەکانت دەکات، لەگەڵ شۆفێرە تایبەتەکەت!

ژیان فێری کردم

گریان پێویســتە، بەڵام چارەســەر نییە، کەواتــە با ژیانمان خەندەباران بکەین، لە بری ئەوەی بە فرمێسك پڕی بکەین..

ژیان فێری کردم

ژیاننامەی چاكو باش، وەکو درەختی زەیتون وایە، بە خێرایی گەشە ناکات، بەڵام ماوەیەکی زۆر دەژی..

گوڵان حەمە ئەمین

شەڕەنگێزی منداڵ

بەشی دووەم

چارەسەری شەڕەنگێزی، بە گەڕانەوەمان بۆ هۆکاری شەڕەنگێزی، زۆرێك لە چارەسەرەکان بەدی دەکەین؛

١- مامەڵەکردن لەگەڵ منداڵ بە نەرمونیانیو سۆزو خۆشەویستیو لێبوردن.

٢- ڕێنەگرتن لەوەی منداڵ هەندێ ئازادی تایبەتی خۆی هەبێ، وەك شوێنی یاریکردنی گونجاو، ڕێپێدانی بە پەرشو بڵاوکردنی یاری، بەکارهێنانی بە ویستی خۆی، یاخود ڕێنەگرتن لە هەندێ ڕاکردنو دەنگ بەرزکردنەوە، یاری لەگەڵ کردن..

٣- وەسفی منالّی دی بۆ نەکرێت، بەڵکو بە چیرۆك باسی نمونەی بەرزی ڕەوشتی بۆ بکرێتو قارەمانی چیرۆکەکان، بۆ نمونە ناوی منداڵەکەت بێ، کە هێمنو خاوەنی ڕەوشتی بەرزە لە چیرۆکەکەدا.

٤- هێمنی نەرمو نیانیو سینەسافی خێزان بە گشتیو دایك بە تایبەت.

٥- تێگەیشتن لە خواستو ویستی منداڵ، جێبەجێکردنی ئارەزووەکانی بە پێی پێویست.

٦- بە هێمنیو دەست لە ملانیو دەربڕینی خۆشەویستی بۆی، ئاکارو دەرەنجامەکانی شەڕەنگێزی بۆ شی بکرێتەوە، وەك ئەوەی بڵێی هاوڕێت نابێ دایەو بابە لێت زویر دەبن، ئەگەر هێمن بێت تورە نەبیت هەمووان تۆیان خۆشدەوێت.

٧- پێشکەشکردنی ڕێگەچارەی تر بۆ بەدەستهێنانی ئامانجەکانی، بۆ نمونە بڵێ: کاتێك لە باخچە، قوتابخانە، لە میوانی... منداڵ شتێکیان لێ سەندی لێی مەدە، شەڕ مەکە، بە دادەکە، بە مامۆستاکە، بە دایکی منداڵەکە... بڵێ، کاتێك داوای شتێك دەکەی شت بڕێژی، بقیژێنی بۆت ناکەم، بەڵکو بە خەندەوە وەرە بڵێ دایە ئەوەم دەوێ.

٨- لە پێش چاوی منداڵی تر هەڵەکانی بۆ ڕاست مەکەرەوە، هەڵەکان لە ڕووی مەدە.

٩- ڕاوێژی پێ بکە لە هەندێ شت، بۆچوونەکەی وەرگرە، وەك بچین بۆ پارکی ئازادی، یان پارکی دایك، قاتی چۆنت بۆ بکرم، دەمەوێت دیارییەکت بۆ بکرم، چیرۆکت حەز لێیە، یاخود، بوك، یان سەیارە..

١٠- دەبێ ئەو منداڵە دڵنیابێت کە خۆشترینو هێمنترینو ئاسودەترین ماڵ، ئەو ماڵەی چاوپۆشی لە هەڵەکانی دەکرێت تێیدا، ئاواتەکانی بەدی دەهێنرێت، تەنها ماڵەکەی خۆیانە.

کام جۆری شەڕەنگێزی جێگای ترسە:

وەك لە سەرەتاوە ئاماژەم پێکرد، هەندێ پەرچەکرداری توندی منداڵ ئاساییەو زۆرێك لە منداڵان بەشێك لە خۆپەرستیو ئیرەییان تێدایە، یاخود خۆشویستنی کەلوپەلەکانی خۆیان، بەڵام ئەوەی جێی سەرنجو بە هەندوەرگرتنە ئەوەیە کە چاودێری شەڕەنگێزی منداڵ بکرێت، ئایە لە چ ئاستێکدایە لە ئاستی سروشتی، یاخود بە ڕێژەیەکی زۆرو بەردەوام لەگەڵ گەشەکردنیدا لە زیادبوندایە؟ هۆکاری هەیە، یان بێ هۆکارە؟ پێویستە دایكو باوك، یان سەرپەرشتیار ئەو تێبینیانەی باسمان کرد ڕەچاو بکات، تابزانێ گەر سنوری تێپەڕاندو بەردەوام بوو، ئەوا سەردانی پزیشکی دەروونی توێژەری دەروونی بکرێت، هەندێ کات پێویستی بە پشکنینی بەشەکانی مێشك دەبێت، تاپشتگوێ نەخرێتو هەوڵی چارەسەری بدرێت، لێرەدا بەباشی دەزانم جەخت لەوە بکەمەوە کە تکایە دایکانو باوکان، پەروەرشیاران واتیمەگەن هەموو شەڕەنگێزییەکی منداڵ جێی مەترسی دورنییە، تۆی بەڕێزو مامەڵەکانت هۆکاری توندوتیژیو شەڕەنگێزی منداڵەکەت نەبێ، با بەوپەڕی ئارامیو بە هەستی بەرپرسیارانەوە، تەواوی هۆکارەکان بگرینەبەر لە پێناو پێگەیاندنو پێشکەشکردنی نەوەیەکی تەندروستو خاوەن دەروونێکی بەرز، تەواوی تواناکانمان بە خەرج بدەین لەو پێناوەدا، هیوادارم منداڵی سەرجەم خوێنەرانی ئازیز سەلامەتو تەندروستی دەرونو جەستەبن، پەروەرشیارانیش ماندوو نەبن، کاری ئێوە زۆر پیرۆزە، بزانن ئێوەن ڕەوشتسازی دەکەن.

محەممەد عیزەت

دەتەوێت باشترین منداڵ پەروەردە بکەیت؟!

منـــداڵ ئەو دروســـتکراوە پاکو ناســـکەیە کە خـــودای گەورە دەیبەخشێت هەر خێزانێك، لەسەر هەموو ئەو خێزانانە پێویستە کە ئەرکی سەرشانیان ئەنجامبدەنو بە باشترینو جوانترین شێواز هەستن بە پەروەردەکردنی منداڵەکانیان.

هەروەها پێویســـتە لەســـەر ئەندامەکانی خێـــزان بە تایبەتی دایـــکو باوك پـــەروەردەی منداڵەکانیان بە شـــێوەیەکی زانســـتی بکەن، هەروەها سروشتی منداڵ کە لەدایك دەبێت پاکو بێگەردە، هەروەکـــو پێغەمبەری خۆشەویســـت (درودی خوای لەســـەر بێت) دەفەرموێـــت: (کل مولـــود یولـــد علی الفطـــرة)، واتـــە:- هەموو کۆرپەیەك لەسەر سروشتی پاکی باوەڕ لە دایك دەبێت، پەروەردەو ڕەوشـــتی دایکو باوکـــی دەتوانن بیگۆڕن بەهەر شـــێوەیەك بێت، بۆیە گرنگە هەموو دایکو باوکەکان بە جوانترینو پاکترین شێوە پـــەروەردەی ڕۆڵەکانیـــان بکەنو بەم ئەرکە گەورەیە هەڵســـن کە لەسەر شانیانە.

ئێمە لێرەدا کۆمەڵێك ڕەوشـــتو ئاکاری جـــوان باس دەکەین، کە پێویســـتە لـــە منداڵدا هەبێت، بۆئەوەی لە دوارۆژدا کەســـێکی ســـوودبەخش بێت بۆ خێزانو کۆمەڵگەو گەلو وڵاتەکەی، لەســـەر ئەم بابەتە گرنگە لەوانەیە زۆر شت هەبێت، بەڵام بەباشمان زانی گرنگترینو جوانترین ئەو ڕەوشتو ئاکارانە باس بکەین کە دەبنە هۆی جوان پەروەردە کردنی منداڵ، لە ئاینی پیرۆزی ئیسلامیشدا زۆر گرنگـــی بە پـــەروەردەی منـــداڵ دراوەو زۆر ئایەتی قورئانو فەرمـــوودەی پێغەمبـــەری نـــازدار (درودی خـــوای لەســـەر بێت)، لەســـەر ئەم بابەتە هەیە، ئەگەر منداڵەکانمان بە شێوازێکی جوان پەروەردە بکەیـــن، دەبێتە هۆی خۆشـــبەختی دونیاو دوارۆژمانو سوودگەیاندن بە کۆمەڵگەو وڵاتەکەمان.

چەندین ڕەوشت هەیە کە پێویستە خێزان کاری لەسەر بکات، بـــۆ پەروەردەکردنی منداڵ، ئێمە لێرەدا هەندێکیان باس دەکەین، گرنگترین ئەو ڕەوشتانە ئەمانەن:

ناساندنی ئاین:

دایکو باوکی ئازیز، پێویســـتە منداڵەکانمان لەســـەر شێوازێك پـــەروەردە بکەیـــن کـــە ئاینەکەمـــان داوامـــان لێـــدەکات، چونکە پەروەردەکردنی منداڵ لەســـەر ئاینی پیرۆزی ئیســـلامو ناساندنو تێگەیاندنـــی منـــداڵ بەبەهـــا پیرۆزەکانـــی، باشـــترین شـــێوازی پەروەردەیە چونکە ئەگەر منداڵ لەسەر ئەم شێوازە پەروەردە کرا منداڵێکی ڕەوشتبەرزو خەمخۆری لێدەردەچێت.

خوێندنو قوتابخانە:

پێویستە لەسەر دایکو باوك لەسەرەتای تەمەنییەوە، خوێندنو خوێندنەوە قوتابخانە لای منداڵ خۆشەویست بکرێت، لەبەرئەوەی ســـەرەتای دەرکەوتنو فێربوونو گەشـــەکردنی لەو شوێنەدا بەسەر دەبات، واتە قوتابخانە، هەر لەم شوێنەدا فێری خوێندنو خوێندنەوە دەبێت، هەر لەم جێگایەوە کەســـانی گەورەو سوودبەخشو بە توانا لە پزیشکو ئەندازیارو مامۆستا ...هتد، دروست دەبێت.

ڕێزگرتن:

وافێری ئەو منداڵە بکرێت کە ڕێزی گەورە بگرێتو یارمەتیان بداتو کارئاســـانیان بۆ بکات، کاتێك داوای شـــتێکیان لێکرد کە لە توانای ئەمدا هەبوو، فێری منداڵ بکرێت کە یارمەتی دایکو باوکی بداتو هەرگیز لە فەرمانەکانیان دەرنەچێت، پێویستە ئەم منداڵە فێربکرێت ڕێز لە کەسانی شارەزا بگرێت، پزیشکو مامۆستا ...هتد.

بێگەرد فارس

منداڵەکەت ئاژانسی هەواڵە..

چەندجار منداڵەکەت لەبەردەم میوانەکانت، یان ئەو خانەوادەیەی سەردانت کردوون شەرمەزاری کردوویت بە هۆی درکاندنی ئەو هەواڵانەی کە پێت خۆش نییە بزانرێت، چونکە کێشەت بۆ دروستدەکات؟

دایک شەرم دەکات لە هەڵسوکەوتی منداڵەکەی بە گێڕانەوەی هەموو ئەوانەی لە خێزانەکەیاندا دەوترێت، یان ڕوودەدەن، نازانێت چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەم ڕەفتارە نەشیاوە بکات؟

سەرەتا پێویستە هۆکاری پەنابردنی منداڵەکەت بۆ ئەو ڕەفتارە بزانیت، لەوانەیە هۆکاری بۆ ئەوە هەست بە کەمی کردن بێت، یان ئارەزووی ئەوە بکات سەرنجی خۆی بۆ لای دەوروبەرەکەی ڕابکێشێت، یاخود بۆ بەدەستهێنانی زۆرترین ڕادەی سۆزو خۆشەویستی بێت، زۆربەی منداڵان کاتێك تێگەیشتنو درك پێکردنیان گەیشتە ئاستێك ڕاستیو ئەندێشەیان لێك جیاکردەوە ئەو کات واز لەو ڕەفتارە نەشیاوە دەهێنن.

بەڵام چەند ڕێگەیەك هەن بۆ وازهێنانی منداڵەکەت لە گێڕانەوەو درکاندنی نهێنییەکان، چونکە منداڵ ئاژانسی هەواڵە پێویستە فێربکرێت نهێنییەکان بپارێزێت.

یەکەم: فێرکردنو تێگەیاندنی منداڵ بەوەی کە درکاندنی نهێنییەکانی ناو ماڵ کارێکی قێزەونو نەشیاوە.

دووەم: بە هێمنیو لەسەرخۆیی گرنگی ئەوەی لە ناو خێزاندا ڕوودەدات بۆ منداڵەکەت ڕوون بکەرەوە، بە جۆرێك کە ئەوانە تایبەتمەندی خۆیان هەیەو نابێت خزمانو هاوڕێکانمان بیزانن، بە تێپەڕبوونی کات مانای تایبەتمەندی ماڵ تێدەگات.

سێیەم: بگەڕێ بە دوای هۆکارەکانی درکاندنی نهێنییەکان لەلایەن منداڵەکەتەوە، ئەگەر ئەوە دەکات بۆ بەدەستهێنانی ستایش، ئەوا زۆر ستایشی بکە بۆ ئەو کارانەی کە خودی خۆی پێی هەڵدەستێ، ئەگەر بۆ پارێزگاری کردنیشە لە خۆی، ئەوا لە توندی نواندن لە بەرامبەری وازبهێنەو ئارامبە لەگەڵی، دیاری پێببەخشە ئەگەر هەستی بە پاراستنی نهێنییەکانی ناوماڵ کرد.

چوارەم: پێویستە دایكو باوك لە بەردەم منداڵەکەیدا نهێنییەکان، یان هەر شتێك کە پێیان خۆشە نەزانرێت نەیدرکێنن، لەبەرئەوەی ئەویش بە لاساییکردنەوە نهێنییەکان دەدرکێنێ، نەك بە مەبەستی گێڕانەوە.

پێنجەم: لە توونده تیژی دووربکەوەرەوە بۆ چارەسەری ئەو کێشەیەو دووربە لە لۆمەو ڕەخنەگرتنو فەرمان پێکردنی.

شەشەم: ئەو ڕێگەیەیەی مامەڵەی لەگەڵ دەکەی بگۆڕە بە بیانووی هەڵسوکەوتەکانی بۆ نموونە، ماوەیەك هیچ قسەی لەگەڵ مەکە بە مەرجێك هۆکاری قسەنەکردنەکەت بزانێت.

حەوتەم: زیادەڕەوی مەکە لە سزادان، بۆئەوەی سزاکەش نرخی خۆی لە دەست نەداتو ئەویش بەو سزایە ڕابێتو گوێی نەداتێ.

هەشتەم: منداڵەکەت بە جۆرێك پەروەردە بکە هەست بە گرنگی خۆی بکات لە خێزانەکەیدا، بەوەی کە ئەندامێکە نرخو ڕێزی خۆی هەیەو ئەوەی لە ناوخێزانەکەدا دەگوزەرێ، ئەویش ئاگادارە، ئەوە وای لێدەکات شانازی بە خۆیەوە بکاتو متمانەی بە خۆی هەبێتو فێری هەڵگرتنی بەرپرسیارێتی بێت.

نۆیەم: پێویستە دایكو باوك بە ڕێگەی ناڕاستەوخۆو لە ڕێی چیرۆکی پێش خەوتنانەوە، ئەو ڕەوشتانەو پاراستنی نهێنی بۆ منداڵەکەیان بگەیەنن.

دەیەم: ئاکارە ئیمانییەکانو ڕەوشتە جوانەکان لە دڵی منداڵەکەتدا بچێنە، وەك ئەمانەتو خۆشەویستی کەسانی ترو دوورکەوتنەوە لە درۆکردن نەدرکاندنو پاراستنی نهێنی.

بەرهەمی چاکە لەگەڵ دایك و باوك..

بەرزان ئەبوبەکر

ئێوارەیەکی درەنگ، بە توندی لە دەرگا درا، لە نێو حەوشەکەدا پیاوێکی هەژاری ڕدێن سپی کە بە سیمای دەچوو خەمێکی قوڵی لە ناخیدا هەڵگرتبێ، بانگی کرد کێیە لە دەرگا دەدات؟

لەو کاتەدا کوڕەکەی (محەممەد) کە تەمەنی نزیکەی ٢٧ ساڵان بوو، هاتە دەرەوەو ڕۆیشت تا دەرگاکە بکاتەوە، کاتێك دەرگاکەی کردەوە، پیاوێك بەبێ سەلامو کەلام پاڵێکی پێوەناو، زۆر بێ ڕێزانە بەرەو ڕووی پیری بەساڵاچوو ڕۆیشت، یەخەی گرتو وتی: قەرزەکەم بدەرەوە، من زیاد لە پێویست ئارامم گرت، بەڵام وادیارە تۆ ناتەوێ قەرزەکەم بدەیتەوە؟!!

محەممەد کاتێك باوکی بەو شێوەیە بینی، بە چاوی پڕ لە ئەسرینەوە بە کابرای بازرگانی گوت: چەندت قەرز لەسەر باوکمە؟

بازرگانەکە وتی: زیاتر لە دوو دەفتەر دۆلار..

پێی گوت: واز لە باوکم بهێنە، بفەرموو پشویەك بدە، من قەرزەکەت بۆ دەژمێرم، کوڕەکە چووە ژوورەکەی خۆیو هەموو ئەو پارەیەی پاشەکەوتی کردبوو بۆ پرۆسەی هاوسەرگیرییەکەی، کە نزیکەی ٧٠٠٠ دۆلار بوو، هێنای بۆ بازرگانەکەو وتی: بە ویستی خودا لە ئایندەیەکی نزیکدا تەواوی قەرزەکەت بۆ دەگێڕمەوە.

باوکی محەممەد دەستیکردە گریانو بە دەنگێکی پڕ لە خەمەوە بە بازرگانەکەی گوت: ئەو پارەیە بگێڕەوە بۆ کوڕەکەم، ئەو خۆی پێویستی پێیەتی، لەم نێوەندەدا ئەو تاوانێکی نەکردووە.. بازرگانەکە گوێی بە قسەکانی نەداو پارەکەی لە کوڕەکەی وەرگرتو وتی: چاوەڕێدەکەم بەمزووانە تەواوی قەرزەکەم بۆ بگێڕیتەوە.. ئیدی ماڵاوایی کردو ڕۆیشت..

محەممەد زۆر بەسۆزەوە باوەشی بە باوکیدا کردو نێوچەوانی ماچ کردو گوتی: بابەگیان نرخو بەهای تۆ لای من لە هەموو سامانی دونیا گەورەترە.. ئەگەر خودای گەورە تەمەنمان درێژ بکاتو تەندروستمان بکات، تەواوی قەرزەکان دەدەینەوەو زیاتر لەو پارەیەش بەدەستدەهێنینەوە.. من چۆن دەتوانم بەرگەی ئەو هەڵوێستە بگرم، خۆ ئەگەر لە توانامدا هەبووایە، ئەوا هەر ئێستا هەموو قەرزەکەم بۆ دەدایتەوە، باوکەکە توند کوڕەکەی لە ئامێز گرتو بە چاوی پڕ لە ئەسرینەوە گوتی: کوڕی شیرینم خودا لێت ڕازی بێت، سەرکەوتوت بکات، سەرجەم هیواو ئاواتەکانت بۆ بهێنێتە دی..

دوای ماوەیەك، ڕۆژێکیان لەسەر کار، یەکێك لە هاوڕێکانی سەردانی محەممەدی کرد، کە ماوەیەکی زۆر بوو یەکتریان نەدیتبوو، دوای سڵاوو هەواڵ پرسینو نازو گلەیی، هاوڕێکەی پێی گوت: دوێنێ لەگەڵ یەکێك لە گەورە بازرگانەکان بووم، داوای لێکردم بۆ بەڕێوەبردنی کارگەکەی، کەسێکی دڵسۆزو دەستپاکو خاوەن ئاکاری بەرزی بۆ بدۆزمەوە، منیش هیچ کەسم بە وێنەی تۆ بە شیاو نەزانی بۆ ئەو کارە.. دەڵێی چی هەر ئەمڕۆ لێرە داوای دەستلەکارکێشانەوە بنووسیو ئەم ئێوارەیە بڕۆین بۆ چاوپێکەوتنی ئەو بازرگانە؟

کوڕەکە بەم هەواڵە زۆر شادمان بوو، گوتی: بێگومان ئەوە نزاکانی باوکمە بەوشێوەیە گیرابووە! هەربۆیە سوپاسی خودای گەورەی کرد.. لە ئێوارەی هەمان ڕۆژدا ڕۆیشتن بۆ چاوپێکەوتنی بازرگانەکە، بە بینینی زۆر خۆشحاڵ بوو، هەستیکرد ئەمە ئەو کەسەیە کە بە دوایدا دەگەڕێ، بازرگانەکە لە کوڕەکەی پرسی: موچەی مانگانەکەت چەندە؟

کوڕەکەش گوتی: نزیکەی ١٠٠٠ دۆلار..

بازرگانەکە وتی: لە سبەینێ زووتر نییە، بڕۆ لە کارەکەت دەستلەکارکێشانەوە پێشکەش بکە، من مانگانە سێ ئەوەندەت پێدەدەم، لەگەڵ شوێنی نیشتەجێبوونو ئۆتۆمبێلێکی تازەترین مۆدێل، پێشەکی مووچەی شەش مانگت پێدەدەم، بۆئەوەی باری ئابوری خۆت برەو پێبدەیتو پێداویستییەکانت دەستەبەربکەیت..

محەممەد کاتێك گوێی لەم قسەیە بوو، زۆر بە کوڵ دەستی بە گریان کرد.. بازرگان بە سەرسامییەوە لە هۆکاری گریانەکەی پرسی؟!

ئەویش تەواوی چیرۆکەکەی چەند ڕۆژ لەوەوپێشی بۆ گێڕایەوە، بازرگانەکە بڕیاری دا کە تەواوی قەرزەکانیان بۆ بداتەوە.. ئیدی ئەم کوڕە دەستی بە کارکرد، سەروەتێکی زۆر باشی کۆکردەوە، بەشێوەیەك کە تەواوی پێداویستییەکانی ژیانی بۆ فەراهەم هێنابوو..

ئەوەش بەرهەمی چاکە لەگەڵ دایکو باوکدا..

خوێنەری ئازیز، بیربکەرەوە ئەوە تەنها پاداشتی دونیا، ئەی دەبێت پاداشتی دوارۆژی چەندە بێت؟!

هەربۆیە دواپامۆژگاریمان ئەوەیە، تکایە تکایە هەر کام لە ئێمە ئەگەر دایکو باوکی لە ژیاندا ماوە با بەردەوام چاکەی لەگەڵدا بکات، چونکە هەر لە دنیا پاداشتەکەی دەبینیو چاوەڕێی پاداشتی نەبڕاوەی دوارۆژیش بکە..

سەرچاوە: http://forum.roro44.com

باشترین دەرمان بەخشینە..

پیاوێکی خاوەنکار بە دەست ئازارو نەخۆشییەوە هەراسان ببوو، ئازاری دڵی خەوو خۆراکی لێتاڵ کردبوو، بۆ ئەم مەبەستە بەرەو شاری لەندەن بەڕێکەوت، دوای پشکنینو شیکاری ورد بۆ نەخۆشییەکەی، دەرکەوت کە خوێنبەرەکانی دڵی تەسکبوونەتەوە، لەبەرئەوە بڕیاریاندا نەشتەرگەری فراوانکردنی خوێنبەرەکانی بۆ ئەنجام بدەن!!

پێش ئەوەی نەشتەرگەرییەکە ئەنجام بدات، بڕیاری دا بگەڕێتەوە بۆ وڵاتەکەی خۆیو دواتر بگەڕێتەوە بۆ ئەنجامدانی نەشتەرگەرییەکەی.. سێ ڕۆژ بەر لە گەڕانەوەی، لەگەڵ یەکێك لە هاوڕێکانی بەرامبەر دوکانێکی گۆشت فرۆشتن دانیشتبوو، لەو کاتەدا ئافرەتێکی ناوکەوتووی بینی لە نێو دوکانی گۆشت فرۆشەکەدا سەرقاڵی کۆکردنەوەی ئێسقانو ئەو پارچە گۆشتانەیە کە گۆشتفرۆشەکە فڕێی دەدا، بە بینینی ئەو دیمەنە زۆر نیگەران بوو، هەر بۆیە ڕۆیشت بەرەو دوکانی گۆشتفرۆشەکەو لێی پرسی: خوشکی بەڕێز، ئەوە سەرقاڵی چیت؟ ئافرەتەکە وتی: هاوسەرەکەم وەفاتی کردووە، خاوەنی شەش کچم، ئەوە چەند مانگێکە تامی گۆشتمان نەکردووە!

پیاوەکە پێی گوت: چەند کیلۆ گۆشتت دەوێت؟

ئافرەتەکەش وتی: تەنها نیو کیلۆ!

پیاوەکە بە گۆشت فرۆشەکەی گوت: ئەم خوشکە هەموو ڕۆژانی پێنج شەممەیەك دێت بۆ لای تۆ، دوو کیلۆ گۆشتی جوانی بۆ بکێشە..

ئەوەش پێشەکی یەك ساڵ!!

ئافرەتەکە زۆر سوپاسی کرد، پاشان دەستەکانی بەرەو ئاسمان بەرزکردەوەو بە چاوی پڕ لە ئەسرینەوە نزای بۆکرد..

پاشان خاوەنکار گەڕایەوەماڵەوە، بەڵام لە ڕێگەدا هەستی بە دڵخۆشییەکی زۆر کرد، لە ناخەوە هەستی دەکرد ئازاری نەخۆشینەکەی کەم دەبێتەوەو بەرەو باشبوون دەچێت، هەربۆیە بڕیار دەدات کە نەگەڕێتەوە بۆ شاری لەندەن، بەڵام خێزانو منداڵەکانی زۆری لێدەکەنو قەناعەتی پێدەکەن کە دەبێت بۆ ئەنجامدانی نەشتەرگەرییەکە بگەڕێتەوە بۆلای پزیشکەکەی لە شاری لەندەن..

پاش گەڕانەوەی بۆ شاری لەندەن، دەڕوات بۆ لای پزیشك بۆ ئەنجامدانی نەشتەرگەرییەکەی، دوای پشکنین پزیشکەکەی بە دەرەنجامی پشکنینەکانی زۆر سەرسام بوو، پێی گوت: ئایا سەردانی هیچ پزیشکێکت کردووە؟ هیچ جۆرە چارەسەرێکت وەرگرتووە؟

پیاوەکەش گوتی: نەخێر بۆلای هیچ پزیشکێك نەچووم..

پزیشکەکەی گوتی: بەڵام خوێنبەرەکانی تۆ زۆر ئاساییزو پێویست بە نەشتەرگەریو فراوانبوون ناکات..

پیاوەکە دەستیکردە گریان، بە چاوی پڕ لە فرمێسکەوە وتی: مامەڵەم لەگەڵ خودای گەورە کرد..

ئیدی تەواوی چیرۆکەکەی بۆگێڕانەوە..

بێگومان ئەوە شوێنەواری بەخشینو چاکەو دڵنەوایی هەژارانە، ئەوە بەسەرکردنەوەی منداڵە بێنازەکانە، دڵخۆشکردنی منداڵە بێباوکەکانە، تێرکردنی سکە برسییەکانە.. بەسەرکردنەوەو گرنگیدانە بە کاروباری ژیانو گوزەرانی نەداران، خودای گەورە هاوکاریو پشتیوانی بەندەکانییەتی، تا ئەو کاتەی بەندە هاوکارو پشتیوانی براکەیەتی..

ئیدی با پێکەوەو لە ناخەوە نزا بۆ ئەو کەسانە بکەین کە چاکەمان لەگەڵدا دەکەن، با ئێمەش لە هەرکوێ زانیمان هەژارێك، نەخۆشێك، پێویستی بە هاوکاریو یارمەتی ئێمەیە، با دەستی هاوکاریو یارمەتیان بۆ درێژبکەینو هەوڵبدەین دڵخۆشو شادومانیان بکەین..

ئەگەر جوانی لە ڕەوشت بەرزتر بووایە،
گوڵ لە بازاڕ نەدەفرۆشرا!

(ئەگـەر جوانی لە ڕەوشـت بەرزتـر بووایە، گـوڵ لە بازاڕ نەدەفرۆشـرا)! بێگومان هەمـوو مرۆڤێك جوانییەکـی تایبەتی خـۆی هەیە، کە لە مرۆڤێکەوە بـۆ مرۆڤێکی دیکە دەگۆڕێت، بە پێـی کەم‌و زۆری. لێرەدا دەمەوێت ئەوە بڵێم جوانی مرۆڤ هیچ کات لە ڕووخساردا ڕەنگ ناداتەوە، بەڵکو لە ئاکارو هەڵسوکەوتو کردەوەکانیدا ڕەنگدەداتەوە، ئەگەر هەڵسـوکەوتی جوان‌و ئاکاری بەرزی هەبوو، بێگومان مرۆڤێکی جوانە، بەڵام ئەگەر خوڕەوشتو ئاکاری ناشیرین بێت، بێگومان ناشیرینە..

هەنـدێ مـرۆڤ هەن لە ڕووخسـاردا خاوەنـی جوانییەکی ئەوتـۆ نین، بەو ڕادەیەی سـەرنجڕاکێش بن، بەڵام ئاکاری بەرزو خوڕەوشتی جوان زۆر جوانی کردون..

بە پێچەوانەوە هەندێك مرۆڤ هەن، لە ڕووخساردا زۆرجوان‌و سەرنجڕاکێشـن، بەڵام ئـاکارو ڕەفتاریان بووەتە هۆی ناشـیرین کردنیان..

جوانـی مـرۆڤ وەك بۆیاخی دیـوار وایە، سـاڵەکانی تەمەن کاڵی دەکاتەوە، بێگومان هەموو شـتێ لەناودەچێتو کۆتایی دێت، هەریەك لە سەروەتو سامان، جوانی، ناوبانگ، بەڵام ئەو شتەی کە بۆ هەتاهەتایە دەمێنێتەوەو لەناوناچێت، کردەوەی جوانی مرۆڤە، لەبەرئـەوەی کردەوە داهاتوو بنیاد دەنێت، باشـە بۆچی لە خۆت ناپرسـی، ئایا بۆ باشـترین کردار لە خۆمدا بەرجەسـتە نەکەم‌و کاری پـێ بکەم، لەگـەڵ ئەوەی کە کردەوەی جـوان دەبێتە هۆی بەختەوەری‌و هۆکارێکیشـە بۆئەوەی هەمووان تۆیان خۆشـبوێت، هـەروەك وتەیەکی جوان لـەو وتانەی کـە خوێندومەتەوە، زۆر سەرنجی ڕاکێشـام، کە وتەی زانایەکە دەڵێت: مرۆڤ لە سێ بەش پێکهاتووە:

١- ڕۆحەکەی موڵکی خوای گەورەیە.
٢- جەستەکەی بۆ کرم‌و مارە.
٣- کردەوەکانی بۆ خۆیەتی..

جا لەبەرئەوە ڕاسـتە هەندێجار بە هۆی جوانییەوە هەسـت بـە بەختەوەری دەکەین، لە کاتێکدا دەچینە بەر ئاوێنە کە تاکە شـوێنە لای هەندێکمـان نهێنـی خۆمانی لا ئەدرکێنین، هەسـت بـە بەختـەوەری‌و ئارامـی دەرونـی دەکەین، لەگـەڵ ئەوەی کە هەندێك مرۆڤ هەیە زۆر جوان‌و دەوڵەمەندن، بەڵام بەختەوەر نیـن، لەبەرئـەوەی بەختـەوەری لە هیچ کام لەم شـتانەدا نییە (جوانـی، دەوڵەمەندی..)، بەڵکـو بەختەوەری لە دەروون‌و ڕۆحی مرۆڤەکاندایە. لەبەرئەوە هیچ کات جل‌وبەرگی جوان‌و ڕووخساری جوان، مـەرج نیە، بەڵکو کردەوەکانی مەرجی سـەرەکییە.. وەك ئەم بەسـەرهاتە: پیاوێك هات بۆلای زانایەك زۆر خۆی بە ئاقڵ‌و کەسـێکی جوان دەزانی، قسـەی بێ سـودو بێ مانای زۆر دەکرد، لەگـەڵ ئەوەش جلێکی زۆر جوانی لەبەردا بوو، زاناکە پێی گوت: جلێکی وا لەبەر بکە شایەنی قسەکانت بێت، یان قسەیەکی وا بکە شایەنی جلەکانت بێت!

لە کۆتاییدا دەڵێین:

ژیان هەرچەند بێ، هەر دەبڕێتەوە
مۆمی ژیانت هەر ئەکوژێتەوە
ڕەوشتی بەرزو کردەوەی جوانت
هەتا هەتایە، دەمێنێتەوە....

ئیلهام فازیل ئەحمەد

نامەیەک بۆ خوێنەرانی بڕیار

ئارام نەبی مەحمود

سڵاوی خوای گەورە لە ئێوەی خۆشەویستانو شەیدایانو خوێنەرانی بڕیار...

ئێوە کەسانێکی تایبەتمەندو جیاوازن، کەسانێکن جێ متمانەو دەستو دەمپاك، بێ فیزو ڕاستگۆن، دڵتان هاوشێوەی بەفر سپیو بێگەردە، دڵتان لێوان لێوە لە خۆشەویستیو هەستتان ناسكو جوان، بە ئارامگریو میهرەبانیو سۆزی نەرمو ئیرادەی بەرز ناسراون.

مرۆڤ لەگەڵ ئێوەدا هەست بە دڵنیاییو بوونی خۆی دەکات، مرۆڤ لە ئێوەوە فێری هونەری ژیان دەبێت، لە ئێوەوە ئاشنای جوانییەکانی ژیانو سروشت دەبێت، لە ئێوەوە مانای خەون، ئامانج، پلان، گەشبینی، سەرکەوتن، هەوڵدان، هیوا فێردەبێت، لە ئێوەوە گرنگی کاتو چۆنییەتی مامەڵەکردن لەگەڵیدا فێردەبێت.

ئێوە وەکو گوڵن، جوانو بۆنخۆش، دەبەخشن بەبێئەوەی چاوەڕوانی پاداشت بن.

ئێوە چرایەکی پرشنگدارن، شەوە تاریکەکان ڕۆشن دەکەنەوەو هیوا دەبەخشنە دڵەکان.

هەمیشە گلەیی ئەوە دەکرێت کە پێویستە نەوەیەکی چاكو لێهاتوو، داهێنەر بێنە کایەوەو لەم مەیدانەدا ململانێی ژیان بکەن، بەڵام ئایا ئەو کەسانە کێن کە پەروەردەی ئەم نەوەیە دەکەن؟!

ئازیزانم.. ئێوە شیاوترین پەروەرشیارن کە بەرپرسیاریەتی ئەم ئەرکە پیرۆزو گەورەیە بگرنە ئەستۆ، ئێستاو پتر لە هەموو کات کۆمەڵگا پێویستی پێتانەو چاوی لە دەستانە، دەی ئێوەش لوتف بنوێننو خۆتان بە خاوەنی کۆمەڵگا بزاننو بەرپرسیارییەتی ئەو ئەرکە بگرنە ئەستۆ.

دڵنیام ئێوەن دەتوانن نەوەیەك پێشکەش بە کۆمەڵگا بکەن کە خاوەن بیری جوان، خاوەن بڕیار، بەوەفاو جێ متمانە بێت بۆ نیشتیمان، نەوەیەك کە ئارایشت کارابێت بە خوڕەوشتی بەرز، نەوەیەك کە بتوانێت ببێت بە پێشەنگو سەرکردەی داهاتوو.

بەڵێ ئێوە دەتوانن کۆتایی بە تەواوی ئەو ناخۆشیو نەهامەتیانە بێنن کە وەك کابوس بەرۆکی کۆمەڵگای گرتووە، ئێوەن دەتوانن کۆتایی بەم پایزە خەمناکە بێنن کە خەریکە گەڵا بەدارەوە ناهێڵێت، دەتوانن ئاسمان پاك بکەنەوە لە هەوری ڕەشو بیکەن بە ساماڵی زیوین، ئێوە تروسکەی هەڵاتنی خۆری نوێن.

ئازیزانم.. با هەموومان بە یەکەوە کار لەسەر ئەم یاسا خواییە بکەین کە دەفەرمووێت: ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوۡمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمۡۗ﴾ الرعد: ١١

دەزانم ئەم ئایەتەتان خوێندۆتەوەو بەرگوێتان کەوتووە، بەڵام ئەگەر وردبینەوەو سەرنج چڕبکەینەوە، ئەم ئایەتە وانەی گەورەو پڕ لە پەند لەخۆدەگرێت.

لە ژیاندا زۆر سەرسام بووم بەم یاسا خواییە، لە هەمان کاتیشدا بۆم بۆتە تروسکەی هیوایەکی نەبڕاوە لە ناخمدا، هەمیشەو بەردەوام کارم بەم یاسایە کردووەو بە چاوی سەر بەرهەمە ناوازەکەیم بینیوە!!

کاتێ تۆ دەگۆڕێت بەرەو ئاڕاستەیەکی باشو چاك، ئەوا هێزی باشیو چاکی تۆ دەگوازرێتەوەو کاردەکاتەسەر هاوڕێکانو خێزانو دەوروبەرت.

خۆشەویستانم.. تکاکارم هاوڕێیەتیو یاوەریم بکەن لە بەرپاکردنی گۆڕانێکی مەزن، گۆڕانێك تیایدا خراپەکانمان بگۆڕین بۆ چاکە، ڕەشبینەکانمان بۆ گەشبینی، خەونەکانمان بۆ ڕاستی، خەمەکانمان بۆ ئاسوودەیی، فرمێسکەکانمان بۆ زەردەخەنە.

بەڵێ گۆڕانکارییەکی گشتگیر کە تەواوی کونو کەلەبەرەکانی وڵات بگرێتەوە، بچێتە نێو تەواوی ماڵەکانەوە، بەرۆکی تەواوی تاکەکانمان بگرێت، هەموو ئەمانەش لە پێناو فەراهەمهێنانی میللەتێکی چاوساغ، ڕۆشنبیر، تەندروستو داهێنەر.. ئەمەش بەوە دەکرێت کە هەریەکێك لە ئێمە لە شوێنی خۆمان بڕیاری گۆڕانکاری بدەینو لە خۆمانەوە دەست پێبکەین.

با ئەم وتە پڕ بەهایە بکەینە دروشمی ژیانمان کە دەڵێت: خۆت بگۆڕە، دونیا دەگۆڕێت.

کوا حاڵی چراو عاشقی دێوانە دەشوبهێنێ

عاشق کە دڵی هەردەم و، ئەوەدەم دەمە سوتربا؟ -گوردۆ-

سروە گەرمیانی

شەیدای گوڵاوم نەوەک گوڵ!

سەرەتا پێستی مرۆڤەکان سەرنجی ڕادەکێشام، بە تەنها تەماشای ڕووکەشی جەستەی مرۆڤەکانم دەکرد، پاشان زانیم کە ڕۆحێك لە ژێر پێستو ڕووپۆشی مرۆڤەکاندا هەیە، وەلێ دواتر زانیم کە بە پێچەوانەوەیە، لە حەقیقەتدا ڕۆح دەکەوێتە سەر پێستی مرۆڤەکان. ئەوە ئێمەین کە نایبینینو تەنها پێستی ناسكو جوان فریومان دەداتو ناتوانین بە ڕۆحەجوانەکان ئاشنا بین!

یەژن پادشایەك دوو کۆیلەی هەبوون، یەکێکیان زنجییەکی ناشیرینی ڕەش پێست، بەڵام ئاکارجوان، ئەوی دی جوانو قەشەنگ وەلێ بەد کردار!

جارێکیان شا کۆیلە جوانەکەی بۆ کارێك ناردو کۆیلە ناشیرینەکەشی بانگ کردو پێی گوت:

من دەزانم تۆ کۆیلەیەکی ژیرو شارەزای، بەڵام هاوڕێکەت هەرچی ناوو ناتۆرەو سیفەتی خراوە دەیخاتە پاڵی تۆو تۆ بە کەسێکی دزو بێ شەرموحەیا ناودەبات، ئەمە چۆنە، ئایا ڕاست دەکات؟!

شا، ویستی بەم قسانەی تورەی بکاتو دەماری ڕقو توڕەییو تۆڵەسەندنی بوروژێنێ، تا ئەویش دژ بە هاوڕێکەی قسان بکات!!

بەڵام وەڵامی ئەو چاوەڕوان نەکراو بوو!

گوتی: گەورەم هەموو ئەوەی هاوڕێکەم دەیڵێ ڕاستن، بەڵکو زێتر لەوەی کە بۆی باسکردووی خووڕەوشتی خراپم هەن، وەلێ ئەو لەبەر باشی خۆی زۆرێك لە خووڕەوشتە خراپەکانی منی باس نەکردووەو تەنها کەمێکی درکاندووە!

پاشا گوتی: باشە، کەواتە وەکو چۆن ئەو عەیبەکانی تۆی بۆ باسکردووم، تۆش چەند عەیبێکی ئەوم بۆ باس بکە.

گوتی: گەورەم لە عەیبەکانی ئەو ئەوەیە کە کەسێکی خۆشەویستو بەوەفاو بەخشندەیە، هەروەها دوو عەیبی تریشی هەن ئەویش قوربانیدانو خۆبەکەمزانین!

دواتر هەموو سیفەتە جوانەکانی ڕیزبەندی کردو بە جوانترین شێوە وەسفی کرد!

لەوەو دوا شا، ئەمی نارد بۆ کارێكو کۆیلە جوانەکەی بانگ کردو پێی گوت:

ئەو کۆیلە ڕەش پێستە ناشیرینەی هاوڕێت، بە ناشیرینترین شێوە وەسفی کردیتو هەرچی سیفەتی خراوە بە تۆی بەخشیوەو تۆی بە کەسێکی زۆر بەدڕەفتار بە من ناساند، لە کاتێکدا من تۆ بە کەسێکی زیرەكو بەهرەمەندو پێچەوانە بە قسەکانی ئەو دەبینم!

هەر لەگەڵ بیستنی قسەکانی شادا یەکسەر دەریای توڕەیی هەڵچوو، بە شێوەیەك کە کۆنترۆڵی خۆی لە دەستداو بە لێشاو

دەستی بە قسان کرد، لەلایەك باسی باشیو سیفەتە باشەکانی خۆی دەکردو لە لایەك هەرچی سیفەتی ناشیرین بوو دەیخستە پاڵ هاوڕێکەی، هیچ عەیبو عارێك نەما نەیداتە پاڵی!

لێرەدا پاشا فەرمانی دا لە کۆڕو مەجلیسی شاهانەی وەدەرنێن، پێی گوت: ئەی خاوەنی نەفسێکی پیسو بۆگەن، هەرچەندە ڕووخساری ئەو پیاوە ڕەشە، بەڵام ناخی سپیترە لە بەفر! تۆش هەرچەندە ڕووخسارت سپییە، وەلێ دڵت تاریكو ڕەشە، ئاوابە لەبەرچاوەو ئیدی جارێکی تر نەتبینم!

ئەم چیرۆکە زۆر جێگای سەرنجە! مرۆڤبوون زۆر سەختە! مرۆڤ بە سانایی ناتوانێت مرۆڤ بێت، تا ئێمەش مرۆڤ نەبین، ناتوانین مرۆڤەکان بناسین!

حەکیمێك بە نوێژی نیوەڕۆ بە چرایەکەوە بە نێو کوچەو کۆڵانەکاندا بە عەودالی دەگەڕا!

لێیان پرسی: بۆچی دەگەڕێیت کون بە کون، بەم ڕۆژی ڕووناکە ئەم چرایەت بۆ هەڵگرتووە؟

- لە مرۆڤ دەگەڕێم، مرۆڤ!

- سەیرە، مەگەر ئەم هەمـوو مرۆڤە نابینیت؟ ئەم بازاڕە گەورەیە نابینیت کە پڕە لە مرۆڤ؟

- نـا، نـا، ئـەم کارە بەو شێوەیە نییە کە بـۆی دەچن، من بەشوێن مرۆڤێکـی ڕاستەقینەدا عەودالم، ئەگەر ئـەو مرۆڤەم دەستبکەوێت، ئامادەم ببمە خۆڵی ژێر پێیەکانی!

ئـای کە وتەیەکـی بەرزە: ئەگەر ئەو مرۆڤەم دەستبکەوێت، ئامادەم ببمە خۆڵی ژێر پێیەکانی!

ئەوینی وەها مرۆڤێك ئەوینێکی هێندە مەزنە، بە شێوەیەك گەیشتن بە وەسڵی ئەو مرۆڤە ئاواتێکی مەزنە، ئەگەر دوای مردنیش بێتە دی بۆیە نالی دەڵێت:

یا توربەتێ، یا غوربەتێ، با ڕێ بشکێنین
هەر مونتەزیرە نالی، ئەگەر مردوو ئەگەرما

مەولانـای ڕۆمی دەڵێت: خەڵکی تەماشـای جوانی پەرداخەکە دەکەن، وەلێ من مەفتونی ئەو شەرابەم کە تێیدایە، چ سودێکی هەیە ئەگەر پەرداخەکە زێڕ بێو ئەوەی نێوی سرکە!؟

ئەو دەڵێت: وێنەو جوانی نماو ڕووکەشی مرۆڤ، وەکو نەخشو نیگاری سەر پەرداخەکە وان، وەختێك پەرداخەکە دەشکێت، ئیدی نەخشو نیگار ئاوا دەبن، کەواتە تۆ وەدووی شتێکدا بگەڕێ کە ئاوا نابێت!

دەبا ئێمەش چراکەمان هەڵگرینو بۆ گەیشتن بە مرۆڤ عەودالبین، تا نەیاندۆزینەوە تا پڕ بە سینەمان بۆنی مرۆڤ نەکەین، تا لە باوەشی سۆزو میهرەبانی مرۆڤە ڕاستەقینەکاندا پشوو بە ڕۆحمان نەدەین، تامی ژیان ناکەین!!

با ماندوو نەبین با هەموو دەشتو دەرێك بگەڕێین لە هەموو ماڵو لەودیوی هەموو دەروازەیەکەوە بگەڕێین، با عاشقی مرۆڤ بینو لە پێناو گەیشتن بە ئەودا هەموو قوربانییەك بدەین..

ئازیزی من، گوڵاو تەنها وێنەی گوڵ نییە، بەڵکو فرمێسکی قەتیس ماوی سەدان گوڵەباخی سوتاوە، کە لە ئەویندا تواونەتەوەو بوون بە ئاو، بۆیە هەموو بوونەوەر گوڵاو پرژێن دەکەن!!

من بۆ گەیشتن بە تـۆ ڕێبوارێکی ماندوو نەناسم، ئەوینی گەیشتن بە تۆ ڕازاوەترین خەونی ژیانمە، ئەو ئەوینە تێکەڵ بە خوێنو گۆشتم بووە، لە نێو پێڵووی چاوەکانمدا، لە تروسکەی سۆمای دیدەمدا وەکو ئەستێرە دەدرەوشێتەوە! تێکەڵ بە هەناسەکانمە، لە نێوەڕاستی دڵمدا نەخشاندوومە!

هەموو بەربەستەکانم وەلا ناوە، چونکە دەزانم ئەگەر بەردو زیخی ئەم بەرو ئەوبەری چەم نەبا، هەرگیز دەنگی خوڕەی ئاو هێندە خۆش نەدەبوو!

من لە دووری تۆ دەربەدەرو بێ ماواو بێ مەسکەنو ئاوارەم، من هەتا ناسنامەی مرۆڤانەی خۆم نەدۆزمەوە ناگەم بە تۆ.. منی بچوك ناگەم بە تۆ..

لە قوربی "قاب قوسین"ی دوو ئەبرۆت
منی "أدنی" چ دوورو دەربەدەر مام.. -نالی-

کەواتە دەبێت هەموو ئازارێك قبوڵ بکەم، بەڵکو هەموو زەحمەتو ئازارو ناڕەحەتییەك بەوپەڕی ڕێزو شەرەفمەندییەوە پەسەند بکەم!

مەحوی ئاسا دەڵێم:

لەسەرخۆ چوونە، شەیدا بوونە، قوڕپێوانە، سووتانە
هەتا مردن، مەحەببەت ئیشی زۆرە، ڕێزی لێدەگرم

تۆ پێت وایە پەشیمان دەبمەوە؟

دەکرێ شەیدای نوور پشت لە ڕووناکی بکات؟

دەبێت سوتاوی ئەوینی حەقیقی، ئەوینداری فەرامۆش بکات؟

کەس دەتوانێ بێ ڕۆح بژی؟ تۆ سەرچاوەی ڕۆحو گیانی منی!

ئیتر قەت مومکینم نابێ، خەیاڵی تۆ لە دڵ دەرکەم
چ کەس؛ بێ قووتی ڕۆح، ناشێ بژی هەرگیز لە دنیادا.. -کوردی-

تکا دەکەم بێ هیوام مەکە، هەمیشە پێم دەڵێی ئەم ڕێگایە سەختە، بەردەوامبوون زەحمەتە دڵنیابە دەزانم، لە خۆڕا ئەم ڕێگایەم هەڵنەبژاردووە، دەزانم چ ڕێگایەکی خەتەرناکە.

دەمێکە ئەم دێڕە شیعرەی نالیم لەسەر زارە:

بۆ هەرکەسێ مەبذولە طەریقێکی ئەمانەت
هەر عاشقی بێ چارە لە ڕێی خەوفو خەتەرما

پەیمانت پێ دەدەم، لە پێناوی گەیشتن بە تـۆدا، هەموو خۆشیو هەواو ئارەزووەکانم وەژێر پێم بخەم!

ڕۆژانە بەرەو ئاسمان هەڵکشێم، بە پێپلیکانە نورانییەکاندا بەرەو نوری خودایی پلە پلە بەرز ببمەوە، دڵنیابە من بڕیارم داوەو پەروەردگاری میهرەبانیش شاهیدە!

من دەزانم لە ڕێگای خۆشەویستی خوداوە نەبێ، ناگەم بە مرۆڤبوونی خۆم، تا ئەو خودا گەورەیە نەناسم خۆم نادۆزمەوە، بۆ گەیشتن بە ڕازیبوونی خودا، ئامادەم بەڕاستی هەموو شتێك فەرامۆش بکەم، چیم فەرمان پێ بکات، بە دیدەم ئەنجامی دەدەم، گەر وامان کرد، خوداوەند زۆر لەوە بەخشندەو میهرەبانترە کە دووبارە دڵی دڵشکاوێك بشکێنێ، بەڵام ئەگەر ئێمە بەڕاستی خۆشەویستیو ئەوینی ئەو خودایە بە دەستبهێنین.

نەك وەکو ئەو کابرایەی کە نوێژی دەکردو مەجنونی لەیلێ بەسەر بەرماڵەکەیدا تێپەڕیو ئەویش نوێژەکەی بڕیو پێی گوت: ئاخر نەفام من لەگەڵ خودای خۆمدا لە ڕازو نیازدا بووم، تۆ چۆن ئەو پەیوەندییەت پچڕاند؟

مەجنون گوتی: "هەیهۆو کابرای لە هیچ حاڵی نەبوو پێم سەیرە، من عاشقی عەبدێکم، تۆم نەبینیو لە تاوی ئەوینداریەکەم هیچ بەدی ناکەم، چما تۆچۆن عاشقی خودایتو منت بەدی کرد؟»

ئەو کاتەش دەگەمە بەردەرگای دیوەخانەکەت، وەکو ئەوینداریەکەی مەحوی پێم نەڵێی:

...... مرۆ تۆ ئافتابیو سایە ئیمسالین
جەنابی من کە دەرکەوتم، دەبێ تەشریف تۆ برۆ!

من ئیدی ئەو هەوارە جێناهێڵم، ناتوانم ئەو ژووانە فەرامۆشکەم!!

ماموستا گیان ئـەو ئێوارەیەی کە پێش ماڵاوایی سـەبارەت بە خۆشەویسـتی خوداو موناجاتی ئیلاهی بە وتە شـیرینەکانت کەمەندکێشـی ڕۆحت کردم، دوای ئـەوەی دوا وتەت ئەوەبوو کە گوتت: بە خودات دەسـپێرم، دەتدەمە دەسـتی خودا.. هەمیشـە خودات لە بیربێت، ئەگەر خۆشەویسـتی خوداوەندت بەدەستهێنا ئیدی خەمت نەبێت ئەوا هەموو هیواو ئاواتو خۆزگەکانت لە ژێر دەسـتدایە، وەلێ خودا نەکا، ئەگەر نەتتوانی خۆشەویسـتی خودا بەدەسـتبهێنیت، ئەوا هەموو شـتێك لەدەسـت دەدەیت، تەنانەت خودی خۆت!

ماموستا، دوای وتەکانت یەکسەر دەستنوێژم هەلگرت، هەستم دەکـرد لەگەڵ هەموو دڵۆپە ئاوێکدا کە لە دەسـتو ڕووخسـارم دەهاتنەخوار، وەکو باڵندەیەکی سـپی بەرەو لای هەورە سپییەکان لە شەقەی باڵم دەدا......

لەگەڵ ڕاخسـتنی بەرماڵەکەمو سـەدای "الله اكبر" دا هەموو گیانم وەکو بی ئاو ئاو دەلەرزی، دەسـتم کرد بە گریانێکی قوڵ، یەکەمجـارم بوو هەسـت بە لـەززەتو خۆشـییەکی ئاوها بکەم، ئەوسـا زانیم چی "مەحبوبێکم" هەیە، منی بەندەی بچووك چی "مەعبود"ێکم هەیە!!

ئـەو کاتە زانیـم کـە هەمـوو مەحەببەتەکان ئەگـەر لەم "مەحبوب"ەوە سەرچاوە وەرنەگرن، هەمووی تەفرەدانو سەرابن!

گەیشـتن بـە خۆشەویسـتی خودایی، گەیشـتنە بـە دەریای سـازگاری ئەوین، دوای زەمەنێك لـە تینوێتیو بێ هیوا بوون لە بیابانی وشکەڵانی ژیاندا!

ئەو ئێوارەیە لەگەڵ گریانەکەی مندا پروشەی بارانێکی هێمن دایکرد، هەستم دەکرد ئاسمانیش لەگەڵ مندا دەگری!

ماموسـتاکەم: تۆ فێرت کردم کە بزانم لەززەتو خۆشـی لە قاقای پێکەنینو سەمای غەفڵەتدا نییە!

تۆ فێرت کردم بە فرمێسکەکانم داستانی خۆشەویستیم تۆمار بکەمو هەست بە خۆشیو لەززەتێك بکەم کە هەموو خۆشییەکانی دونیا، ناتوانن بۆم دەستەبەرکەن!

ئازیزم: ئاوێتە بوون بە خۆشەویسـتی خودایی بەهەشـتێکە نەبڕاوە، ئەو بەهەشتەیە کە پێشینان دەڵێن: هەرکەسێ لە دنیادا نەچێتە نێوی، بەهەشتی ئاخیرەتیش نابینێت!

چوون هەر نازانێ بەهەشت چییە، تا هەوڵی بۆ بدات!

ئێمە هێشتا لە کەناری ئەو دەریای ئەوینەداین، ئاوا هەستێکمان هەس! جا ئەگەر نوقمی ئەو دەریایەبین دەبێت لە خۆشییاندا چی بکەین؟

بـە کابرایەکـی ئەعرابییان گوت: کابـرا، دەزانی نرخی یەك کولێرە بووە بە یەك دینار، ئەی هاوار چی بکەین؟

نامە نوریەکان

نامەی شازدەیەم

دەزانی چی گوت؟! گوتی: وەخودا خەمم نییە، ئەگەر گەنمیش دەنکی ببێتە یەك دینار!

من خودا دەپەرستم، وەکو ئەوەی کە فەرمانی پێکردووم، ئەویش رزقی من دەدا هەروەکو چۆن بەڵێنی پێداوم! ئیتر خەمی چیم هەبێت؟!

تەماشا چی تێگەیشتنێکی بەرزە! گەیشتۆتە چی پلەیەکی بڵند، چەند بە جوانی لە مانای "عبودیە" تێگەیشتووە. گەیشتووە بە چی سەعادەتێك، کەسێك ئاوها بیر بکاتەوە، ئیتر هەرگیز خەم ڕێگای دڵی ئەو نادۆزێتەوە!

ئەم کابرایە کە "ئەعرابی"یەکی هەژارو نەخوێندەوارە، بەڵام زانایە بە خودا!

زانست ئەوە نییە کە شتەکان بناسی! زانیارییەکان بزانی! بەڵکو زانستی ڕاستەقینە ئەوەیە کە بە تەواوی مانا بیچێژی، هەستی پێ بکەیت!

تەماشاکردنی پشکۆ لە دوورەوە لە نێو ئاگردانەکەدا، هەنگوین لە شانەکەیدا، خۆ عیلمو زانست نییە!!

حەکیمێك دەڵێت: بەرزیو بڵندیو نزمیو شکستی تۆ، بە پێی نزیکیتە لە خۆشەویستەکەت، ئەگەر لە زینداندا بیت لە نێو چاڵێکی قوڵدا، بەڵام نزیك بیت لە "مەحبوب"ەکەت گرنگ نییە، چونکە تۆ بەو نزیکییەت لە کەشکەشانی ئاسمانیت!

وەلێ ئەگەر دووربوویت لە "مەحبوب"ت با لە ئاسمانیش بیت، تۆ لە "ئەسفەلەسافیلین"دایت، چونکە ئەوەی چاوی لە خۆشەویستی خۆی بێت، ئیتر کەس نابینێت!

خۆشەویستەکەت بەهەشتی تۆیە، بەوەوە تۆ هەمیشە لە بەهەشتا دەژیت، دووری ئەویش دۆزەخە!

ئەوەی لە خۆشەویستی خۆی نزیك بێت، ئیتر خەمی هیچی نییە! هیچی کەم نییە، هەموو سەروەتو سامانی دونیا هی ئەوە! بەڵام بە بێ لوتفی ئەو "محبوب"ە هەموو سەروەتو سامانی دنیا وەهەمو خەیاڵاتە، کەواتە بە شوێن پلەو پایەدا مەگەڕێ، هەوڵدە تەنها سەرنجی "محبوب"ەکەت بۆ لای خۆت کەمەندکێش بکەی!!

لە "عابد"ێکیان پرسی: حاڵت چۆنە؟

گوتی: زۆر باشم لەم دنیایەدا هەموو شتێك بە دڵی منە، هەڵاتنی خۆر، ئاوابوونی، هەڵاتنی مانگو ئەستێرەکان، خۆشی، نەخۆشی، ژیان، مردن، هەر هەمووی!

- چۆن هەموو شتێ بە دڵی تۆیە!؟

- هەموو ئەم شتانە بە ویستی پەروەردگار ڕوودەدەن لەم بونەوەرەدا، بەبێ فەرمانو ویستی خودا هیچ کارێك ڕوونادا، منیش ڕازیم بە ویستو فەرمانی خودا، ئەوەی ئەو دەیەوێت منیش هەر ئەوەم دەوێت، کەواتە هەموو دونیا بە دڵی منە!!

سەیرە! چی ئاستێکی بەرز، چی ژیریو فامێکی کامڵ، چی دڵێك؟!

ئازیزم، ئەگەر ئێمە ئاوا تەسلیم بە خودا بین، ئیدی چۆن ژیانمان نابێت بە بەهەشتی خودایی؟!

ئیدی چۆن خودا هەموو تکاو نزایەکمان پەسەند ناکات؟!

ئیدی چۆن لەوپەڕی دڵنیاییو ئاسودەییدا ژیان بەسەر نابەین!؟

پێم خۆشبوو سەبارەت بە نوێژو موناجاتی ئیلاهی بۆت بدوێم، وەلێ ئەم کارەم دواخست، چونکە سەرەتا پێویستە بە ماریفەتێکی قوڵ بۆ خودا ناسین بڕوانین.

پشکۆکە بخەینە نێو مشتمان، ئەو کات تەواو بە گڕ ئاشنا دەبین، هەنگوینەکە تامکەین، ئەو کات دەزانین شیرینی یانی چی؟!!

ئێمە پێویستە دووبارە لە دایك بینەوە، بگەڕێینەوە قۆناغی منداڵیمان، ئەو کاتەی لاپەڕەی تەمەنمان وەکو کڵۆ بەفر سپی بوو!

بەڵام بۆ ئەو دووبارە لە دایکبوونە دەبێت لە ناری ئەوینا بتوێینەوە، تا لە قوڵایی شتەکان حاڵی دەبین، تا دەزانین ئەوین یانی چی؟! بەندایەتی یانی چی، تا لەو پێناوەدا ئامادەبین هەموو قوربانییەك بدەین، لە دڕکو داڵی ڕێگا چێژ وەربگرین، شەیدا بین بە مانای وشە!! تێبگەین بە تەواوی تێگەیشتن! نەك هەر کۆمەڵە قسانێك بکەین کە خۆشمان نازانین چی دەڵێین!

یەکێك لە پیاوچاکان دەڵێ: وەڵامی چوارکەس لە ناخەوە هەژاندمی!

یەکەمیان، پیاوێکی خراپ بوو، کاتێك بەلامدا تێپەڕی، جلوبەرگەکانم کۆکردەوە، تا نەهێڵم جلەکانیم بەربکەوێ!

گوتی: یا شێخ خودا خۆی دەزانێ، سبەی ڕۆژ حاڵی منو تۆ چۆن دەبێ!

دووەم: کابرایەکی مەستم دی کە شەراب مەستی کردبوو، هەڵدەستاو بەر زەوی دەکەوت، پێم گوت: کابرا هەنگاوی پتەو هەڵبگرە با نەکەوی!

پێی گوتم: ئەرێ تۆ بەو هەموو لە خۆ ڕازیبونەتەوە هەنگاوەکانت پتەون؟!

سێیەم: منداڵێك بوو، چرایەکی بەدەستەوە بوو، لێم پرسی: ئەو ڕووناکییەت لە کوێوە هێنا؟

ئەویش فوویەکی لە چراکە کردو گوتی: تۆ کە شێخی ئەم شارەی پێم ناڵێی ئەو ڕوناکییە کێوە چوو؟!

چوارەمیان ئافرەتێکی زۆر جوان بوو، کە لەوپەڕی توڕەییدا سکاڵای لە هاوسەرەکەی دەکرد، پێم گوت: سەرەتا، ڕووخسارت داپۆشە، پاشان لەگەڵم بدوێ!

پێی گوتم: من نوقمی شاوەتو ئارەزووی دونیاییم، بە شێوەیەك وەها لە خۆم بێ ئاگام، کە ئاگام لە خودی خۆم نییە!

ئەدی تۆ چۆن نوقمی عەشقی خودایتو لە نەزەری منیش دەترسی؟!

دەبا بەو ڕۆحەوە خۆمان بۆ ژووانی ئەوینی خودایی ئامادەکەین، تا بزانین چی دەکەینو چی دەڵێین، چی داوا دەکەین، زاناترین کەسیش ئەو کەسەیە کە خودای ناسیوە!

ئادابی بەندایەتی فێربووە!

بە خودای گەورەت دەسپێرم، ئەزیزم.........

ع. ش. شێرکۆ

لەگەڵ کەمالی شاعیردا

مومکین نییە تیماری برینم بە تەبیبان
بەو خەنجەری ئەبرۆتە کە جنراوە دڵی من
کردوویە لەگەڵ خەڵکی جیهان فەتعی عەلائیق
لەو ڕۆژەوە بەو زوڵفەوە بەسراوە دڵی من
لەو ساتەوە ڕۆیشتووە تۆراوە لە سینەم
بەو شاخی "کەماجاڕە"دوە گیراوە دڵی من
مەقسودی تەوافی خەمی ئەو زوڵفەتە قوربان
وەك شانە کەوا لەت لەتو جنراوە دڵی من

کەمالی ناوی عەلی کوڕی باپیر ئاغایەو ساڵی (١٨٨٦) لە شاری سلێمانی لە دایکبووە، دوای تەمەنێکی پڕ لە خەباتو تێکۆشان بۆ ئازادی کوردو کوردستان لە تەمەنی (٨٨) ساڵیدا لە شەوی (١٩٧٤/١١/٢٩) کۆچی دوایی دەکاتو لە گردی شێخ محی الدین لە سلێمانی دەنێژرێت.

کەمالی شاعیرێکی بەرزو زمان شیرین بووەو هەرچەندە بە شاعیرێکی کلاسیك لە قەڵەم دەدرێت، بەڵام شێوازێکی نوێی لە شیعری کلاسیکدا داهێناوە، ئەویش سادەییو ئاسانی بە پێچەوانەی شاعیرانی پێش خۆی، شیعرەکانی کەمالی جوانو بێ گرێو مرۆڤ بە ئاسانی تێیان دەگات.

کەماڵی دەڵێت:

ئەو کەسەی تای پەرچەمی تۆی گیانە شەو بۆ کردووە
ئەفرەتی دائیم لە بۆنی خۆشی "شەوبۆ" کردووە
بۆچی تانەم لێ ئەدەی سووچو گوناهی من چییە
خوا منی پابەندی داوی پەرچەمی تۆ کردووە.

هەروەها لە دوو بەیتی جواندا دەڵێت:

گەر لە هاتنت ئەبووم ئاگادار
ئەمچاند لە ڕێتا گوڵو ڕێحانە
نەم ئەهێشت کە پێ بخەیتە سەر خاك
چاوم ئەکردە فەرشی پێت گیانە

وێڕای شیعری غەزەلو نیشتمانپەروەری، کەمالی شیعری فەلسەفیو هەندێجار بەسەرهاتی جوانو پڕمانای بە شیعر هۆنیوەتەوە، بۆ نمونە دەڵێت:

لاوێك پیرێکی پشت کۆماوەی دی
ورد ورد ئەگەڕا لاوەکە پرسی:
چیت لێ ونبووە توخوا مامە گیان؟!
جوابی دایەوە پیری قسەزان:
وتی: چاوەکەم بۆچی نازانی
ونم کردووە تەمەنی جوانی!؟

یەکێك لەو شیعرانەی کە ناوبانگێکی گەورەی هەیەو زۆرێك لە ئەدەبدۆستان پێی ئاشنان ئەم شیعرەیە:

مانگی نوێ بۆیە هەموو شەو زیاد ئەکاو ئەشنێتەوە
تا جەماڵی هەروەکو ڕووی تۆ برازێنێتەوە..
کاتێ بوو بە چواردەهەم شەو تێ ئەگا نابێ بە ڕووت
جا لە داخا وردە وردە کەم ئەکاو ئەتوێتەوە..

یاخود دەڵێت:

لە کونجی بێ کەسیدا شەو کە یادی وەسڵی تۆ سەرکەم
لە خۆشی خۆشیا وەختە بفڕم، باڵو پەڕ دەرکەم
لە دەست تەعنەی ڕەقیبان ماتو داماوم نیە چارەم
ئەبێ یا تەرکی عەشقی ئەو بکەم، یا هەردوو گوێم کەڕکەم

یاخود دەڵێت:

باکم نییە ئەم چەرخە بڕوخێ کە بەسەرما
دنیا هەموو بێ بایەخو قەدرە لە نەزەرما
هیوای نییە هەرگیز نە بەدنیاو نە بەعوقبا
کەی عاشقی شەیدا بە تەمای سودو زەرەرما؟
تۆ ڕۆحمی بۆیە کە ئەڕۆی دەسبەجێ ئەمرم
گەر بێیتەوە، ڕۆح دێتەوە دووبارە بەبەرما
دائیم لەسەری ڕێگەکەتا کەوتووم ئێستا
بەو هۆیە کە ڕەحمت بێ، بنێی پێیە بەسەرما
جەرگو دڵی خۆم کردووە بە شاباشی بەری پێت
بۆوەی کە فیدای تۆ ببێ، هەر نوری بەصەرما
تۆی مایەی ئیلهامی قەصیدەو غەزەلی من
بێ تۆ نە قەصیدە نە غەزەلما نە هونەرما

کەمالی هیوای بە میهرەبانی خودا زۆر بووەو یەکتاپەرستی خوداوەندی کردووەتە باشترین توێشووی بۆ لای خودای گەورەو ئومێدەوارە خودا لەبەر ئەو کارەی بیبەخشێ:

لە دەشتی مەعسیەتدا تاکو توانیم ئەسپی خۆم زانی
بە جێم هێنا هەموو کردارو پیشەی پیسی شەیتانی
لەگەڵ ئەم حاڵەشا یارەب لە عەفوت نائومێد نابم
کە چونکە تۆم هەمیشە هەربە تەنیاو تاکو حەق زانی